

ÖNSÖZ

4 (55)

Kış' 25

100 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

DOSYA
İSYANDAN DOĞAN
FİLİSTİN SANATI

Filistinli buruk bir gülümseyişim ben
Elimdeki bu kapkara taşı yüreğimmiş gibi
Yüreğimi bir bomba gibi taşıyım ama
Çocuğum daha
İnsanların yüzlerine böyle bakmayı
İntifada yıllarında öğrendim
Tanklar evimizi yıkıp
Babamı kanlar içinde bırakıp gittiğinde
Annem kanlı gözyaşlarını
kundağımın kenarına döktüğünde
öğrendim
Hep kanlı kefiyelerdi gördüğüm
Duyduğum hep canavar düdüğü
Ve tankların uğultusu
Ve topların yaklaşan gürültüsü
Böyle bakmayı ben
ülkemin kanla örtülü
yollarında öğrendim
Arkadaşlarım tanklara taş atarken
kurşunlarla tarandığında
Oyun oynarken biz
Topaçlarımız
hınçla kırıldığında öğrendim
Böyle bakmayı ben
Biz böyle baktıkça
onlar çıldırdığında
Ve o buruk gülümseyişli zafer
daha da yaklaştığında öğrendim
Böyle bakmayı ben
zaferi yakınlaştıran acılardan
Acılar sağanağında yıkanmış
insanlardan öğrendim
Böyle bakmayı ben
Filistinin kanla kararmış
toprağından öğrendim
Parmaklarımı gökyüzünde
zaferle buluşturmayı da
ondan öğrendim
Üzerime çevrili namlulara dil çıkarmayı da
Ölsem de devrimden vazgeçmemeyi de
ondan öğrendim

Çınqı

Sevgili Okur,

Seninle tanıştığımız günün üzerinden 20 yıl geçmek üzere. İlk sayının çıkış heyecanını bugün gibi hatırlıyoruz. Fırından yeni çıkmış ekmek misali mis gibi kokuyordu. Aldık kokladık onu... Evirdik çevirdik, sayfalarını karıştırdık. Uzun yılların özlemi olan ekin-sanat-edebiyat dergisi sonunda yaşam bulmuştu. O günden bugüne yaz, kış demeden 20 yıldır buluşuyoruz. Şimdi 20. yıl heyecanı içindeyiz.

2024 yılının son günlerine girerken, seninle birlikte, bizim için özel bir yıla adım atıyoruz. 2025 yılının Mayıs ayında 20.yaşımızı kutlayacağız. Bunun için tasarımda naif, içerikte dolu bir ajanda hazırladık. 2025 Önsöz Ajandasını henüz edinmediysen, geç kalmış sayılmazsın.

Savaşlarla dolu bir yılı geride bırakırken, bizim bu yirmi yıl içinde sıkça ama biraz dağınık biçimde işlediğimiz bir konu üzerine bir dosya hazırladık: "İsyandan Doğan Filistin Sanatı"

Filistin'in özellikle son bir yılının değerlendirmelerine birçok farklı mecrada denk geliyoruz. Bizler de yazıyor, üretiyoruz. Ancak konu "sanat" olunca biraz daha yakından bakmak istedik. Filistin sanatını, sanatçılarını, Filistin için sanat yapmışları dosya kapsamında ele aldık.

İsyanın sanatını şimdi birlikte inceleyelim.

Keyifli okumalar...

Önsöz Yayın Kurulu

3 Aylık

Önsöz Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 4 / 55 / Aralık - Ocak - Şubat 2025

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISSN: 3023-5308

Sahibi

Gamze Nihal İyidoğan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ezgi Yergin

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel / Ülkü Şeyda / Fatma Yıldırım

Sena Şat / Esra Yeşilova / Ergül Çiçekler /

Veysi Çetin

ve Onur Kopran, daima...

Önsöz'e Ulaşılabileceğiniz Adresler

İstanbul: Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad. Hasat
Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto

Kadıköy: Mephisto, Yolda Sahaf

İzmir: Yakın Kitabevi

Diyarbakır: Aram Kitabevi / Lilav Pirtuk
kitabevi

Mardin: Mithra Sahaf

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım: Esra Yeşilova

Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı-Cilt: Alesta Ajans Basım Medya ve
Bilgi Teknolojileri San.Tic.Ltd.Şti
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No:83
D Blok D.349 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 5012120 Sertifika No:45526

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Instagram: @onsoz.dergi

Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basım Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: Mecidiyeköy Mah. Kervan Geçmez

Sok. No: 14- 4 Şişli

Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

www.yenidonemyayincilik.com

İÇİNDEKİLER

4 >> İnsan Bu

Atıla Oğuz

**5 >> Demir Ökçe Altında Bir
Monolog**

E.Ruda

**7 >> On Sekiz Kez
Onaylandı Ölümleri**

Temade Çınar

**11 >> Estetik, Sanat,
Toplumsal Bilinç -3**

Özgür Güven

19 >> Anlam Çözen

Helin Su

22 >> Karşılaştırmalı Okumalar

Sinan Özgür

28 >> Turna'nın Sac Ekmeği

Ergül Çiçekler

32 >> Şiir

Selah Özakin

>>>>> Dosya

34 >> Filistin'in Ölmeyen Aşkı
Kenan Kızıl

**37 >> Nakba'dan Gazze'ye
Filistin Direnişi ve İsrail'in
Başlattığı Soykırım**
Adil Okay

41 >> Hanzala
Sıla Erciyes

46 >> Arap Edebiyatı
Sena Kızılırmak

**57 >> Kavganın Renkli Neferleri:
Propaganda Posterleri**
Sena Şat

70 >> Filistin Kavga Şiiri
Afşar Timuçin

73 >> Filistinli Şairler

76 >> Yılmayı Yasaklayan Dizeler
Ergül Çiçekler

**78 >> Güneşteki Adamlar ve
Boşluğun Nabızı**
E. Ruda

79 >> Filistin İçin Çizenler

>>>>>>

84 >> Üç Yazardan Üç Kitap

89 >> Sansüre Karşı "Sus-ma"

91 >> Yalnız
Ruhan Mavruk

92 >> Benim Adım Zerdali
Dursun Ali Durur

95 >> İşçimiz Var
Okur

Evsiz ve Aç
Luke Fildes, 1869

İnsan insanın başını ezer
Döner yemek yer, güler, oynar
İnsan insanın kalbini deşer
Geçip gider çocuğunu okşar, sever
İnsan insanın dilini yok sayar
Sonra da ana diline övgüler dizer
İnsan insanı ister kendi gibi
Bilmez misin aynısından başka yok
Sevmeyen başka insanı
Nasıl sever kendini
İnsan kendi dilinde kendisi olur
Geçmişî onun zırhı, onu korur
İnsandır bu hep bir yok bulur
Bu insandır, yine bir yol bulacak
Göğün ve yeryüzünün
Karanlığını yırtıp atacak
İşte bunu bu nasırlı eller yapacak

Atila Oğuz

e. ruda

Demir Ökçe¹ Altında Bir Monolog

“İnsanın ruhuna işkence ederler... Pis elleriyle... Bu, daha çok acıtır...”²

Arzu, inanç ve heyecanla dolu bir zihnin, içinde yaşadığı çağın karanlık çehresiyle yüzleşmesinin öyküsünü yazmak isterdim. Sahiplerinin en az yürekleri kadar taşlaşmış demir ayakkabıları altında umudun çiğnenmesine karşı, harap olmuş insanlığının peşini bırakmayanların öyküsünü.

Çağın karanlık yüzü bir kaygı ifadesi içerir; ona bakan gözlere zehirli bir böcek gibi yapışır, sıvılaşarak kana karışır, beyni uyuşturur, kalbi kemirir. Nihayetinde böcekleşen bir zihin, sevgiyi unutan bir ruh kalır Demir Ökçe'nin altındaki yorgun ellerin taşıdığı... Zehirlenmiş gözlerin sahibi, tüylerini ürperten bir korkuya bulaşır, kaygının ve korkunun pençesinde yaşadıkça iradenin ve cesaretin görüntüsü giderek bulanıklaşır. Caddeler bu esirlerin gölgelerinde yalnızlığı taşır, delik deşik olmuş gökyüzü ise isli bir uğultuya asılı kalan hayalleri... Griye ve üşümeye yazgılı onlarca yaşam, devasa labirentin çıkışını aramayı bırakır ve renksizlikle barışmaya çalışır. Fakat insan her zaman zarafetle taşıyamaz metalik esaretini.

Her şey birdenbire çirkin, birdenbire çirkin, birdenbire çirkin oldu... Düş görmek mümkün mü bilmiyorum. Aynaya bakıp bir nebze

Jack London

huzur dolabilir mi içim? Hüznü şarkılar bile yeterince hüznü değil artık, yorgun gözlerimi yakan bir ışık gibi çarpıyor sorular. Böyle yaşamak kalbimi kırıyor...

Esirin her sabahına güneş doğmaz; gelecek kaygısı ve yalnızlık ise her gece yastığının paydaşıdır. Her sabah onu inşa edenlerin kanıyla döşenmiş yolları adımlar, eşit ve özgür bir iradeyle seçtiği ökçenin altındaki yerini alır ve yeterince kanı emildikten sonra mesaisi biter. Kim bilir aynı ökçe altında ruhunu kaybeden kaçınıcı esirdir bu.

Ernest Everhard'ın sözleri geliyor aklıma; “Öve öve bitirilemeyen modern toplumunuz kan üzerine kurulu, her tarafından kan fışkırıyor. Bu kıpkırmızı lekeden ne ben kaçabilirim ne de sizler.”³

Trajedi, Picasso, 1903

Her sabah onu inşa edenlerin kanıyla döşenmiş yolları adımlar, eşit ve özgür bir iradeyle seçtiği ökçenin altındaki yerini alır ve yeterince kanı emildikten sonra mesaisi biter.

Bakışları birbirine değip geçen ama birbirine nasıl dokunacağını bilmeyen, yeşilin sakinliğini, mavinin sonsuzluğunu tatmamış, başı hiç okşanmamış, ürettiği değerlere köle edilmiş uçurum insanları... Onları kargaşanın içinden çıkarıp alsanız öylece ortada kalır; huzuru ve sessizliği tanımazlar. Belki de kalabalıkta kaybolmak kendini bulmanın tek yoludur. Fakat içine doğru büyür mü insan?

Dün ile bugün arasında fark yok, bugün ise gelecek günlerden biri. Değişmekten korkuyorlar, birdenbire düşmekten korkuyorlar; sürüne sürüne öldüklerinin farkında değiller mi? Yine Jack London fısıldıyor kulağıma; "Doğduğum günden bu yana, ölmekte olan bu çürüyen vücudun içinde bir iskelet, yüzüm dediğim deri kabuğunun altında kemikli, burunsuz bir ölü kafası taşıdığının farkındayım" ⁴

Yaşamının böylesine pek sevdalı değilim. Soruyorum; hayatı yaşanmaya değer kılan şey nedir? Toplumun çarklarını onu ezmek üzere elinde tutan Demir Ökçe'nin insanı insan yapan değerlerden yoksun bıraktığı ruhların, kanı emilmiş, yüzü solmuş, çamura gömülmüş ruhların en karanlık köşelerini aydınlatacak olan nedir?

Her şeyi anlamak, her şeyi affetmek değildir. Bana affetmeyeceğim gerçeği verin ya da çekin ellerinizi üzerimden.

Dünya son derece kusurlu bir yer. Kendiliğinden bir kusur mu bu? Son derece acımasız... Kendiliğinden mi? Biz dokunma-

dan önce de böyle çirkin miydi? Peki çirkinliği bize bulaştıran kimdi, yoksa özümüzde mi saklıydı hep?

Acı ve sefaletten başka hiçbir şeyi olmayan uçurum insanının gözlerinde kendi özümün emaresini gördüm. Bencillğe yazgılı olmadığımı gördüm. Kimin işi olduğunu bilmiyorsam bile, Tanrının işi olmadığını biliyorum artık. Tanrı adına, vatan adına kim konuştuysa hepsi canımı istedi. Yasa adına kim konuştuysa, yalanlarında gizli kemirgen kurtçuklarla zihnini ele geçirdiği elbiseli ve yakalı hayvanlara dönüştürdü uçurum insanlarını.

En azından farkındayım. En azından savşıyorum; her şeyden ve herkesten önce kendi kafamın içindekilerle. Gözlerimdeki zehri de sırtımdaki demirden ökçeyi de söküp atacağım. Bunun için soylu bir biçimde ölmeyi değil, gösterişsiz bir biçimde yaşamayı göze alıyorum.

Çünkü biliyorum, Demir Ökçe "Zorunlu değildir, kaçınılmaz da değildir. Daima tarihin büyük garabeti, cilvesi, kuruntusu, kaprisi gibi görülmeli" ⁵ ve bir daha dönmek üzere uçurumdan aşağı atılmalıdır.

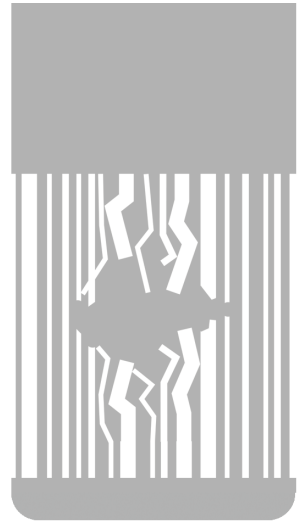
¹ "Demir Ökçe" Amerikalı yazar Jack London tarafından 1907 yılında yayımlanan bir romanıdır. London, bu kavram ile kapitalist sistemde işçi sınıfının burjuvazi tarafından ezilme ve sömürülme durumunu ifade ediyor.

² Maksim Gorki, "Ana" adlı eserinden alıntı.

³ Jack London, "Demir Ökçe" adlı eserinden alıntı.

⁴ Jack London, "John Barleycorn" adlı eserinden alıntı.

⁵ Jack London, "Demir Ökçe" adlı eserinden alıntı.

temade çınar

On Sekiz Kez Onaylandı Ölümleri

11 Kasım'da, İzmir Selçuk'ta en büyüğü beş yaşında beş çocuk bir barakada, 27 yaşındaki anne Melisa Akcan'ın hurda parasını almak için evden ayrıldığı sırada, elektrikli sobanın devrilmesi sonucu çıkan yangında hayatını kaybetti. Çocuklardan en büyüğü Fadime Nefes, beş yaşındaydı. Kardeşleri Funda Peri dört, Aslan Miraç üç, Masal Işık iki, Aras Bulut ise bir yaşındaydı. Babaları hırsızlık suçundan bir buçuk yıldır cezaevinde. Anneleri çocuklara yalnız bakıyordu. Onları yangının içinden, dumanlardan kendisi çıkardı.

Bazen bir olay tüm sistemin tüm kokuşmuşluğunu binlerce kelimeden daha iyi anlatır. Bu sayıda *yabancılaşmaya karşı beyin egzersizimizde* işte böyle bir olayı irdeleyeceğiz.

Olaydan sonra suçluları bizlerden saklamak için ağızlarından köpükler saçarak anneyi çocuklarıyla birlikte gömenlerle karşı karşıya kaldık. Herkes kendini aklama derdindeydi. Bir günah keçisi zaten vardı ve en iyisi onu kurban etmektir. Yoksul bir kadının kurban edilmesi ne de olsa topluma sunulması çok da yabancı bir konu olmazdı.

Ev diye bahsedilenin aslında tahtaların derme çatma çakıldığı bir baraka olduğunu hem aile bakanlığı hem ortalama medya açıklamalarıyla gizlemeye çalıştılar. Malum

gazeteler "İzmir'de 5 çocuğun yanarak can verdiği olayda korkunç detay", "Kapının kolunu çıkartıp ayrıldı", "Yangınla ilgili yapılan ilk incelemede kapının kilitli olduğu belirlendi." manşetleriyle aktardılar.

Komşuları, "Kapılarda kilit yok ama PVC kapı olduğundan kapıyı çekip PVC kolu çıkartıp ayrılıyormuş çocukların yanından, bize de öyle söyledi. Kapıyı çocuklar açmasın diye. Zaten çocukların açma gücü yoktu. Çocuklar zaten 5, 4, 3 yaşlarındaydı." diye anlatıyor. Kapısında kilidi bile olamayan bir baraka...

Bu ülkede ne kadar çok annenin yalnız başına çocuğuna bakabilmek için, maaşı bir kreşe vermeye yetmediği için, çocuğunu, hatta bebeğini evde yalnız bırakıp işe gittiğini biliyor musunuz? Doğal olarak bu evler yoksul evleri ve ne yazık ki bazılarının hayal ettiği gibi yerden ısıtmalı güvenli evler değiller. Sobadan zehirlenen ya da ev "kazalarında" ölen çocuklar o kadar çok ki... Annelerin hepsi de çocuklarını eve kitlemek zorunda kalıyorlar çünkü onları dışarıdan korumak zorunda hissediyorlar.

Aile Bakanlığı olaydan sonra, aileye ağustos ayından bu yana 110 bin TL sosyal yardım desteğinin sağlandığını anlatıyor. Anne "Bırakın 100 bin lirayı, hiç yardım almadım, ispatlasınlar" diyor. Ama artık bu

sözler büyük medyanın gürültüsünden duyulmuyor bile. Ortalıkta dolaşan bu paraya dair yorumlarla dolu satırlar.

Komşulardan birinin aldığı iddia edilen paraya ilişkin yorumu şöyle, *"110 bin TL bu zamana göre nedir ki? Neye yeter bu para? Beş çocuğun bez parasını ancak çıkartır. Bu olayın yaşanmasının sebebi yoksulluk, destek verilmemesi, takipsizlik!"*

Diyelim ki, böyle bir para kadına verildi. Ağustos ayından önce yardım desteği olmasızın 5 çocuğuyla yaşayan ve eşi cezaevinde olan bir kadının 3 ayda gelen bu paranın çoğunu ancak borçlarına, ertelenen zorunlu ihtiyaçlarına yatırabileceğini yoksulluğu bilen herkes anlar.

Komşularından bir diğeri, *"Anne akşamüstü çuvalını alıp geçimini sağladığı hurdaya çıktı. Döndüğünde bize seslendiğini duyduk. Önce çocukları kaybordu zannettik. Çünkü çocuklar hep evde olduğu için ya bahçeye ya da bize gelirlerdi. Biz çıktığımızda çocukların cansız bedenleri yerdeydi. Annesi dışarı çıkarmış. Ardından polis, ambulans ve itfaiye geldi"* dedi. Evin aileden kalma olduğunu, belediyenin ara sıra aileye gıda desteği sağladığını anlatan komşu *"Ayrıca çocuklar için yardım olarak aylık cüzi bir maaş veriliyordu. Geçimlerini sağdan soldan gelen yardımlar ve annenin hurdacılıktan kazandığı parayla sağlamaya çalışıyorlardı. Anlayacağınız ailenin hayatı hayat değildi."* diye anlatıyor.

Bir başka komşu, annenin evden çıkarken komşulara haber verdiğini ama bu sefer muhtemelen unuttuğunu söyledi. Aile Başkanlığı ve belediyeden yardım geldiğini ama bu yardımların yeterli olmadığına dikkat çeken komşu *"Ailenin durumu hep kötüydü. Yardım geliyordu ama gelen yardım yeterli mi? Beş çocuğun ihtiyacını karşılayabilecek durumda mı? Faturalar ödenemediği için evin elektrikliğini, suyunu kestiler. Elektrik, su yardımı bile yapılsaydı aile rahatlardı, belki bu olay yaşanmazdı."* diyor.

Çığırtkanlar hemen hemen aynı haberi yayınlıyorlar ama hemen ertesine koydukları komşu ifadeleriyle çeliştiğinin farkında bile değiller. *"Çıkan yangını itfaiye ekiple ri müdahale ederek söndürürken, içeride mahsur kalan çocukların cansız bedenlerine ulaşıldı."* Haberin hemen altında komşunun sözleri var:

"İşten gelmiştim, duyduğum annenin çığlıkları oldu. 'Ema teyze koş çocuklarım öldü' diye bağıırıyordu. Ortalık karanlıktı. Evin olduğu yerde aydınlatma direği de yok. Annem koşturdu, arkasından ben ve babam koştuk. Babamın elinde fener vardı. Olay anında burası karanlıktı. Evin içine koşturduk, içeride duman vardı. Evin içine girdik, çok duman vardı. Anneleri çocuklarını dışarı çıkarıyordu. 5 çocuğun zaten hayatını kaybettiğini o an anladım. Bir çocukta yanıklar vardı, kararmışlardı." Çocuklarını yangının içinden çıkarma çabası bile bu kadına çok görülmüş anlaşılan.

Hastanede tedavi gören anne hakkında, soruşturma kapsamında gözaltı kararı veriliyor. Ama anne, hem dumana maruz kaldığı, hem de sinir krizleri geçirdiği için hastanede. Tedavisinden sonra emniyete ifadeye götürülüyor. Annenin, ifadesinde topladığı hurdaların parasını almak için 18:40 sıralarında evden çıktığını, 19:00 sıralarında geri döndüğündeyse evden dumanların yükseldiğini görüp, bağırarak yardım istediğini söylüyor. Beş çocuğunun ölüsünü yanan evden çıkarmış bir annenin ertesi gün gideceği yer polis merkezi mi olmalı? Olayı anlamak istiyorlarsa önce anneyi korunacağı bir yere yerleştirip orada görüşme yapılamaz mı? Yabancılaşmanın, yozlaşmanın ve çürümenin anlaşılması için bu bile yeter. Ama bir ayrıntı daha dikkatimizi çekiyor; anne polislerin arasında götürülürken üstünde gayet iyi bir eşofman takımı var ve tertemiz! Bir film geliyor aklıma. Filmde polis ekipleri "suçlu" olarak basına sunacakları kadını nasıl giydireceklerini tartışıyorlardı. Onlar daha hırpani bir kıyafeti daha suçlu görüntüsü için uygun görmüşlerdi. Ama burada durum farklı. "Yangın yerinden çocukları anneleri değil itfaiye çıkarmış" doğal olarak annenin üzerinde yangından hiç iz yok. Anneye "kendine bakacak kadar" yardım yapıyor olmalı ki üzerinde hurda toplayan bir kadının kıyafetleri yok. Kadın şaşkın şaşkın etrafa bakıyor, bunları anlayıp bu senaryoyu reddedecek durumda değil.

Bitmiyor; bu aklanma ve gömme korosuna akrabalar, komşuların bazıları ve nihayet muhtar da katılıyor.

Annenin amcası, "Hem devlet hem de biz yardım ediyorduk. Elimizden geleni yapardık. Aydın'da yaşadığım için arada gelip, çocuklara bakarak bir ihtiyaçları varsa destek oluyorduk. En son 2 ay önce geldim. Babaları da 1,5 senedir açık cezaevinde. O da izinli olduğu zaman gelip, çocuklarını görüyormuş. Kardeşim Melisa'ya iki çocuğu yanına almayı, diğer çocukları da yurda vermeyi teklif etti. Ama bu teklifi kabul etmedi. Ayrıca sosyal hizmetler de bu çocukları almak istedi ancak yine vermediler. Yaşanan bu olayda anne ve babanın ihmali var. İçim yanıyor, çok üzgünüm." dedi.

Annenin babaannesi de "Çocuklara çok üzülüyorum, akşam duyduk. Oğlum söyleyince

sabah kalktım, Aydın'dan buraya geldim. Daha önce hiç burada kalmadım. En son 1 ay kadar önce görüştük, eve zaman zaman ziyarete geldik ancak yatacak yer olmadığı için kalamazdık. Arada sırada yardım etmek için yiyecek, içecek getiriyordum." diye anlatıyor.

Aydın'la Selçuk arasının en fazla bir saat olduğunu hatırlatalım ama tabi ki kadının ve çocuklarının sorumluluğu akrabaların, komşuların insafına bırakılamaz.

Barakanın bulunduğu mahallenin muhtarı, "6-7 yıldır orada yaşıyorlar. Hurdacılıkla geçimini sağladığını biliyorum. Hemen hemen tüm birimlere yardım başvuruları vardı. Mahalleli de yardımcı oluyordu. Sanayi bölgesinde olduğu için çok fazla komşusu yok. Biz süt yardımı yapıyorduk. Büyükşehir Belediyesinin verdiği sütleri ulaştırıyorduk. Olayı duyduğumuzda çok üzüldük." diyor.

Komşulardan biri, "sürekli görüştüklerini, hep yemek götürdüğünü" söylüyor ve ekliyor; "Çok acı bir olay. Çocukların üstlerine kapıyı kilitlemiş annesi ve gitmiş. Hepsini üst üste ölmüşler. Annesi çocukların cansız bedenini hep dışarıya koymuş. Kilitlemese zaten çocuklar hep dışarıdaydı. Kadın gittiği zamanda gelmeyi bilmiyordu. Sürekli görüşüyorduk. Her gün görüşürüz ve önceki akşam bir tencere yemek verdim. O çocuklar aç gitti. Durumları kötüydü, evde hiçbir şeyleri yoktu. 100 kişi şikâyet etti, bir türlü bu çocukları almadılar. O çocukların suçları yoktu. 24 saat içerde o çocuklar. Ben 4 senedir buradayım, çocuklar pencereden kaçıp bana gelirlerdi bazen." diye anlatıyor.

"Çocuklarını devlet korumasına vermeyen anne" manşetlerinin altını dolduruyor bu konuşmalar. Yani yine tüm olanlardan, bu yalnız ve çocuklarıyla birlikte ayakta kalmaya çalışan kadın suçlu. Çocuklarını "devlet korumasına" verseydi bu defa da başka bir yönden gelen yargılardan kurtulamayacaktı.

Olayın ertesi günü Cumhurbaşkanlığı Sarayında "Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Koordinasyon Kurulu 1. Toplantısı" yapılıyor. Bu olaydan tek bir söz yok. Bütün bakanlar tek tek söz alıyor, tehditler, yasal düzenlemeler, sıkılaştırma lafları havalarda geziyor. Diyanet İşleri Başkanı "yerli-milli kutsal aile" propagandası yapıyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı bilindik ezberlerini sıralıyor; "Ailelerin refah düzeylerinin yüksel-

tilmesi kapsamında, aile bireylerinin bilgi ve becerilerini artırarak iş, okul ve aile uyumunu güçlendirmeyi hedefliyoruz. Bu doğrultuda, aile birlikteliğini desteklemek ve ailelerin yaşam becerilerini geliştirmek için eğitimler ve kurumsal hizmetler sunacağız.” Durumun vahametini -ceğiz, -cağız’lardan anlıyoruz. Bir robot monotonluğuyla, “projelerini” sıralıyor.

İçişleri Bakanı, “toplumun huzur ve güveni, ailenin huzur ve güvenine bağlıdır” sözleriyle kürsüye ahenk katıyor. Son darbeyi Sağlık Bakanı vuruyor: “Ailenin ve doğurganlık oranının yükseltilmesi gerekir.” sözleriyle “beş çocuk yeter mi?” diye yüzüne haykıracak bir annenin öfkelerini duyumsayabilecek durumda değil.

Mecliste aynı tavır devam ediyor. Özlem Zengin, duruma ilişkin eleştirilere; “Annenin de çocuklarına bakmayla ilgili bir meselesi varsa bununla ilgili hep çağrıda bulunuyorum. Hep beraber sistem üzerinden konuşalım diyorum. Dönüyorsunuz, dolaşıyorsunuz her şeyi paraya bağlıyorsunuz. Bütün bu problemlerin olmasının sebebi, parasal sebepler mi! Değil, bunun altında başka sebepler var. Konuşalım, onları da arka tarafta size izah edeyim. Ailenin içerisinde olan başka problemler de var. Bu kadar acılı bir günde dönüp dolaşıp sadece paraya bağlamanızı anlamakta zorlanıyorum.” diyerek ‘onları da arka tarafta size izah edeyim’ imasıyla dışlarının arasından kan damlayarak annenin sırtına sistemin iğrençlikte ustalaşmış sözlerini saplıyor.

Çocukların ölümünden sonra konuya dair açıklama yapan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aileye yapılan yardımları sıralıyor. Akcan ailesinin Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti ile desteklendiğini, yapılan ilave desteklerle birlikte aileye ağustos ayından bu yana 110 bin TL sosyal yardım desteğinin sağlandığını anlattı. Bakanlık kaynakları, bu yıl içerisinde ailenin bulunduğu eve 18 ziyaret gerçekleştirdiğini, aileye uzmanlar tarafından verilen destek ve sağlanan gözlemin yanı sıra kardeşlerin devlet himayesine alınmak istendiğini ancak ailenin tepki göstererek, kabul etmediğini söyledi. Yani sizler, on sekiz kez o ailenin o barakada yaşamasını ve ölmesini onayladınız! Tüm bürokrasinizin yaptığı özetle buydu. Kağıtlar dolduruldu, görevler yapıldı, raporlar yazıldı ve...

Aile bakanlığının sevgi evleri adıyla açılan sonra çocuk evlerine dönüştürülen evlerde ortalama 6 çocuğa bakılıyor ve 3 bakım elemanı çalışıyor. Bu evlerin ve çocukların tüm giderleri bakanlıkça karşılanıyor. Üzerinde birçok sorunu konuşabileceğimiz bu evlerden bir tanesini de “kutsal aile” planınızla beş çocuğu olan bir kadına sağlayamaz mıydınız? Bir bakım elemanı maası da anneye vererek kâra bile geçerdiniz. Ya da çocuklarını tamamen elinden almak yerine bu çocukları kreşe, anneyi de bir işe yerleştirseydiniz bunca laf edip kendinizi emekçilerin öfkelerinden korumak zorunda kalmazdınız.

Tabi bu çözümleri yoksulluğu ve zenginliği yaratanlara söylememiz anlamsız. Kendi çözümlerini kendisi üreten, çocuklarını, yaşlılarını, kadınlarını, işçilerini her anlamda hayatta tutacak bir sistemi kurmadığımız müddetçe bu acıları ve utanmazlığı duymanın, görmenin travmasıyla yaşamak zorunda kalacağız.

Sürekli yoksulluğun, yalnızlığın ve çaresizliğin acılarıyla boğulan ama çözüm bulamayan insanlık ya içine çöküyor ya da yabancılaşıp çürüyor. Hepimiz bu hastalıklı duvarları yıkmak, yaşamı kendimiz ve insanlık için yeniden yaratmak zorundayız.

Bu yangın ya bizi ya da bütün bu çürümüşlüğü yakacak.

özgür güven

Estetik, Sanat ve Toplumsal Bilinç -III

ESTETİK KATEGORİLER

Kategori denince anlaşılması gereken, insanın doğayı tanımada, anlamada, dünya ve doğa hakkında bilgi edinmesinde kendisine yardımcı olan kavramlardır. Olguları, olayları birbirinden ayırmada ve anlamada etkindirler. İnsanla doğa arasındaki ilişkiler, tarihsel toplumsal evrimin bugünkü aşamasında çok yönlü ve karmaşık hale gelmiştir. Kategoriler bu çok yönlü ve karmaşık ilişkileri anlamamıza yardımcı olurlar. Bilim de sanat da özünde doğayı, yaşamı anlamaya, açıklamaya çalışır. Bu nedenle hem bilimsel hem de sanatsal alanda kategoriler, insanın doğayı ve yaşamı anlamada, açıklamasında önemli bir yere sahiptir.

Lenin bilimsel kategorileri “İnsan, doğal olaylardan örülme bir ağın karşısındadır. İçgüdüsel insan, yani yabani insan doğadan kopup ayrılmaz. Bilinçli insan ise ayrılır; kategoriler işte bu ayrılışın, yani dünya bilgisinin basamaklarıdır, ağın düğüm noktalarıdır, bunlar insana dünyayı tanımakta ve kendimize mal etmekte yardımcı olur.” (Lenin Bütün Eserler’den akt. Avner Ziss, Estetik, sy. 127) diye tanımlıyor. Lenin’in bu tanımı estetik kategorilerin anlaşılması, açıklanması için de temel oluşturur.

Estetik özümseme ve algılamada **güzel** ile **yüce** olan, **trajik** ile **komik** olan başat kategoriler olsa da estetik kategoriler bunlarla sınırlı değildir. Estetik kendi derdini, meramını anlatırken, kategori sayılabilecek daha başka kavramlara da başvurur. Ama genel olarak estetik bilimciler, Avner Ziss, Moissej Kagan, Lunaçarski gibi Marksist estetikçiler, yukarıda saydığımız dört kategoriye; hatta yüce olanı da güzelin içinde ele alarak üç kategoriye temel alırlar. Zira insan hem biçim hem de içerik olarak

bu üç kategoriye dayanarak dünyaya ve yaşama dair estetik özümsemesini ve bunun yansıtılmasını başarıyla yerine getirebilir. Burada anmadığımız diğer kategoriler, bunlarla bağlantılı olarak ele alınabilirler. Mesela, ayrı bir kategori gibi ele alanlar olsa da **kahramanlık**, **beğeni** güzel olana; **gülmece (mizah)** komik olana dahildir. Estetikte bir olguyu, bir olayı olumsuz olarak belirginleştirip görünür hale getiren **çirkin** ve **kaba** gibi kategoriler de vardır. Bunlar da belirli bir uyum gösterip akla uygun olsalar da aslında güzel olanın karşıtı olarak ilgi uyandırırılar.

Bunun dışında estetik kategoriler arasında sanatsal yaratının yapısal özelliklerini gösteren ölçü, uyum gibi kategori sayılabilecek kavramlar olsa da, bunlar sanat eserinin özünü, esasını göstermekten veya değerlendirmekten daha çok biçimsel yanı üzerinde etkili olurlar.

Estetik kategoriler, tarihsel-toplumsal gelişmeye bağlı olarak bir değişim, gelişim gösterirler. Bütün bu değişim ve gelişime rağmen yukarıda belirttiğimiz üç temel kategori, gerçeğin sanatsal özümsemesinde, yansıtılmasında, bilimsel ve estetik analizde kendi temel konumlarını ve yerlerini korudular.

ANTİKİTE'DEN MODERNİZME, ESTETİKTE GÜZEL OLAN

Güzel olan, daha önceleri neredeyse estetikle özdeşleştirildi, hatta estetik için güzelin bilimi diyenler de oldu. Bugün de Moissej Kagan gibi bazı estetikçiler, estetik bilimini güzelliğin bilimi olarak ele alırlar. Ancak daha önceki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi estetik, gerçeğin sanatsal özümsemesinin bilimidir, sanatsal yaratımın teorisi ve sanatın yasalarının bilimidir. Güzel olan burada önemli bir yere sahiptir. Çünkü **güzel** olmadan estetik olan hiçbir şey açıklanamaz, görülemez. Buradan açıkça anlaşılabilceği gibi **güzeli** ele alıp açıklamadan ne sanatın genel yasaları ne de sanatsal yaratımın ne olduğu anlaşılabilir. Bu yüzden önce güzel olanla başlıyoruz.

Tarihin ilk filozofları arasında yer alan Platon, **güzeli** ele alırken şu soruyu sorar: Güzel olan nedir? Güzelin kendisi, güzelin özü nedir? Felsefedeki temel ayrım burada da karşımıza çıkar. İdealist estetik güzel olanın yalnızca manevi yaşama özgü olduğunu, yalnızca maneviyatla bağlantılı olarak ortaya çıktığını savunur. Güzelin kaynağı ise insan bilincinin derinliklerinde yer alır. Materyalist estetik ise, öncelikle güzelliğin, güzelin

nesnelliğinden hareket eder; ancak öznel ögenin de önemli bir yere sahip olduğunu belirtir. Ayrıca materyalist estetiğe göre güzel olanın da tarihsel toplumsal koşullara bağlı olarak bir evrim, bir değişim geçirdiğini kabul eder. Yani gerçeklikte şeylerin, fenomenlerin güzelliği insan bilincinden bağımsızdır. Tekrar vurgulamak gerekirse, tarih boyunca estetik düşüncedeki güzel anlayışı, bütün çeşitliliğine, değişimine rağmen, esas olarak felsefedeki iki temel akıma, materyalizme ve idealizme bağlıdır. **Materyalizm** güzeli açıklarken nesneyi, nesnel olanı temel alır; **idealizm** ise ideayı, yani düşünceyi, düşünsel olanı temel alır.

Antik Çağda güzel olanı açıklamaya çalışanlardan biri de o çağın büyük filozoflarından **Aristoteles** olmuştur. Aristoteles **"Poetika"**da: *"Aslında güzelin dayandığı koşul, belli bir büyüklük ve düzendir. Bu sebeple bir canlı varlık eğer son derece küçükse ya da ölçsüz derecede büyükse güzel olamaz"* der. Bunu da eğer son derece küçükse görme ve algılamada yetersiz kalınacağına, aynı şekilde çok büyük olduğunda da bakışın, görüşün onu bütünsel olarak algılayamayacağına bağlar. Aristocu anlayışa göre estetik beğenin temelinde ölçü yer alır. Yine aynı eserinde Aristoteles *"güzelin başlıca biçimleri düzen, oran ve açıklık ile dile gelir"* diyerek belirtir bunu. Burada biz başka bir şeye daha dikkat çekeceğiz. Aristocu anlayış gücünü esas olarak güzeli açıklarken, güzelin nesnel özelliklerinden hareket etmesinden alır. Aristoteles takipçilerine göre güzel, ancak insanın görüp algılamasıyla belirlenebilen dışsal bir nesnedir, olgudur.

Yine Aristoteles'ten devam edelim. Ona göre güzel asıl olarak insan tarafından ve insanın ölçülerine, kriterlerine dayanarak belirlenir; güzeli belirleyen insandır, insanın algılayışıdır. Bu da bize güzelin belirlenmesinde öznenin önemini ve rolünün büyüklüğünü verir. Aristoteles'in

estetiği insanı güzelin ölçüsü ve ölçütü kabul ederek hem sanatın evrimini, evrim geçirdiğini kabul ettiğini gösterir hem de Antik Çağ sanatının demokrat ve insanal yanını ele verir. Aristocu estetik, işte bu demokratik ve insanal özelliği nedeniyle daha sonra Rönesans dönemi klasisizmde kendisine önemli bir alan açar, takip eden aydınlanma yüzyılında da benimsenen yaygın bir anlayış olur.

Rönesansla başlayan modernizm çağında devam eden koşullarda ortaya çıkan estetik öğretilerde de ölçü önemli bir yere sahip oldu. Çoklukta birlik, parça ile bütün arasındaki uyum, simetri, ritim gibi özellikler bizzat doğanın

güzele dair koyduğu yasalar olarak görüldü. Bu da

sanatın yasalarının ve sanatsal üretimin, yaratımın kurallarının belirlenmesinde yardımcı oluyordu.

Güzel olanın belirlenmesinde başat kriterler olarak kabul edilen **oran, uyum, ölçü** temelinde ortaya konan teoriler, aslında doğada var olan şeylerin biçimsel ve nesnel özelliklerine göre bir değerlendirmede bulunuyorlardı.

Bu estetik öğretilerin gücü, tam da doğayı, nesneyi temel almalarından ileri geliyordu. Bu yüzden hem insanın pratiği üzerinde hem de sanatsal üretimi üzerinde etkili oluyorlardı. Ama bu estetik öğretilerin en güçlü oldukları yanı aynı zamanda en zayıf oldukları yanıydı. Çünkü güzelin özünü biçimde görüyor, nesnelerin, şeylerin dış görünüşlerini, dışsal özelliklerini biçimlerini temel alıyorlardı.

İdealist estetik **güzel** olanın ölçütlerinin uyum, oran, ölçü gibi matematiksel, somut şeylerle açıklanmasını asla kabul etmez. İdealistlere göze güzel olan hiçbir zaman ve hiçbir şekilde akla, mantığa dayanarak ne ölçülebilir ne de açıklanabilir. Bütün idealist estetik öğretilerinde güzel, sadece manevi öze, tinsel olana dayanarak hissedilen bir duygudur. Üstelik manevi olana, tinsel olana dayanmak her şeyin temeli olduğu

gibi, doğadaki bütün nesnelerin, insanın varlığının, fenomenlerin, duyguların da temelidir. Çünkü doğadaki bütün nesneler esas olarak tinsel olanın, ideanın vücut bulmuş, somutlanmış halidir. İdealist estetikçilere göre doğada var olan nesne, olgu ne varsa maddi yapısı, biçimi, dış görünüşü ve her şeyiyle insanda manevi duygular uyandırıyor, heyecan yaratıyorsa güzeldir. Eğer bir nesnenin dış görünüşü, biçimi düşünsel bir içeriği dile getirmiyor, yapısıyla biçimiyle manevi, ruhani duygular uyandırıp heyecan yaratmıyorsa, o nesne güzel değildir; maneviyatın, tinsel olanın olmadığı yerde güzelden, güzel olandan söz etmek de mümkün değildir.

Güzel olanın maneviyatta, düşünsel olanla açıklanması ilkesi, aksiyolojik (değer bilimsel) ve semantik (anlambilimsel) yanları da dahil günümüz idealist estetik öğretilerinin bütün alanlarına yerleşmiştir. Bugünün idealist estetiğinde **güzel** olan kendisini **değer biçimi** olarak açığa vurur. Sanat burada bu değerın açıklanması, anlatılması, ifade edilmesidir. Elbette burada sözünü ettiğimiz değer manevi

olanla, düşünsel olanla, yani tinsel yaşamla bağlantılı bir değerdir. Bu değerın ne tarihsel-toplumsal olanla ne pratikle ne de pratikten doğan ihtiyaçlarla bağlantısı vardır. Manevi-tinsel yaşamla bağlantılı olarak ele alınan bu değerın anlam bilimsel açıklamasına göre bu güzellik bir tek işleve sahiptir. Bu işlev *sui generis* (kendine özgü), sanat eserinin yarattığı etkinin, uyandırdığı duygunun ve heyecanın bir sonucudur. Bu duygu ve heyecan, son tahlilde insanın manevi yaşamıyla bağlantılıdır.

Platon'dan başlayarak Schelling'e, Hegel'e kadar bütün nesnel idealist düşünürlerin estetik anlayışları ve tabi ki **güzel** olana dair görüşleri, genel olarak dünyaya dair fikirlerine, felsefi görüşlerine

göre şekillenir. Nesnel idealizme göre dünya, bizim irademizden bağımsız olarak vardır. Ancak bu nesnel varlık, Hegel'in söylemiyle **"mutlak tın"**ın yani kimilerine göre "tanrı", kimilerine göre "yüce tasarımcı" ya da başka biçimlerle adlandırılan **idea**'nın bir yansımasıdır. Yani adına ne denirse densin bir düşüncenin maddi töze bürünmüş halidir. Sonuçta nesnel idealistler de tıpkı öznel idealistler gibi dış dünyayı ideanın, düşüncenin bir ürünü olarak gördüklerini kabul ederler. Bu yüzden her biri üzerinde uzun uzun durmayacağız. Çünkü aralarındaki fark esas olarak estetik alanda değil, düşünce ile, idea ile nesne arasındaki ilişki üzerinedir. Nesnel idealizm, nesneyi öznenen, yani "ben"den ayrı olarak

ele alırken öznel idealizm

özne olmadan, yani "ben" ve "benim düşüncem"

olmadan nesnenin de olamayacağını

savunur. Burada

bizi ilgilendiren estetiğe, güzel olana yaklaşımlarıdır.

Nesnel idealist ya da

öznel idealist olsun

fark etmez, idealist

estetikçilere göre **güzel**

de tüm diğer şeyler gibi

ideadan kaynaklanır; güzel

olan maddi olarak ortaya

çıkmuş, ete kemiğe bürünmüş

ideanın, düşüncenin kendisidir. Bu

ideayı, bu düşünceyi, tını ya da adı her neyse onu en tam, en mükemmel biçimde yansıtan nesneler, şeyler güzeldir. İdealist estetiğe göre sonuçta güzel olan, bir türün eriştiği, erişebileceği en gelişkin, en iyi, en yetkin, en mükemmel biçimdir. Örneğin bir çiçeğin ya da bir ağacın güzel olabilmesi için o çiçeğin, o ağacın bütün temel özelliklerini en tam biçimde taşıması gerekir. Aynı şekilde, güzel bir insan da insan türünün, insan doğasının gerek fiziki gerek manevi olarak bütün çizgilerini ve özelliklerini en tam biçimde üzerinde toplayan; ideayı en tam biçimde yansıtan insandır. Eğer bu yansıtmaya tam değilse, o şey, o insan güzel değildir, ya kusurludur ya da eksiktir.

Buradan da anlaşılacağı gibi nesnel

idealist estetik **güzeli tam** olanda **yetkin** olanda görür, kabul eder. Bu ilk bakışta akla yakın gibi olumlu bir şey gibi görülse de güzel olanı ideanın, mistik olanın yetkinliğinde, en ideal görünüşünde, dünyanın üzerinde yükseldiği manevi, düşünsel ilkelerin bir türevi, bir yansıması olarak görmeleri ve kabul etmeleriyle gerçek güzelden, güzel olanın özünden uzaklaşırlar.

Öznel idealist estetik burada biraz farklılık gösterir. Bu estetik öğretiyeye göre insan kendine özgü duyguları, özellikleri, coşkuyu ve heyecanı herhangi bir nesneye, fenomene aktarır; onda da yaşadığını varsayarsa o fenomen, o nesne güzel olur. Bu öğretiyeye göre dış dünya, insan bilincinin bir yansımasıdır. Bu nedenle insani özellikler, insana özgü şeyler dış dünyada, doğada da olur, bu da insanın anlatımına, ifadesine, söylemine yansır. Mesela güneş “doğar”, hava “sıkıcı” olabilir, kuşlar “şarkı söyler”, ırmak “coşar” vb. Yani insani özellikler, insana özgü duygu ve davranışlar doğada, doğal olaylarda da varmış gibi ifade edilir. İşte öznel idealist estetikte güzel böyle ortaya çıkar. **Güzeli** belirleyen insan-öznenin duyguları ve düşünceleridir. Özne, kendisinde var olan mutluluk, sevinç, özlem vb. duyguları karşısındaki nesneye, dış dünyaya, gerçekliğe atfettiğinde dış dünya, gerçeklik güzelleşir. **Öznel idealizme** göre nasıl ki dış dünya öznenin ben’in duygu ve düşüncelerinden ibaretse, “ben” olmadan dış dünya da olmazsa, güzellik de “ben”in duygularında düşüncelerinde vardır, dış dünyaya da ancak “ben”in bilincinden yansır. **Güzeli** insanın, öznenin maneviyatının özel bir durumudur.

Antik Yunanistan’la Rönesans arasında koskoca bir **Orta Çağ** uzanır. Bin yıl süren bu çağda **güzeli** olan ikinci plana düşerken, **yüce** olan öne çıkar. Bunda belirleyici olan din ve dinsel olanın etkisidir. Zira dinin, özellikle bütün Batı Avrupa’da etkili olan Vatikan’ın katı kuralları nedeniyle insan vücudundan, insan vücudunun güzelliğinden, yaşamın serpilip gelişmesinden haz almak ve yaşam zevkleri günah sayılıp yasaklanır. Bu çağın inanişına göre güzel olan tanrıdır; bu nedenle güzele, tanrıya erişmek için acılara katlanmak, çile çekmek gerekir. Bunun ödülü ölümden sonraki yaşamda, öteki dünyada

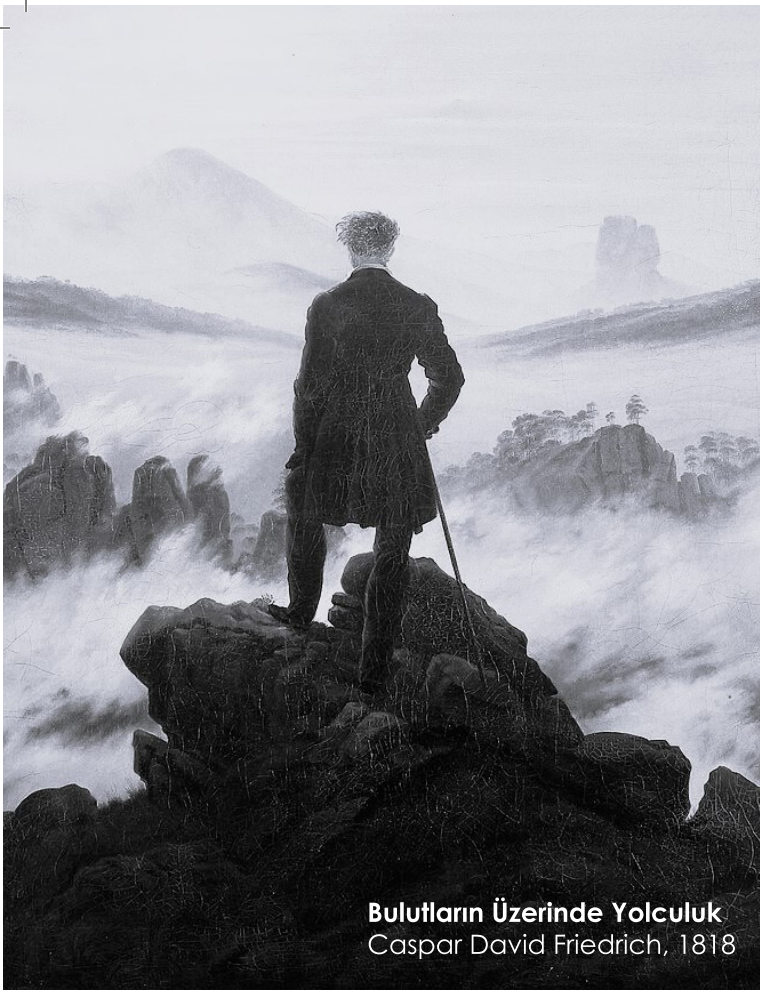
alınacaktır. Güzel ve güzellik bu dünyaya değil, öteki dünyaya özgüdür. Bu nedenle güzel olana ancak öteki dünyada erişilebilir. Orta Çağ boyunca güzelin ve güzel olanın ikinci plana düşmesinin asıl nedeni bu inançtır. Bu çağda haliyle güzelin yerine yüce olan, tanrısal olan ön plana çıkmıştır.

Rönesans çağının düşünürleri, **güzeli** olanı manevi olanda değil, cismani olanda, öteki dünyada değil bu dünyada, nesnel olanda arayıp buldular, gösterdiler. Marks’ın da kullandığı, hatta kimilerince hatalı olarak Marks’a mal edilen “*İnsanım, insani olan hiçbir şey bana yabancı değildir*” sözünü söyleyen Rönesans çağının düşünürleri, bütün Orta Çağ boyunca topluma dayatılan dinsel güzellik fikrini reddettiler. Aslında bu cümle bütün Rönesans çağının estetik fikirlerinin özü, özeti gibidir. Zira dinin katı yasaklarına ve insanın aşağılanması karşı çıkan bu çağın düşünürleri, güzelliğin dinsel, ruhani olanda değil, cismani olanda, gerçek dünyada ve gerçek yaşamda bulunduğunu savundular, eserlerinde işleyip gösterdiler.

Klasik çağın, **klasisizmin** estetiği güzeli, **güzeli** olanı akla uygun ve biçimsel olarak tasarımılanmış, planlanmış, normlarla

Samson ve Delilah, van Dyck, 17.yy

Bulutların Üzerinde Yolculuk
Caspar David Friedrich, 1818

belirlenmiş olanda aradılar. Klasikçilere göre yalnızca önceden tasarlanmış ve belirli normlara denk düşen şeyler güzeldi. Özellikle doğal olan, doğada bulunan her şey kendi doğal ortamında kendi doğallığı içindeyken güzel değil, tam tersine çirkin kabul edildi. Paris'teki Elisa Sarayı ve bahçeleri gibi aristokrasiye özgü görkemli, gösterişli, simetrik şekillerle süslenmiş; insan tarafından belirli ölçülere uygun olarak planlanıp yapılmış düzgün ve yapay eserler güzel olarak kabul gördü.

Romantizmin estetikçileri güzeli, güzelliği Rönesans estetiğinin tersine duygusal olanda, ideal ve manevi olanda aramaya başladılar. Ancak bu maneviyat, devrimci romantikler için asla tanrısal, dinsel, ruhani bir maneviyat değil, tam tersine insanda, insani olanın, dünyevi özün belirginleşip gelişmesiyle kendini gösteren bir maneviyattır. **Romantiklere göre güzel** olan dünyevi ve insani özün kendisidir.

Gerçekçiliğin doğup gelişimi adeta **güzel** olanın zincirlerini kırıp özgür bıraktı; sıkıştırıldığı dar alanlardan çıkmasının yolunu açtı. Artık güzel, güzellik katı sınırlardan, belirlenmiş normlardan, kurallardan, alanlardan azade, yaşamın

bütün alanlarında kendisini göstermeye, kendi gerçek ifadesini bulmaya başladı. Gerçekçilik, gerçeği bulmanın araştırmadan, düşünmeden ve tartışmadan geçtiğini biliyordu. Bu nedenle **güzeli**, güzel olanı da tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi sınırlara, kalıplara sıkıştırmadan, yaşamın bütün canlılığı içinde aramaya, anlatıp göstermeye başladı.

Toplumcu gerçekçilik ise estetik ve sanata, tarihsel toplumsal gelişme karşısında sorumluluk duyma, sürece katılma, bilimsel sosyalizm öğretisine bağlanma gibi yeni ilkeler getirerek çitayı yükseltti. Marksizm-Leninizm'le tarihsel materyalizmle bağlantılı olarak geliştirilen fikirler **güzele** bakışımızı, **güzel, güzellik** anlayışımızı daha da zenginleştirdi; insanlığın kurtuluşuna ve geleceğe bağlanmayı sanatın amacı ve ölçüsü haline getirdi.

MARKS VE MARKSİZM'DEN SONRA GÜZEL

Marks, 1844 El Yazmaları'nda **güzel** ve **güzellik**le ilgili olarak şunları söylüyor: *"Hayvan bağlı olduğu türün ölçüsüne ve gereksinimlerine göre iş görür, oysa insan her türün ölçüsüne göre üretmesini ve her yerde kendi iç doğasını nesneye uygulamasını bilir; demek ki insan, güzellik yasalarına uyarak iş görür."*

Materyalist estetikçiler arasında Marks'ın güzellik anlayışına en çok yaklaşan Çernişevski olmuştur. **Çernişevski, "Güzel, yaşamdır."** diyor. Bu, Çernişevski'de güzelin nesnel varlığının peşinen kabul edilmesidir. Çernişevski'ye göre yaşamın kendisi güzeldir, güzel olmalıdır. Yaşam doğasına uygun ve doğayla uyum içinde, yetkin biçimde kurulduğunda güzelleşir, güzelliklerle dolar.

"Güzel, yaşamdır." sözü, estetikte materyalizmi anlatır, ancak güzelin özünü anlatmakta yetersiz kalır. O yüzden Çernişevski burada durmaz, öznel ögeye özel bir vurgu yapar. Buradaki "yaşam", Çernişevski'ye göre genel olarak ifade edilen yaşam değildir. Buradaki yaşam, öznenin ideallerine karşılık gelen, hayalini kurup peşinden gittiği yaşamdır; öznenin hayalini kurduğu o yaşamı elde etme çabasıdır yaşamı güzelleştiren. Estetik ideale denk gelen bu hayal, tarihsel-toplumsal gelişmenin, evrimin gerçek düzeyine, döneme ve o döneme özgü

sınıflara göre değişen yaşama uygundur. Yani Çernişevski'de **güzel** olanda nesne, ide, özne arasında sınımsız bir bağ vardır. Aynı şekilde tarihsel-toplumsal gelişmeyle güzel olan arasında diyalektik bir bağ vardır. Bu nedenle Çernişevski güzelin hem nesnel olduğunu hem de insan-özne tarafından algılanışını belirterek tarihsel-toplumsal olanla bağını kurar. Bu tanımlama, materyalist estetik açısından doğru perspektif verir.

Kendi bulunduğumuz konumdan baktığımızda gerek doğada gerek toplumsal yaşamda doğaya ve insan doğasına, insanlığın gelecek yaşam hayallerine ters düşen şeyleri hiç de güzel bulmayız. Aksine doğayı ve yaşamı çirkinleştirdiğini düşünürüz. Şurası açık; bütün insanlar için yaşama dair kendi düşüncelerine, hayallerine uygun olan her şey hem güzeldir hem de yaşamı güzelleştirir.

Güzel olandan zevk alabilmesi için insanın çok yönlü gelişiminin önemine dikkat çeken Marks, *"Müzikal bir kulağı, biçimlerin güzelliğine duyarlı bir gözü, kısaca, insani hazları alabilecek duyuları yaratan tek şey toplumsal ve tarihsel pratiktir."* diyor. (Sanat Üzerine; Marks, Engels, Lenin derlemesi) Yani insanların güzelden, güzellikten haz alabilmeleri, güzeli yaratabilmeleri için hem estetik duyularının gelişmiş olması hem de yaşadıkları çağın bilincinde olmaları ve bu bilince uygun davranmaları gerekir.

Marksist estetik materyalisttir, saf tutar. Proletaryanın kurtuluş öğretisine bağlı olan bu estetik, politikadan ayrılamaz. O yüzden, bağımsız olduğunu iddia eden burjuva estetik gibi sınıflarüstü saf güzellik gibi safsatmaları da etik-ahlaki ilkeler karşısında bağımsız estetik duruşu da reddeder. Güzel olan ne politikadan ne de etikten ayrı değildir, olamaz. Ancak güzel olanın alanı iyi olandan daha geniştir; etik-ahlaki ilkelerin uygulanamayacağı doğal olguları ve olayları, doğadaki fenomenleri de kapsar. Toplumsal yaşam söz konusu olduğunda ise etik-ahlaki ilkelerle estetik birbiriyle çok sıkı ilişki içindedir.

Modernist burjuva estetik, etik-ahlaki ilkelerle güzel, güzellik arasındaki bağı reddeder, hatta ikisini karşı karşıya getirir. Modernist estetik, bu ilkelere uygun olmayan bazı eylemlerin, olayların da güzel olabileceğini, estetik değere sahip

olabileceğini savunur. **Modernist estetik** aynı şekilde **güzel** olanla **iyi** olan arasındaki ilişkiyi de kopararak, sanatın iyi olanı amaç edinemeyeceğini; sanatın amacının sadece güzel ve güzellik olduğunu öne sürer. Oysa bu, gerçek yaşamda sanat adına ahlaki olmayana da savunmanın yolunu açar. Etik-ahlaki kanıtı dekadan (çöküş) sanatının kendisidir.

Yaşam, güzeli ve çirkinliği birlikte çok yönlü ve zengindir. Sanat da gerçek yaşamı yansıtır, ama sanatta çirkin yoktur. Bu, sanatın hayattaki çirkinliği, çirkin olayları ve olguları yansıtmadığı anlamına gelmez. Sanatta çirkin yoktur, çünkü sanat çirkin değildir. Sanat gerçek yaşamdaki her şeyi, güzeliyle çirkinliğiyle, trajikliğiyle komikliğiyle yüce olanıyla kaba olanıyla, iyisiyle kötüsüyle bütün olayları ve olguları estetik açıdan yorumlayarak yeniden yansıtır. Gerçek yaşamda çirkin olan sanatta imgelerle yeniden yaratılır ve imgeler her zaman güzeldir. Yani sanat çirkinliği de yansıtır, ama en iyi ve en güzel biçimde yansıtır.

Victor Hugo'nun Notre Dame De Paris'indeki ucubeler, dilenciler, Quasimodo gibi tiplerin hepsi, en az güzeller güzeli Esmeralda kadar başarıyla ve güzel çizilmiştir. Aynı şeyi Mihail Şolohov'un Durgun Don'da çizdiği karakterlerde, yarattığı tiplerde de görürüz. Beyaz Ordu'da generalliğe kadar yükselmiş Gregori Melekhov, kocasını aldatıp Gregor'la kaçan Aksinya, Gregor'un babası Panteleyevich gibi tipler gerçek yaşamda ne ahlaki olarak onaylanır ne de güzeldir; ama Şolohov'un yarattığı roman kahramanları olarak hepsi de çok güzel tiplerdir.

Burada şunu da belirtmek gerekiyor; güzele salt yaşamdaki güzelliğin yeniden yaratılması olarak bakmak güzeli darlaştırır, sınırlar. Sanatta güzel olanla gerçek yaşamda güzel olanı birbirine karıştırmak sanatın kendi özündeki güzelliği görmemizi engeller. Her şeyden önce, gerçeğin estetik olarak özümsemesi başlı başına bir yetkinlik gerektirir. Bu hem sanatçıya, hem izleyicisine estetik haz verir. Sanatçı ne kadar yetkinse, ne kadar usta ve başarılıysa, yarattığı sanat eseri de izleyicisine, okuruna o kadar haz verir, güzellik duygusu uyandırır. Sanat güzeldir, ama salt gerçek yaşamdaki güzelliği

gösterdiği için değil, gerçekliği gösterdiği için güzeldir. Üstelik sadece güzeli, güzelliği gösterdiği için değil, çirkinini de başarıyla gösterdiği için güzeldir. Burada bir sonuç çıkarmak gerekirse, **sanat güzeli, güzelliği yaratır**, ama en az o kadar da **güzelliği yansıtır**. Bu elbette her sanatçı ve her sanat anlayışı için böyle değildir. Bir sanatçı gerçek yaşamdaki her olayı, her olguyu güzel olarak kurgulayıp güzel olarak yansıtabilir. Ama dekadan sanat, postmodernizm ya da post truth gibi sanat anlayışlarında ve bu tür akımların etkisi altındaki burjuva sanatçılarda olduğu gibi gerçeği bozup çarpıtarak, hatta çirkinleştirip, iğrençleştirerek de verebilir. Günümüz burjuva sanatı gerçeği çarpıttıp bozarak, çirkinleştirip kabalaştırarak gösterirken gerçekçi sanatçılar, özellikle proletaryanın kurtuluş öğretisine bağlanan toplumcu gerçekçi sanatçılar, eserlerinde gerçekliğin olumsuz yanlarını, hatta gerçek yaşamda iğrenç, aşağılık olarak değerlendirdiğimiz, değerlendireceğimiz karakterleri, tipleri de başarıyla çizerler; onları en güzel, en mükemmel biçimde yansıtır. Estetik ideal, sanatçının bu tipler ya da olaylar karşısındaki tavrında kendini açığa vurur. Bir sanatçı, bir işkenceciyi, bir kadın düşmanını, bir tecavüzcüyü, bir faşisti çizip gösterirken öylesine güzel anlatır, öylesine başarıyla çizer ki, izleyicisi, okuru, bu tiplerden nefret eder. Burada sanatçının estetik ideali de kendi tavrı da açıkça görülür, somutlanır.

Sanatçı bir eser üzerinde çalışmaya başlarken, daha ilk adımda işlemek üzere kendisine bir tema seçer. Bu seçim sanatçının yaşam karşısındaki tavrını açığa vurur. Temayı işlemeye başladığında her ayrıntıyı, her gelişmeyi, her olguyu kendi dünya görüşüyle, yaşam karşısındaki tavrıyla bağlantılı olarak, savunduğu ideal açısından ele alıp değerlendirir. Bu değerlendirmede, doğal olarak sanatçının hayat karşısındaki tutumu, ideolojik, politik, estetik görüşleri önemlidir. Sanatçı eğer proletaryanın kurtuluş öğretisine bağlı değilse, yani tarihsel-toplumsal ilerleme, gelişme yönünde hareket etmiyorsa, sanatı da en temel özelliğinden, güzelliğinden bir şeyler yitirecektir. Sadece bununla da sınırlı kalmayacak, yaşamdaki gerçeklikten kopacaktır. Burjuva toplum ve sermayeye dayalı bu sömürücü sistemi

savunan bir sanatçının bu toplumun gerçeklerini aktarması mümkün değildir. Kaçınılmaz olarak onu sağından solundan çekeştirecek, gerçekliği çarpıtacaktır. Zaten günümüz burjuva sanatçısının ve sanatının güzelliğinden bir şeyler yitirmesinin asıl nedeni de gerçeklikten kopması, onu çarpıtmasıdır. Alman heykel-yontu sanatçılarından **Fritz Cremer**, bunu şöyle ifade ediyor: *“Sanattaki güzel, en azından toplumcu sanattaki güzel hakikatten ayrılamaz. Güzeli denenen sanatlar, her zaman tam hakiki değildir ama hakikat yüklü bir sanat her zaman güzeldir.”* (Akt. Avner Ziss, *Estetik*, sy.144)

Bir sanat eserindeki **güzeli, güzelliği** çözümleyip açığa çıkarırken ilk başvurulacak şey, ideal estetik öğretilerdir. Ama tek ölçüt bu değildir. Çünkü her sanat eseri bir sanatçı, yani insan tarafından yapılır, yaratılır. İnsan tarafından yapılan şey, her ürün gibi sanat eserindeki güzellik de onu yapan insanın, burada sanatçının ustalığına, becerisine ve yeteneğine bağlı olarak ortaya çıkar. İnsandaki yaratıcı yeteneğin en parlak biçimde kendini gösterdiği bu yaratım sürecinde sanatçı söylemek istediğini en açık, en anlaşılır, en rahat olarak söyleyebileceği bir biçim bulur, biçimle içeriği birleştirip bütünleştirir. Bunu yaparken izleyicisine, seyircisine, okuruna “bunu söyleyebilmenin tek olanaklı yolu budur” dedirtecek teknik ustalık sergiler. Bir sanat eserinde biçimle içerik arasındaki uyum, anlatım tekniği, güzeli kendi ifadesini bulması, sanatçının sanatındaki yetkinliğe, anlatım araçları bulmadaki ustalığına bağlıdır. Sanatçı ne kadar yetkin, ne kadar ustaysa sonuç da o kadar parlak ve başarılı olur. Sanat eserindeki güzellik izleyicisini, okurunu kendisine hayran bırakır.

Güzele dair söyleyeceklerimizi bitirmeden buna bizden bir örnek verebiliriz.

Yaşar Kemal’in ölümsüz eserlerinden biri olan **“İnce Memed”** edebiyatımızın büyük ustası bu eserinde incecik, kara kuru, çarpık bacaklı bir oğlandan, hayranlıkla okunan müthiş bir halk kahramanı yaratmıştır.

Güzele dair bir vurguyla bitirelim; **yüce** olan **kahraman** olan gibi bazı kavramları, bazı estetikçiler kategori saysalar da biz burada ayrıca ele almayacağız. Çünkü bunlar esas olarak güzel olana içkin, güzel olanda zaten verili özelliklerdir.

helin su

Anlam Çözen

Dünyanın her yerinde sokaklara, evlere, fabrikalara tarlalara giden devrimciler emekçilerle harıl harıl konuşuyorlarmış. Devrimciler de hoş bir şaşkınlık yaşıyorlarmış. Çünkü garip bir biçimde ortaya çıkan iç seslerin insanlara her sözün gerçek anlamını çevirmesi işlerini çok kolaylaştırmış. İşçiler bu devrimcileri dikkatle dinliyormuş çünkü bu gizemli iç ses bir tek bu devrimciler konuşunca sözlerin aynısını tekrar ediyormuş.

Dost canlısı bir uzaylı grubu evrende gezerken, yolları Dünya'ya düşmüş. Bu değişik gezegende akıllı canlılar olduğunu görünce kendilerini belli etmeden merakla izlemeye başlamışlar. Manzara ilginçmiş. Bu değişik gezegendeki akıllı canlılar yaşadıkları her yerde sürekli birbirlerini öldürmeye çalışıp duruyorlarmış. Hatta gözlem yaptıkları bir esnada insanların birbirlerine attıkları birkaç balistik füze, koruyucu kalkanlarına çarpmış.

İnsan denen bu canlı türünün birbirini öldürmeye çalışıp durmasını bir türlü anlamayan dost canlısı uzaylılar;

“Biz bunlara yardım edelim, yoksa bunlar hem kendi türlerini hem de bu güzel gezegeni yok edecekler” diyerek bir çözüm aramışlar.

“Eğer bu canlılar birbirlerini tam olarak anlayabilirlerse sorunlarını da medeni canlılar gibi rahatça çözeceklerdir” kanaatine ulaşmışlar hemen orada bir cihaz icat etmişler. İcat ettikleri bu cihaz bir çeviri cihazıymış. Ama ileri düzey bir uzaylı icadı olduğundan sadece dilleri dillere değil, konuşanların gerçek düşüncelerini, düşüncelerin gerçek anlamını çeviriyormuş.

Uzaylılar bu cihaza “anlam çözen” demişler. Ve bu cihazı insanlar farkına bile varmadan herkese dağıtıp gitmişler. Daha gezecek çok yer olduğundan kalıp sonucu görememişler. Bir toz zerresinden bile ufak olan bu cihazı solumak, cihazın yerleşmesi ve çalışması için yetiyormuş. İnsanlar birbirleriyle iletişime geçer geçmez, bu cihaz bir “iç ses” olarak çeviri yapmaya hazırmış.

Bu iç sesin insanlara bir uzaylı hediyesi olduğunu bilen olmadığından cihaz çalışmaya başladığında şöyle olaylar olmuş:

Amerikalı genç garson Jack, molaya çıkmış. Bir yandan yemeğini hızlıca yerken diğer yandan X'te geziyormuş. Trump başkan seçilirse Elon Musk'ı Hükümet Verimlilik Komisyonunun başına geçireceğini açıkladıktan sonra, Musk'ın yaptığı şu paylaşımı görmüş;

"Fırsat olursa Amerika'ya hizmet etmek isterim. Ne maaş ne unvan ne de takdir isterim..."

Jack okuduğu anda anlam çözen bu sözleri yüksek bir iç ses olarak şöyle çevirmiş;

"Yönetimi ele geçirip, diğer şirketler karşısında elimi güçlendireceğim. Amerika bana çalışacak ama o da yetmez, dünyanın da patronu olma, halkların suyunu çıkarma niyetindeyim."

Jack, bu sesle afallayıp, sağa sola bakmış telaşla ama yok, ses içinden geliyormuş.

Elazığlı Ali dayı, geline haberleri açtırıp karşısına kurulmuş. Her akşam koca göbeğini kaşıya kaşıya haberleri izlermiş. Haberlerde Zelensky;

"Ruslar ülkemizi işgal ediyor, bu sorun tüm Avrupa'nın sorunudur. Bize özgürlük için daha çok silah vermeli dünya."

Ali dayı bu sözleri şöyle duymuş;

"Sosyalizmin tüm kalıntılarını yok etmek, faşizm bayrağını tekellerin şerefine her yere dikmek, halklara kan kusturmak için daha şevkli olmalıyız."

Bakur'da bir tekstil fabrikasında çalışan Berfin'in çocuğu hastaymış. Mesai ücreti ödenmiyor, ama patron mesaiye kalmayı zorunlu tutuyormuş. Berfin patrona giderek mesaiye kalmak istemediğini söylemiş. Patron kükreyerek;

"Sana ekmeğini ben veriyorum. Kaç kişi kapıda iş bekliyor, istiyorsan çalışma!" Berfin bu sözleri şöyle duymuş;

"Ben bu zenginliği sizin ürettiğiniz artı-değere el koyarak kazanıyorum. Beni daha çok zengin etmek için sizin gece gündüz çalışmanız lazım. İşsiz kitlenin genişliği ve sınıfın bölünmüşlüğü kullanarak seni her istediğimi yapmaya zorunlu kılıyorum."

Berfin'in beti benzi atmış. Yanındaki koltuğa tutunmasa az daha düşecekmış.

TÜRK-İŞ, DİSK sendika başkanları işçilerin sendikaya yönelik tepkilerini yatıştırmak için ellerine mikrofonu alıp nutuk çekiyorlarmış;

"İşçi kardeşlerimiz hep bizden fedakârlık istiyorlar. Ama biz zaten üzerimize düşeni yapıyoruz ve diyoruz ki, az kazandıktan az, çok kazandıktan çok vergi alın. Vergide adalet istiyoruz!"

İşçiler sendikaların sözlerini şöyle duymuşlar.

"Baş belaları, sizin yüzünüzden patronlarımızın gözüne uyku girmiyor. İktidara falan gelmeye uğraşmayın. Alın size vergide adalet vs. ıvır zıvır talepler... Uğraşın durun..."

Anlam çözenin çevirisini duyan işçilerin arasında buz gibi bir hava esmiş birden. Öyle ki yere iğne düşse, sesi yankılanacak gibiymiş. Sonra aralarında sessizce anlaşmışlar gibi, sendikacıların etrafını sarmaya başlamışlar.

İstanbul'da çalışan CarrefourSA işçileri, çalışma koşullarına, onur kırıcı muameleye, sendikasızlaştırmaya, işten atmaya karşı eyleme geçmişler. İşçilerin üzerine yürüyen polis öyle şiddetli saldırmış, gözaltına alınanların boyunlarına basıp ters kelepçe yapmış ki, işçiler sormuşlar;

"İşçiyiz biz, ekmeğimizin peşindeyiz, neden bize böyle saldırıyorsunuz!"

Aldıkları cevap "Sabancı'nın selamını getirdik." olmuş. İç ses bu sözleri şöyle çevirmiş: "Sabancı'nın selamını getirdik."

Dünyanın en pahalı gıdalarını tarım ürünlerini tüketen memlekette çiftçiler çok zor durumdaymış. Zar zor tarım yapıyor ama ürettiklerini maliyetine bile satamıyorlarmış. Pazardaki yüksek fiyatlara rağmen, tarlada ürünleri 2-3 liralara alıcı bulamıyormuş. Çiftçilerin tepkileri karşısında yetkililerin şu açıklamaları duyuluyormuş;

"İşlenmeyen tarım alanlarının tarımsal amaçlı şirketlere kiraya verilmesine ilişkin resmî gazetede yayımlanan kararlar tarımın korunması amaçlanıyor."

Anlam çözen bu sözleri şöyle çevirmiş;

"Ya köylüler şirketleşecek ya da şirketler tarım yapacak, demiştik. Girdiler pahalı olduğundan değil, bizim kâr hırsumuzdan gıdayı pahalıya yiyorsunuz. Yoksa domates tarlada 3 lira, biber 5 lira... Her alanda tekellerin egemenliği ve ceplerimizi doldurmak temel amacımızdır. Neyse ki daha bu duruma ayıkmadınız da..."

Dünyanın her yerinde sokaklara, evlere, fabrikalara tarlalara giden devrimciler emekçilerle harıl harıl konuşuyorlarmış. Devrimciler de hoş bir şaşkınlık yaşıyorlarmış. Çünkü garip bir biçimde ortaya çıkan iç seslerin insanlara her sözün gerçek anlamını çevirmesi işlerini çok kolaylaştırmış. İşçiler bu devrimcileri dikkatle dinliyormuş çünkü bu gizemli iç ses bir tek bu devrimciler konuşunca sözlerin aynısını tekrar ediyormuş.

"Bütün iktidar halka" diyormuş devrimciler.

"Bütün iktidar halka" diye tekrarlıyormuş iç ses.

"İktidar dışında her şey hiçbir şeydir" diyormuş devrimciler, "iktidar dışında her şey hiçbir şeydir" diye tekrarlıyormuş iç ses...

Gerçek ile yalanın, sınıfsal çıkarın ayırdına daha hızlı varan emekçilerde daha nitelikli kaynaşmalar başlamış.

Aradan -uzay zamana vurursak- çok da uzun bir zaman geçmemiş. Uzaylı dostlar icatlarının işe yarayıp yaramadığının merakıyla tekrar Dünya'ya uğrayıp duruma bakmak istemişler. Dünya'ya yaklaşır yaklaşmaz, bir de ne görsünler;

"Aklın yolu bir! TEŞEKKÜRLER DOSTLAR!" diyen, kocaman ısıltı ısıltı bir yazı, dünyanın dış yörüngesinde asılı haldeymiş. Dünya bambaşka, ısıltı ısıltı görünüyormuş. Hoş bir şaşkınlık yaşamış uzaylılar. Uzaylıların yokluğunda olaylar şöyle olmuş:

Devrimci işçi sınıfı ve emekçi halklar uzaylı dostların yabana atılmaz yardımlarının da sağladığı kolaylıkla insanları hızlıca bilinçlendirip devrimlerini başarmışlar. Sınırsız ve sınıfların olmadığı bir dünya kurmuşlar. Komünist olan bu dünyada yaşamın her alanında muazzam gelişmeler yaşanmış ve bu muazzam gelişmelerin yaşandığı alanların başında gelen bilim dünyası yaptıkları araştırmalar sonucu "anlam çözeni" keşfetmişler. İnsanlar arasındaki ilişkilerde artık sömürü, yalan dolan olmadığından bu anlam çözenleri çıkarıp bilim mücadelesine koymuşlar. Dünyanın dış yörüngesine de bir gün uzaylı dostları gelirse diye bu teşekkür notunu asmışlar. Olur da gelirlerse, bu sefer konuk olmaları umuduyla.

sinan özgür

Karşılaştırmalı Okumalar

-I-

Edebiyatın genel evrenidir, hiçbir yapıt boşluğa doğmaz. Edebiyatın süreklilik haline sonradan eklenir. Bu dünya ve içinde olan yaşam bizden önce de düşünülmüştür. Bütün yapıtlar kendilerinden önceki yapıtlarla yapılmış bir muhabbetin izini taşır. Çağdaş edebiyatta da bu böyledir. Bunun her zaman kasıtlı bir konuşma olması da gerekmiyor. Yine de metinlerin kendilerinden önce üretilmiş metinlerle konuştuğunu söyleyebiliriz. Durum böyleyken yapıtın önüne üç seçenek çıkıyor.

Yapıt kendinden önce yazılmış metinleri destekler ve büyütür: Gogol-Dostoyevski-Kafka örneğinde olduğu gibi. Dostoyevski Gogol'den aldığı değersizlik duygusunu büyütür ve yeraltı insanına dönüştürür. Yeraltı insanı olma hali, kişinin kendini başkasının karşısında ezik hissetmesi, kendini var edememesidir. Kafka da Dostoyevski'den aldığı yeraltı insanı kavramını böcekleştirir.

Yapıt kendinden önce yazılmış metinlerin önünü tıkadığını düşünür:

"Ölmüş kuşakların geleneği" diyordu Marx, "yaşayanların üzerinde bir kabus gibi çöker." Sadece tarihte değil edebiyatta da böyledir. "Ölmüş kuşakların geleneği ölmüş yazarlara dönüşür." der Oğuz Atay, Tutunamayanlar'da Selim'e şu cümleyi

söyletir: "Gorki'yi kendime benzetmek isterdim, ama rıhtımda un çuvallarını bir taşıyışı var, nerde bende o kuvvet."

Yapıt kendinden önce yazılmış metinlere itiraz eder ve başka bir bakış açısı kazandırır. İtirazlar doğrudan yapılamaz. Yapıt bittiğinde metnin evreninden anlaşılır.

Yazar kurar. Okur ne yaptığını düşünür. Bir kitabı okurken ne yapıyoruz? Ne yaptık bu yazılarda, Nazım Hikmet, Ahmet Hamdi Tanpınar, Leyla Erbil, Cemil Meriç vs. okurken...

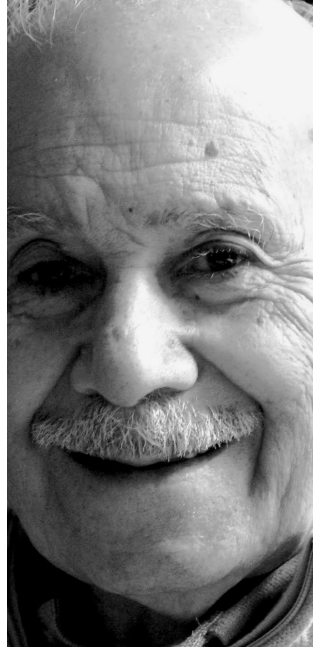
Bu yazı edebiyat evreninin üçüncü durumuna dairdir. Okuru düşünmeye, karşılaştırma yapmaya, metinleri karşılaştırarak ikili okuma yapmaya davet ediyor. Fikirsiz problemleri bir başka yazarla karşılaştırmak...

Söz okurun diyerek başlayalım. İlk durağımız Kemalettin Tuğcu ile Orhan Kemal olacak. Şehir caddelerini dolduran sokak çocukları edebiyata 80 yıl önce Kemalettin Tuğcu'nun romanlarıyla girmişti. Zavallı Çocuk, Izdırap Çocuğu, Küçük Çırak gibi onlarca romanıyla yoksulluk algısını işledi Tuğcu. Hikayelerinde yoksulluğu bir sınıfsal problem olarak değil, çocuğun erdemleri sayesinde üstünden geleceği bir kişisel talihsizlik olarak anlatır. Geline nokta fakirlikte bir hayrın olduğudur. Tuğcu çocuğu "Yuva dan Uzakta" kitabında "üzölme anne" der "Allah bizi fakir

Ahmet Muhip Dıranas

Vedat Türkali

düşürdüyse, bu bir bakıma benim hakkımda hayırlı olacaktır...”

Orhan Kemal’in çocuklarına dönebiliriz şimdi. “Dünyada Harp Vardı” kitabında “Çikolata” öyküsünde yoksulluğun acımasızlığını anlatan daha iyi bir öykü bulmak zordur. Mahallede, şekerinin vitrininin önündeyiz. Vitrinde renk renk kağıtlara sarılı çikolatalar vardır. Yoğurtçunun kızı, kaldırım kenarında buruşturulup atılan gümüş kâğıdı görür ve Tuğcu çocuğunun hiçbir zaman yapmayacağı şeyi yapar. Kâğıdı yalar. “Bereketli Topraklar Üzerinde”de “Bu Allah da hep onların Allahı mıdır nedir? Fakir fukaraya garz tek mil” sorusunu görürüz. Tuğcu hikayesi talihsizlikten talih, yoksulluktan kuvvet doğacağını müjdelir. Orhan Kemal hikayesinde yoksulluğa isyan vardır.

İstanbul birçok şaire konu olmuş bir şehir. İstanbul’u anlatan şairler arasında Ahmet Muhip Dıranas ve Vedat Türkali de vardır. Dıranas “Yağma” şiirinde İstanbul’u burjuvazinin şehri olarak ve eski günleri özlemle anarak anlatır.

*Boğaz’ın bir kıyısında, aydınlık
Pencerelerde -her bulutun yolu-
Bir mevsim, seninle baş başa kaldık
Yaşadık bir zaman İstanbul’u*

...

*Hani o masal dünyası yalılar,
Hani o kayıklar ki kızca beyaz,
Hani o kadınlar ki sevdalılar,
Renk renk şemsiyeler altında bin yaz?*

Vedat Türkali, romancılığıyla bilinen bir yazar. Onun belki de bilinen tek şiiri “Bekle Bizi İstanbul”dur. Vedat Türkali işçilerin ve kavganın şehri İstanbul’u yazar.

*Boşuna çekilmedi bunca acılar İstanbul
Bulutların ardında damla damla sesler
...
Haramiler kesmiş sokak başlarını
Polisin kırbağı celladın ipi spikerin çenesi baskı makinesi
Haramilerin elinde
Ve mahzenlerinde insanlar bekler*

...

*Boşuna çekilmedi bunca acılar İstanbul
Bekle bizi*

...

*Bekle yumruklarımız
Haramilerin saltanatını yıksın*

Leyla Erbil

ları görünce, mektuplarında şunları söyler, “-Meğer ben ne kadar beyaz ırk taraftarıymışım. Zerre kadar bir şey anlamıyorum Avrupalı olmayandan. Bana antropolojik tuhaflıye eşyası gibi geliyor...” Bir başka mektubunda “Atilla beni burada bir zenci romancı ile Baldwin bilmem neyin Baldwin’i tanıştırdı... Benim huylarımı bilirsiniz: Öyle Zenci Çinli filandan pek hoşlanmam. Bana hilkatin acayıplıkları gibi gelir. Ben âri ırkıdanım.”

Nazım Hikmet “Benerci Kendini Niçin Öldürdü?” kitabında Tarantu Babu’ya Mektuplar Destan şiirinde İtalya’da faşizmin nasıl yükseldiğini, bu yükseliş karşısında basının Mussolini’ye nasıl destek verdiğini ve nihayetinde İtalya faşizminin Afrika’yı işgale hazırladığını İtalya’da bulunan Afrikalı bir gencin sevgilisi Tarantu Babu’ya yazdığı mektuplar üzerinden anlatır. Uzun bir destan şiiridir. Biz sadece bunu Tanpınar’la karşılaştırmak için bu bölümü seçtik;

Geliyorlar Taranta - Babu,
seni öldürmeğe geliyorlar.
Karnını deşip
barsaklarının
kumun üstünde aç yılanlar gibi kıvrandıklarını
görmeğe geliyorlar.
Seni öldürmeğe geliyorlar Taranta - Babu
...
Öysaki, ne onlar seni tanır
ne onları sen
Ve ne keçilerin atlamıştır
onların çitlerinden.

Cemil Meriç “Bu Ülke” kitabında halkı “Yığın kadındır. İrzini teslim edecek bir zorba arar. Çobansız rahat edemeyecek kaz sürüsünü” diye tanımlar. Halka duyduğu nefreti de kadınlıkla özdeşleştirir.

Nazım da halkı her şeyi yaratan olarak tanıtır “Onlar” şiirinde.

Onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar
çoğurtlar;

ve kahreden
yaratan ki onlardır,
...
Destanımızda yalnız onların maceraları vardır.

...
Ve onlar için
Zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur denildi.

Tanpınar okurları onun geçmişi hep “saltanat” “azamet” “hazine” “ihtişam” “haşmet” “fetih” sözcükleriyle anlattığını fark etmişlerdir. Geçmiş “zafer ve ganimet çiçeği” olarak anlatmaktan hiç vazgeçmedi. “Beş Şehir” kitabında yitik geçmiş “hayatın ahenk içinde olduğu mesut çağ” olarak imgelerken, bu imgeyi Osmanlı’nın fetihçiliğiyle özdeşleştirir.

50 kuşağından olan Leyla Erbil “Hallaç” kitabında “Kutsal Aile” öyküsünde geçmiş özlenen olarak değil hesaplaşılması gereken bir okumayla koyar. Kutsal aile öyküsünde Erbil beş kişilik bir ailenin kendi aralarında yaptığı bir sohbet ile gerçekleştirir hesaplaşmayı. Tarihçi bir baba, sönük karakterde bir anne, oğul, yatalak bir nine ve bebek... Nine muhabbetin ortasında şu cümleleri sayıklar, “Cebeciler kethüdası Mustafa Ağayı, cebeci başlığa... Deli Ömer Paşa’yı Midilli muhafızlığına... Bahri Mehmet Paşa’yı Kıbrıs valiliğine tayin ettim.”

Öykünün sonunda bebek kendini babasının kucağından yere atar ve bağırarak şu cümleler dökülür ağzından, “Baba, bana Viyana’yı kuşat... Baba bana Kırım’ı, Kıbrıs’ı, İran ve Irak’ı al! Baba bana taaa Asya’nın ortasından kopup geldiğimiz yerlere gideceğim bir at al!”

Tanpınar’la devam edelim. 1953’te Tanpınar Paris’tedir. Çinli, siyahi insan-

Cemil Meriç hep bir aydınlanmacı olarak tanındı eleştirmenler tarafından. Mazlumun sesini haykırıldığı anlatılır. Esir düşmüş ve aşağılanmış halkları anlattığı birçok eleştirmen tarafından dile getirilmiştir. "Mağaradakiler" kitabında şöyle konuşur Cemil Meriç, "Eğer insan İslam değil ise, eğer insan hidayete ermemişse ve bütün ruhunu İslamiyet'e vakfetmemişse dünyada benimsenebilecek bir ideolojidir Marksizm." Cemil Meriç Marksist olma koşulunu böyle koyar, daha sonra aynı kitapta böyle devam eder; "Maddecilik Avrupa'da kilisenin hisarlarını yıkan bir dinamit, Asya'daysa bir ihanet." sonra da "Marksizm bir ihanet-i vataniyedir" diyecektir.

Nazım Hikmet 19 Yaşım şiirinde okuyucusuna şöyle seslenir:

Seslenebildiğiniz kadar ses-
-lenin

24 saatte 24 saat Lenin
24 saat Marks
24 saat Engels
Yüz dirhem kara ekmek,
20 ton kitap
Oku
Yaz
Boz
Bağır
Bütün kuvvetinle nefes al...
etinde
iskeletinde ihtilal...

-II-

"Çekiş seslerinin gaza tekbirleri ve zafer nazarlarıyla, kılıç nal şakırtılarıyla, yarıştığı muzaffer, mesut devir." İstanbul

"Büyük ve mübarek rüya" Paris Tesadüfleri

"Bir ırkın büyük rüyası" Tablolar Önünde
"İrkımızın gizli bir nabız gibi atan tarihi"
İnsan ve Cemiyet

Tanpınar "devam zinciri" kırılmış bir iktidara sanatın gücüyle bir "mesut çağ" ve o iktidara bir hasret fikri hediye etmek ister. Geçmişten hep bir "masal ülkesi" olarak söz etmiştir. Peki bahsettiği geçmişte ne var? "Muzaffer" in içinde daima iktidar dehşetinin olduğu, bunun aynı zamanda bir köleleştirme tarihi olduğu, "devam zincirinin" aynı zamanda bir felaketler zinciri olduğu... Bunların hiç izi yoktur Tanpınar'da.

Walter Benjamin, Tanpınar'dan 9 yaş büyük Berlinli edebiyat eleştirmeni, kültür tarihçisi ve edebiyat estetikçisidir. Naziler iktidara geldiğinde 1933'te Berlin'i terk etmek zorunda kalmıştır. Adorno onu Amerika'ya çağırdığında "Avrupa'da hala savunulacak şeyler var." diyerek çağırışı geri çevirmiştir. 1940'ta bir mülteci grubuyla birlikte İspanya'ya geçmeye çalışırken o sırada sınır kapanır. Hitler faşizmine teslim edilme korkusuyla intihar eder. "Tarih Kavramı Üzerine" kitabında Benjamin "Hâkim sınıfın aleti durumuna düşmek. Geleneği onu hükmü altına almak üzere olan konformizmin elinden çekip almak, her dönemde yeni baştan girilmesi gereken bir çabadır." der.

Yine aynı kitapta; "Hükmedenlerin hepsi de kendilerinden önce galip gelmiş olanların mirasçısıdır" der ve devam eder, "o halde galip ile duygudaşlık daima hükmedenlerin işine yarar."

"Hiçbir ezen kültürü yoktur ki aynı zamanda bir barbarlık belgesi olmasın." Yukarıda söylediklerinin toparlanmasıdır Benjamin'de bu cümle. Okur bu cümleyi Tanpınar'ın çekiş seslerinin, gaza tekbirleri, zafer naralarıyla, kılıç nal şakırtılarıyla yarıştığı muzaffer, mesut devir gibi ifadeleriyle karşılaştırsın.

Benjamin'de geçmiş, aynı zamanda bir felaketler zinciri, bir talan alanı, bir yıkıntılar toplamıdır. Ezenin kültür tarihi, bir zenginliğin değil, başka anlatıları bastırarak, unutturarak oluşturulmuştur. Tanpınar'ın "devam zincirini" düşünüp kendini iyi hissettiği an, Benjamin'in dehşetle irkildiği andır.

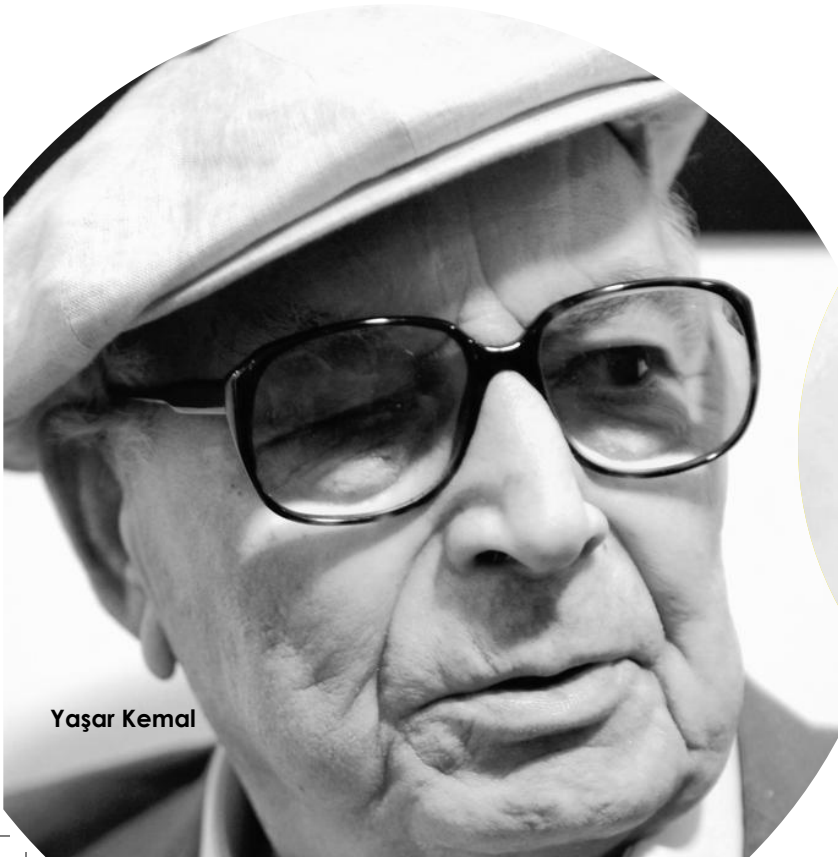
Hayatı boyunca hep iki şeye karşı çıktı Peyami Safa. Bunlardan biri komünizmdir. *"Sınıf yok, milli gövde var"* diyordu. Karşı çıktığı ikinci şey ise farklı kültürler ve farklı inançlardı.

Fatih Harbiye kitabında *"Allah'a bağlı tarihimizin ruhuna ve geleneklerine sadık kalmak"* diyordu. Nitekim Fatih Harbiye'nin "sentez" toplantısında Ziya Gökalp "müderis şeref bey" olarak yerini alacaktır. Safa'nın *"Allah'a bağlı tarihimizin ruhuna ve geleneklerine sadık"* dediği şeyin Müslümanlık ve Türklük olduğunu ayrıca söylememize gerek yoktur herhalde...

Yaşar Kemal dört ciltlik "Bir Ada Hikayesi" romanında farklı kültür ve inanca sahip insanları bir adada toplar. Adaya her gelen kültürünü ve inancını da getirir. Kendinden önce adaya gelmiş insanlara kültürünü ve inancını anlatarak tanıtır kendini. Ve adaya gelen her kişi veya kişiler adadaki yaşantıya, kültürleri ve inançlarıyla farklı farklı güzellikler katar. Şu cümleler Bir Ada Hikayesi'nin birinci cildi "Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana" kitabından;

"Yezidiler günde üç kere, bir sabah güneş doğarken, bir de tam öğleyin, güneş tepedeyken bir de gün batarken yönlerini güneşe dönerler, dualarını okurlar. Onların bizim gibi belenmiş duaları da yok. Her isteyen çoluk çocuk, genç olsun şeyh olsun yüzünü güneşe döner ve dua ederler. Dünyanın en güzel şiirleri sanki o dualardan çıkmıştır..."

Tanpınar; *"Türk tarihinin büyük hatırası"* *"Türk ırkının gizli bir nabız gibi atan tarihi"* *"Türk ırkının güzellik rüyası"*nı, Cemil Meriç; *"nal sesleri"* ile *"tekbir sedalar"* ile *"kılıcından kelle damlayan atlıları"* *"biz devlere kılıç bir de iman yaraşır..."*ı, Peyami Safa; Türk ırkının *"uzak ve yakın bütün zaferlerini"* *"elinde tüfek gönlünde imanı"*nı anlatmaktan hiç vazgeçmediler.

Yaşar Kemal

Peyami Safa

Bütün bu anlatılarda yatan şey “fetih” duygusudur. Hayalleri, rüyaları geçmişte olduğu gibi hep başka yerleri fethetme arzu-suyla doludur.

Yine Yaşar Kemal, yine “Bir Ada Hikayesi” romanı... Bir adada yaratılan yaşam hikayesi. Yaşar Kemal’in ütopyası. Aynı zamanda bir anti savaş kitabı. Yaşar Kemal Bir Ada Hikayesi’nde Dengbeje söyletiyor. Dinleyelim;

“Geldik dünyanın öteki ucundan... İnsanlar mutluydu, ağız dolusu gülüyordu. Sen insanoğlusun. ...senin yüreğin ağzına kadar sevgi doluydu. Savaşı yarattın, yaratmaz olaydın... Karşındakini öldürürken sen kendini de öldürmüyor musun... ağzına kadar çiçeklerle gün ışıyla bin bir renkle doluydu bu dünya... bin bir kuşla bin bir sesle... hepsini öldürmedik mi... Sen yaptın bu işi, kendi kendine sen yaptın. En çok adam öldürenleri kahraman sen yaptın. Onları kahraman yapıp başına taç yaptın, mutlu mu oldun? Katilleri insanoğluna örnek gösterdin ... Al başına çal bu örneği.”

Ve son karşılaştırmalı okumamız. Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna kitabını başka birçok yazarın metinleriyle çarpıştırmaya çalışacağız.

Tanzimat yazarları Asya’yı erkek, Avrupa’yı kadın olarak kişileştiren bir evlilik metaforunu benimsediler.

Şinasi, “Asya’nın akl-ı piranesi ile Avrupa’nın bıkır-i fikrini izdivaç ettirmekten”, Namık Kemal, “Şark ve Garb’ın fikri kemal ve bıkır-i hayali arasında yapılacak bir evlilikten” söz eder.

Burada akl-ı pirane (yaşlı akıl) erkeği, bıkır-i fikir (bakir fikir) ve bıkır-i hayal (yeni hayal) kadını temsil ediyor. O halde Asya’nın olgun aklıyla Avrupa’nın bakir fikirleri arasında evlilik olacaktır. Yani Asya kemale varmış kudretli erkek, Avrupa ise fethedilmeyi bekleyen genç bakire bir kadın.

Tanzimat romanının başından bu yana varlığını hep koruyan bir klişe vardır. Kadın göz, erkek ruhtur. Kadın beden, erkek ruhtur. Kadın içinde bulunduğu hayattan

uzaklaşmaya çalışır, asıl hayatını romanlarda yaşar. Erkek yine ruhtur. Sadece züppe erkekler bu kalıbın dışındadır. Ki züppeleşmek kadınlaşmaktır zaten onlara göre.

Tanzimat edebiyatının Doğu-Batı sentezi anlattığımız bu iki durumla tamamlanmış olur. Avrupa kadınsa o zaman maddedir. Asya erkekse o zaman ruhtur.

Peyami Safa’nın romanlarında züppe-liğin yakınlarındaki kadın eğitim görmüş, yabancılarla yakın ilişkiler kuran, piyano çalan, roman okuyan kızdır. Bu kadın karakter halis adamla züppe olan arasında yani Doğulu ruhla Batılı madde arasında bocalar. Ama sonunda tercihi ruhtan yana kullanır. Yerel olanı seçer. Doğu-Batı sentezi mutlu sonla gerçekleşmiş olur.

Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna kitabında romanın kahramanlarından Raif Efendi gençliğinde Almanya’ya gider. Bir gün orada bir sergide ressam Maria Puder’in kendi fırçasıyla yapmış olduğu portresini hayranlıkla izler ve portredeki kadına yani Maria Puder’e aşık olur. Daha sonra Raif efendiyle Maria Puder arasında güçlü bir bağ oluşur. Bu arada Maria sadece bir ressam değildir, keman çalan ve şarkı söyleyen biridir. Raif için şaşırtıcı bir kişiliktir. Maria güçlü bir kadın karakterdir. Erkek egemen dünyada tek başına kalabilmiş ve hayatını sanatla daim ettiren bir kadındır. Yani her şeyiyle güçlü bir kadındır. Raif Efendi ise silik bir karakterdir.

Kürk Mantolu Madonna kitabı aşkın işlendiği bir kitaptır, doğru, ama sadece bu kadar mı? Metni daha yakından çözümlediğimizde Sabahattin Ali’nin kendinden önceki yazarların kurduğu Doğu-Batı okumasına bir itirazı görülecektir. Doğu-Batı sentezinde; Doğu erkek, akli başında olgun ve güçlüdür. Batı güzel alımlı genç bakire bir kadındır. Sabahattin Ali bu senteze tam zıt bir kurgu kurarak itiraz eder. Bizce Sabahattin Ali kendisinden önceki yazarlara bu anlamda enfes bir cevap vermiştir.

Esra Soyaktaş
Ergül Çiçekler

Turna'nın Sac Ekmeği

Turna Öyküleri / Bölüm 3

Uçarken turnalar göğün mavi ufuklarında kanat kanat, umut ve kızıl şafaklar, altın sarısı göl kıyıları ve derya, deniz, nehir, başak, çiçek, yaprak ne varsa hepsi birden selamlarken onları, biz yerde karınca sürüsü, elleri toprak toprak çatlamış, elleri çark çark parçalanmış insan, ayakta kalmanın derdindeyiz.

Fakat olsun, sen aldırma, uç git gideceğin yere. Yani büyü Turna'm, korkmadan, vazgeçmeden, cesurca aldırma bugün olana bitene. Çünkü büyüyeceğin, yani varacağın yerde kurulmuş olacak "Güneşin Sofrası". Tabii o sofrada üst üste dağ gibi yığılmış *nanê sêlê*¹ de olacak. Hem de ballı kaymaklı yağlı...

Isır şimdi, öyle kocaman ısır ki onu yoksul kokan, yoksun kokan açlık kokan, çöl kokan; bazen kir kokan, küf kokan; bazen pas kokan, bu kentlerin sacları, yani sokakları sıcak ekmek koksun. Koksun ki daha çok verilsin ekmeğin ve yarının kavgası.

Öyle bir ısır ki o ekmeği doya doya, tadına vara vara, biz de inanalım bir anlığına, tüm açlık çekenlerin hepsinin doyduğuna. Ama deryada balığın, Afrika'da ikiz doğurmuş ceylanın, Serhat'ta arpa tarlasını yurt edinmiş altı civcivli bıldırcının, çelik fabrikasındaki işçinin, çökmüş, yorgun omuzlarıyla, sararmış yüzüyle yanımızdan geçen orta yaşlı kadının, hepsinin işte, hepsinin bir eksiksiz karnı doysun...

Biliyoruz, bazıları gülüp geçecek, bazıları ham hayal diyecek. Bilmiyorlar, yarını kuracak olanlar onu bugünden hayal edebilenlerdir. Bugünün acıları karşısında umutsuzluğa kapılanlar, zaten yarınları hayal edemeyenlerdir... Yani Turnam yani, bizim güzelce kuşumuz, şimdi öyle bir ısır ki o ekmeği, şöyle tam ortasından, daha bir inanarak tutunalım hayallerimize...

1 Kürtçe; sac ekmeği

Çünkü bu hayallerdir senin büyü-
yeceğin, uçacağın, varacağın yer ve orada
büyümek, ne şimdiki gibi zor bir işe ne esaslı
bir sınava ne bir annenin kalbindeki ayrılık
acısına benzeyecek.

Büyümek rüzgâr gibi, sabah güneşi
gibi ve akşam serinliği gibi, büyümek mor
menekşenin beyazca gözü büyümek parla-
ment gecelerinde denizlerin yakamozu; bü-
yümek, yürekte milyon bedende yek. Büyü-
mek, özgürlük aşkıyla, özgürlüğe büyümek...

Büyümek turnalar gibi çoğul, çocuklar
gibi saf û billur ve cevher olan kalplerin hep
böyle kalabilmesini sağlayarak büyümek...

Yani esasen, büyümek uzayarak ser-
pilen boyumuza; sarıdan karadan beyaza
dönüşen saçlarımıza rağmen, geçip giden
yıllara bana ne dercesine omuz silkerek ço-
cuk kalabilmektir...

Büyümek bakışları gül, özlemleri kor,
hayatı gür bilerek; büyümek en büyük inatla
bütün yanlışlara, büyümek çocuk gibi temiz,
turnalar gibi cesur... Büyümek coşkun akan
Fırat gibi ırmakçasına büyümek...

Büyümek toprakta nehir olmaktır, akıp
akıp durmadan giden...

Büyümek gökte turna olmaktır aşır
aşır giden...

TURNADAN BİZE-3 ŞARKI SÖYLEYEN SERÇELER

Bir tutam şeker koyun bahçe duvarı-
nın dibine, koşarak gelir hemen karıncalar,
hem de binlercesi neşeyle küçük antenlerini
oyната oynата. Antenciklerle konuşuyorlar.
Antenciklerle gülüyor, gülümsüyor, sevinç
çığlıkları atıyorlar. Hemencecik bir yol inşa
ediyorlar. Evlerinin olduğu yerden şekerin
olduğu yere. İnce bir ip gibi uzanıyor duva-
rın dibindeki bu yolda karınca kervanları...

Hiçbiri diğerinin şekerini almaya
çalışmıyor. Bu yüzden de hiçbiri kendine ait
olanı korumak için kavga etmek zorunda
kalmıyor. İtişme yok, yer kapmaca yok, emir
veren yok. Sadece her biri geliyor, şekerden
bir tanesini alıyor ve sonra evine dönüyor...

Çok sürmüyor, duvarın dibindeki
kervan yolunda kervan sayısının artması. Bu
öyle bir yol ki, eli boş gelenler keselerinde
hiç altın taşımadıkları halde çıkınları dolu
dolu dönüyor...

Zaten hiçbiri götürdüğü yiyeceği tek
başına yemezmiş. Bunu yeni öğrendim. Ka-
rıncalar evlerine götürdükleri her bir lokma-
yı birlikte yiyorlarmış. Ev dediysem ev değil
aslında, kocaman bir karınca ülkesi ve orada
milyonlarca karınca birlikte yaşıyormuş.
Ama karınca ülkesinde ne polis varmış ne
gardiyen ne eli tüfekli askerler. Zengin yok-
muş fakir de, patron işçi de... Orada sadece
mutluluk varmış.

Birlikte çalışıyor, her bir lokmayı
birlikte yiyorlar. Aç gözlülük çıkınca aradan
ne kavga kalıyor ne açlık. Bölüşerek paylaşa-
rak çoğaltıyor karıncalar; yemeği, sevinci ve
mutluluğu. İnsanlar da birlikte çalışıyor ama
bazıları her şeyi kendisine alıyor. Onların yü-
zünden diğerleri ne tam olarak yemeklerini
paylaşabiliyorlar, ne sevinçlerini, ne mutlu-
luklarını... Bazıları zengin, bazıları fakir...
Bazıları hapiste, bazıları hapishane yapıyor.
Paylaşa paylaşa mutlu olan karıncaların ak-
sine paylaşmaya paylaşmaya mutsuz oluyor
insan.

Keşke bütün insanlar mutlu olsa...
Mutluluk çok güzel bir şey. Milyonlarca ka-
rınca birlikte mutlu oluyor da bir apartman-
da yaşayan bir avuç insan mutlu olamıyor.
Bu çok saçma değil mi? İnsan uçak yapıyor,
gemi yapıyor, hatta uzaya bile gidiyor ama
mutlu olamıyor. Bir tutam şekerle milyon-
larca karınca mutlu olabiliyor ama bunca
şeyi yapan, altı milyar insan mutsuz. Kimse
bunun nedenini sormuyor mu acaba?

Zaten bazı şeyleri hiç mi hiç anlamı-
yorum, mesela bunca insan açlık çekerken
ekmeğin, sütün parayla satılmasını. Aç
çocuklar süt içemiyor ama marketler süt
dolu. Bence paylaşmak lazım sütü, ekmeği,
arabayı ve bütün oyuncakları... Çünkü insan
paylaşmadan mutlu olamaz. Mutlu olmadan
mutluluğunu da paylaşamaz. Mutluluğunu
paylaşmadan hayallerini de paylaşamaz.
Hayallerini paylaşmadan da birlikte yaşaya-
maz...

İşte bunlardan dolayı ben *nanê sêlê*'yi
paylaşıyorum. Bazen insanlarla, bazen sokak
kedileriyle, bazen serçe kuşlarıyla; havalan-
dırmanın bir köşesine ufaladığım ekmekleri
koyuyorum. Ben biraz uzaklaşır uzaklaşmaz,
civıldaşa civıldaşa hemen ekmeğin başına
toplanıyorlar. Şarkı söyleyerek oynasa oynasa
birlikte yiyorlar, her bir lokmayı.

Hani bazen bazı insanlar şöyle diyor; yemeğini ye oynama!" ya da "yemeğini ye sonra oynarsın" Galiba böyle diyenler serçeleri yemek yerken hiç görmemiş. Eğer lokmalarını onlarla paylaşsalar, balkonun bir köşesine birazcık ekmek ufalayıp koysalardı o zaman sofraya böyle çatık kaşlarla oturmaz, şarkı söyleyen serçeler gibi mutlu olurlardı. Bazı insanlar hiçbir şeyi paylaşmıyor. Onlar sadece kendilerini ya da kendi çocuklarını seviyor. Ne başka insanları umursuyorlar ne şarkı söyleyen serçeleri ne karıncaları...

Eğer böyle olmasaydı o zaman insanlar karıncalar gibi mutlulukla çalışır ve serçeler gibi şarkı söyleyebilirlerdi. Dahası annem ve arkadaşlarının dört yanına bu duvarları örmez, her yere bu dikenli telleri çekmez, üstümüze bu demir kapıları kilitlemezlerdi; ama yapıyorlar çünkü kendilerinden başkasını önemsemiyorlar.

Bazıları çevrelerinde mutsuz ya da üzgün insanlar olsa bile mutlu olabiliyor. Ben mutlu olmayı seviyorum fakat yakınım da biri üzgünse hiç mutlu olamam. Başkaları mutsuzken mutlu olmak nasıl bir şey bilmiyorum. Acaba siz biliyor musunuz?

Son bir şey daha söylemek istiyorum ya da sormak... Ben size bunları anlatırken, üstümüze demir kapıları kilitleyenler bana yine kızdılar. Niye mi? Karıncalar ve şarkı söyleyen serçeler için biraz şeker ve biraz ekmek koyduğum için!.. Fakat ben bunu yapmaya devam edeceğim. Yapmazsam aç kalır, mutlulukla koşuşturan karıncalar ve şarkı söyleyen serçe kuşları...

BİZDEN TURNAYA

BİZ DE MUTLU KENTLER KURACAĞIZ

İnan bize Turnam, inan o mutlu kentler, kurulacak elbet bir başka türlü umutla. Hem de harcına sevinçler katarak, hani şimdi çok alışkın olmadığımız sevinçlerden, üstelik bol bol. Duvarlarına emek, sokaklarına sevdâ, evlerine aşk, çatılarına kuş cıvıldaşları, parklarına gülümseyen çehreleriyle çocuk masumiyeti ve meydanlarına özgürlük rüzgarları doluşacak.

Otobüsleri sakın, metroları dertsiz, durakları gamsız, tiyatroları hınca hınç dolu okulları çiçek bahçesi... Bu kentlerde durduk

yere gülenlerle değil durduk yere kaşlarını çatarak, ciddileşenlere deli denecek!

Bu kentlerde ağaçlar içinde sokaklar, kuşlar içinde ağaçlar, sevinçler içinde insanlar olacak.

Mutluluk olacak esas yükleri, peronlara yanaşan uçakların, garlara giren trenlerin otobüslerin, limanlara demir atan gemilerin mutluluk olacak... Kavuşmalarla dolup taşıyacak havaalanları, limanları, istasyonlar... Değişecek hareket noktalarının klasik öyküsü, kaygısızca atılacak bütün o ilk adımlar...

Mutlu kentlerde kurulacak yepyeni yandaşlar. Biz de mutlu karıncalar gibi kervan kervan gideceğiz işimize, şarkı söyleyen kuşlar gibi ve çok daha dinç döneceğiz geriye, daha da mutlu... İş de bölüşülecek, ekmek de, süt de, elma da... Ve sen istersen elbette oyuncaklar da...

İşte ancak o zaman, paylaşılır mutluluklar paylaştıkça çoğalarak...

İşte o gün, pay edilir hayaller, pay ettikçe gerçekleştirecek...

İşte o an, gül dalında başka bir şarkıya başlar bülbül ve söyledikçe uzar gider ömrü...

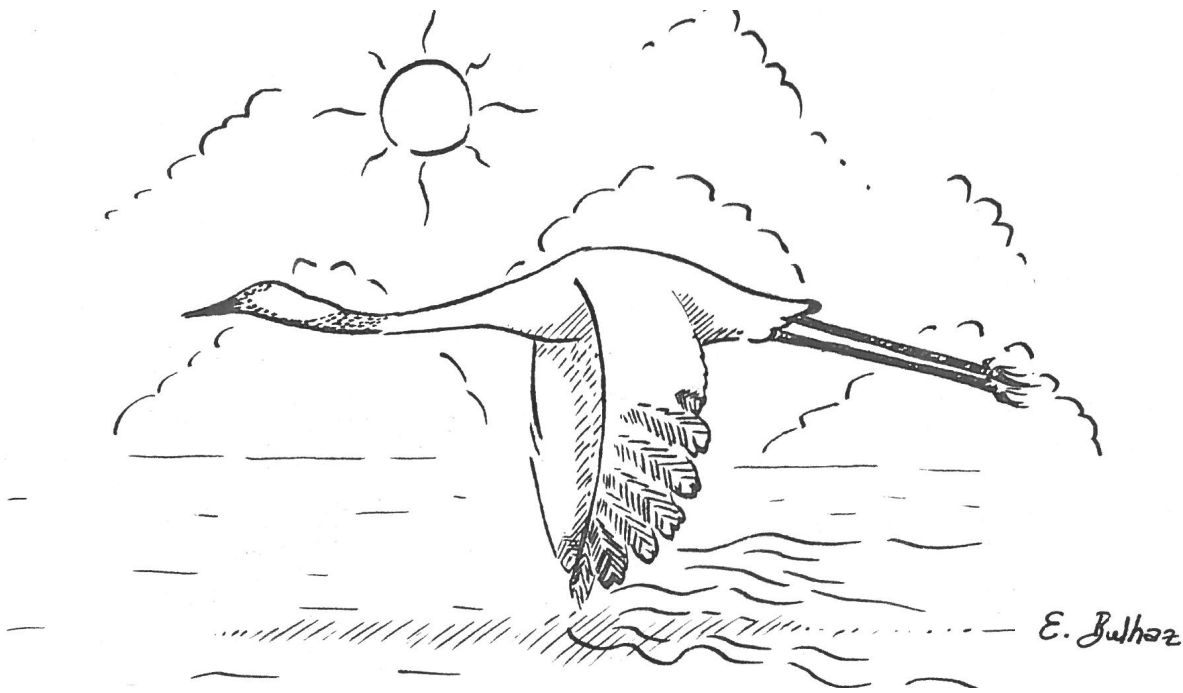
İşte ancak o gün, başka türlü açar kanatlarını turnalar ve uçar giderler tan vakti ya da akşamüstü kızılına doğru...

İnan Turnam inan; bu lanetli zamanlardan geriye hiçbir iz kalmayacak. Kurunca mutlu karınca kervanları gibi çalışarak, kurunca o mutlu kentleri; kurunca o kentlerden mutlu ülkeleri ve o mutlu ülkelerden o mutlu dünyayı, ne şu an dört bir yanımızı saran bu duvarlardan bir iz kalacak, ne onları yapanlardan bir nişane; ne dikenli tel, ne demir kapı, ne üstümüze kilitleyenlerden bir eser.

İnan bize turnam, o gün geldiğinde ne karıncaları unutacağız, ne kedileri, ne kuşları. Öylesine çok ihtiyacı var her bir hayatın her bir diğerine, içlerinden biri eksilse eksilebilir binlercesi. Birinden vazgeçmek vazgeçmektir kendinden.

Öylesine çok koruyarak seveceğiz ki onu, öylesine temizleyeceğiz ki kirinden lekesinden; adeta yeniden doğacak, bütün hayatların tek yuvası dünyamız.

İşte o zaman bunu gören serçeler şarkı söyleye söyleye, cıvıldaşa cıvıldaşa gelecek-

ler, hiç korkmadan avuçlarınıza konacak, hatta omuzlarınıza tüneyip uyuyacaklar güven içinde...

O gün gelecek, katar katar mavilerde yol ala ala uçarken turnalar; biz avuçlarımızda şarkı söyleyen serçelerle seyredeceğiz onları...

TURNADAN İNSANA-3 İNSANI GÖRDÜM

Ben ateşler içinde yananları gördüm, kar içinde donanları, göçüklerde tükenenleri, dizleri bükülmüş kın içinde yürekleri, ağlayanları ağlatanları gördüm...

Kılıç kuşananları gördüm; bir taş a bir gülü kazıyanları; sararmış yüzleriyle yorgun insanları, göçleri, sürgünleri, umutsuz seferleri, dağları aşip gidenleri...

Ben ateşten doğanları gördüm, kar boran içinde yol alanları, can evinden vurularak yerle bir olduktan sonra selviler gibi yeniden doğrulanları...

Azraile kafa tutanları gördüm, ağıt yakanları; dağı deleni, dağa yenileni...

Kervanlar gördüm nice nice çöllerde sonuna kadar geçip gittiler... Gemiler gördüm azgın dalgalar içinde yine de yeni ufuklara vardılar... Nehirler gördüm dağ gibi setleri yıkıp geçtiler...

Ben insanı gördüm, insan için dövüşenin içinde, insanlığından vazgeçeni gördüm insanlığa karşı dövüşenin içinde...

Deryalar gördüm deryalar içinde, civanlar gördüm kan ter içinde, yenilmeyenler gördüm zindanlar içinde...

Zümrüdü Anka'yı gördüm, gördüm

onu umut içinde, umudu gördüm insan içinde, insanı gördüm isyan içinde...

Bundandır kanatlarımı insan için genişim. Bundandır; sevdasına ses verişim. Bundandır; umuduna sarılışım...

İNSANDAN TURNAYA TURNAYI GÖRDÜK

Seni gördük, kar içinde donanların gözlerinden.

Kın içindeki yüreklerin değil ama bir taş a bir gülü kazıyanlarınkinde.

Seni gördük ateşler içinde, o ateşten doğduğumuzda gördük seni, vurulduğumuz yerden selviler gibi boy verdiğimizde, kar boran içinde kaldığımızda...

Ağıtlar yakılırken gördük seni, kahramanlık türkülerimiz söylenirken; susanların değil ama haykıranların gözlerinde...

Kervanlarımız dizilirken yolculuklara gördük seni, dalga dalga deryalarda yol aldığımızda, nehirler gibi taşıtığımızda; o varılmaz sanılan ufku geçtiğimizde, zindanlara baş eğmediğimizde...

Haykıran kadınların zılgıtlarında gördük seni, işçilerin ırmak misali yollara taşıtığını anlarda... Amed Dağkapı'da bir civanın okuduğu bir şiirde gördük seni...

Biz de gördük Zümrüdü Anka'yı, gördük umut içinde, gördük bir turnanın gözlerinde, gördük bir çocuğun sevincinde...

Bundandır; kanatlarına umut deyişimiz... Bundandır, sevdana can verişimiz... Bundandır, adına türküler yakışımız... Bundandır; cihana seninle seda ve sevda salışımız...

nasıl oluyor bilmiyorum ama
her yeni günde
kanımda bir Mezopotamya ateşi yükseliyor
sanki yüreğim Filistin
ve sanki atılan her bomba
deşiyor atardamarlarımı bir bir
ve sanki ben
yüksek ateşten öleceğim
yani sanki ben
esmer bir çocuğun kesik eliyim
çığlıklı kanıyorum
çığlıklı ve sahipsiz
tam böyleyken ben
bir yudum suyun serinliği düşüyor aklıma
şaşıp kalıyorum atılan her yeni bombada
şaşıyorum evet
susmuyorum ama
tam çığlığım göğü sarıp sarmalarken
bir Fırat olup serinliyorum
bir Dicle
bir bakıyorum
ikisinin seviştiği yerde bir arzuhalci oturmuş alçak iskemlesine
antika daktilosu önünde
kollarında siyah kolluklar
bakmakta bana
ve beklemekte
derdimi yazmak üzere
sessiz bir şaşkınlıktayım bense
neresinden
hangisinden başlasam diyorum içimden
çünkü bu coğrafyada
yani Ortadoğu'da
hangi çocuğa derdini sorsan
bocalar binlerce derdin içinde
susar
ve hemen ardından
gözlerinden gülmek taşar
ve arzuhalci
büyük bir ciddiyetle
"talep" hanesine
"gülmek" yazar

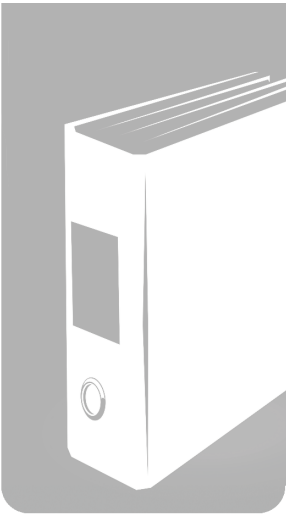
Selah Özakin

dosya

İsyandan Doğan Filistin Sanatı

EkinSanatEdebiyat ● 33

kenan kızıl

Filistin'in Ölmeyen Aşkı

Can can çarpıştı Filistin, kaç kez sustu kalbi, susturuldu; ölümlerle tanıştı, genç ölümlerle sayısız. Katliamlar gördü, nice yaşlı, çocuk, iki canlı annelerle acılardan acı yaşadı. Yaşamak zorunda kaldı.

Gülünden kan damladı, baharına yas kondu, toprağına zehir doldu, dolduruldu. Kader biçildi ona; düşmanı ile koyun koyuna yaşamak. Başkaldırdı kaderin kanlı tanrılarına ve zulmün kanlı ağlarına kavgasında açan çiçekler ekti. O gün bir özgürlük yemini etti Filistin. Özgürlük kadim, ağ çaresiz, tanrılar zavallıydı. Hikâye buydu; dinlendi, duyuldu, sevildi. Bazen Leyla Halid oldu, bazen George Habaş, bazen saflarında çarpışan binlerce Deniz Gezmiş... Yüreklere Filistin'e döndü; sevdası sevdamız, yemini andımız oldu.

Yetmiyordu cephelerde çarpışmak, zafere inançları tam ama olanakları azdı. En eşitsiz şartlarda gerçekleşen çarpışmalarda işgalciler ilerlemeye devam ediyor ama o yıkılmıyordu. Yeni yollar buldu Filistin, yeni mevziler. Mesele, parça parça işgal edilirken zeytin ağaçlarına sarıldı. Dal dal direndi, yaprak yaprak... Kesildi asırlık zeytin ağaçları, vuruldu boyunları gece gündüz, yurt elden giderken saksılara zeytin fidelerini dikti Filistin; bir gün ama mutlaka bir gün özgür ülkenin topraklarına dikeceklerine olan umut ve sarsılmaz inançla. Her zeytin fidesi Filistin oldu, her bir avuç toprak yurt; çoğu kez onları kan ve gözyaşıyla sulasa da... Esaret altında esareti yenerek saksılara sığındı Filistin...

Mazen Shahin

Taşlara kazıdı adını. Küçük savaşçıların çocuk ellerinden öfkeyle çıkan o çakıl taşlarına. Özgürlüğün yeni mevzisi; taş atamasın diye kolları kırılan çocukların koca kalpleri oldu. İntifada dedi onlara dünya. Bu birincisiydi ve özgürlüğün en soylu çarpışmalarından biriydi. Tanklara karşı çakıl taşları, kırılan kollar ve küçük generaller. Utku getirmedi ama özgürlüğün bayrağı bir kez daha insanlığın zirvelerine çekildi.

Barış dediler, bir ara, bir ara esaretine karar verenler barışmasına karar verdiler. Bir kefen biçildi onun aşkına ama hangi aşk kefene sığar ki?! Çok sürmedi gevezeliğin ömrü, Küçük Generaller, yurtlarının bir uçurumun kıyısında dolandığını gördü ve minik el bir kez daha çakıl taşına uzandı. O çakıl taşı çarptığı tankı ortadan yarıp geçmedi, onu havaya uçurmadı, hatta boyasını bile çizemedi ama yurdu çekip aldı uçurumun kıyısından. Küçük generaller ikinci intifadanın emrini verdi. O emir ulaştı dört bir yana. Aşka dikilen kefen yandı, özgürlüğün ateşinde kül oldu...

Duvarlarda şiarlara, tuvallere, kalemlere, o kalemlerin ucundaki karikatürlere sığındı ve dünyaya sırtını dönen bir çocuk oldu, adı Hanzala... Öylesine haklıydı ki çocuk; onunla kaçımız birden bu lanet, rezil, iki yüzlü gaddarlığa sırtını döndü ya da gez göz arpacık dedi... Yani an geldi dünyaya sırtını dönen çocuğun korkunç, kudretli, kulaklarımızı sağır eden sessizliğiyle dövuştü Filistin.

Sokaklar yetmedi ona, dalgalanan bayraklar, açılan pankartlar yetmedi, yangın yürekli şarkılarla çarpıştı. O şarkılar öz oldu, can oldu, köz oldu; şarkılar Filistin oldu, Filistin şarkı ve Li Beyrut dedi Feyruz. Öylesine sarsıcıydı ki Rodrigo'nun konçertosu, zor bela yetmişti şarkının tınısındaki dehşetli manaya eşlik etmeye. Hala söyleniyor bu şarkı, zamanın korkunç öğütücü etkisini sıfırlayarak ve sarsıcılığından zerre yitirmeden. Çünkü gerçeğin gücü zamanın küllendiren etkisinden azadedir.

Ama yetmez duvarlarda bilinç yangını şiarlar. Yetmez yürek yangını şarkılar ya da aşkın şiirler, sarsan tablolar, dünyaya sırtını dönerek herkesin yüzünü kendine çeviren çizgiler. Hatta en sarsıcı şiirler. Nihayetinde bunlar savaşçı değil, onun kalbindeki çıkının sadece bir kısmıdır. Çünkü zaferleri getiren yüreklerini namluya yatıranlardır. Onlar yürür mayın tarlarında, onlar çarpışır kuşatılmış sokaklarda; namlulara can veren onlardır. Celladın kanlı süngüsünü kıran onlardır. Onlardır işte bir kuşluk ya da tan vakti bir kurşun sesiyle kızılca güneşe sarılıp dostlarıyla vedalaşan. Acı vericidir ama savaş ne kadar karmaşık olursa olsun savaşçının ölümü yalın ve karmaşadan uzaktır. Zafere yürür savaşçı, ölüm gelirse bu sırada devreder bayrağını ve silahını yoldaşlarına, kızıl şafağa gider, peşi sıra gelenler zafere... Hepsi bu.

Abdullah Imran

Kesildi asırlık zeytin ağaçları, vuruldu boyunları gece gündüz, yurt giderken elden saksılara zeytin fidelerini dikti Filistin; bir gün ama mutlaka bir gün özgür ülkenin topraklarına dikeceklerine olan umut ve sarsılmaz inançla.

Sadece ona değil, Akdeniz'in mavi boynuna inci misali dizilmiş bu toprakların tamamına özgürlük gelecek ve sokaklarımızdan, evlerimizden, kalplerimizden çekerek gidecek bu kara yas.

Noor Ali
Eller Filistin'in Üstünde

Şimdi Filistin yine kan içinde, yine acı gözyaşı ve katliam. Almış işgalci ardına dünya devletlerinin neredeyse hepsini, kan ekiyor, kan ediyor. Fakat o ilk defa geçmiyor bu cendereden. Savaşmanın kaçınılmazlığıyla dövüşüyor...

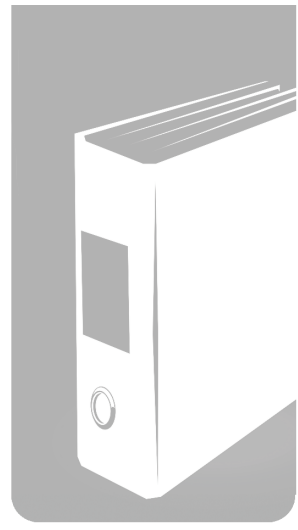
Sanıyorlar ki son toprak parçasını da işgal edince tümünden yenilecek Akdeniz'in dört renkli en güzel çiçeği Filistin. Eğer bir harita ve basit bir toprak parçası olsaydı belki biterdi her şey ve işgalciler kazanırdı. Fakat değil. Uğruna öyle canlar verildi, öyle asil bir savaş yürütüldü ki artık o bir toprak parçası olmaktan çok ötededir. O binlerce saksıda birer zeytin fidesi, duvarlarda, şarkılarda, düşlerde, yaşlı annelerin acısında, on binlerce gencin sınırsız coşkusunda, bir çocuğun gözlerinin karasında... Böyle bir dava düşmez, böyle bir savaş kaybedilemez ve böyle bir ülke yok edilemez...

Er ya da geç değil ama hemen yarın Filistin kavuşacak sevgilisine. Onu tüketen acı ve yasın kendisi tükenecek. Sadece ona değil Akdeniz'in mavi boynuna inci misali dizilmiş bu toprakların tamamına özgürlük gelecek ve sokaklarımızdan, evlerimizden, kalplerimizden çekerek gidecek bu kara yas. Tanklar evleri yıkabilir, yıkıyor da zaten. Ama bir ev yeniden yapılabilir. Mermiler insanları öldürebilir, öldürüyor da zaten. Ama yenileri doğar. Ormanlar yakılabilir, yakılıyor zaten ama yeniden yeşerir hepsi. Ülke yerle bir edilebilir, ediliyor da zaten. Ama yeniden kurulabilir, üstelik daha da iyisi... Fakat özgürlük sevdası, o umut, o inanç asla ölmez. Filistin'in ve ezilen tüm halkların en güçlü silahı budur. Kurşunlar kalplerimizi delip geçebilir ama içindeki soylu düşlere dokunmaya cesaret bile edemez.

Akdeniz'in bu yakasından özgürlük için çarpışanlara selam olsun. Özgürlüğün geleceği güne selam olsun... Filistin'e binlerce kez selam olsun...

Savra, Savra, Hatta Nasr¹...

1 Arapça; "Savaş, savaş, zafere kadar"

adil okay

Nakba'dan Gazze'ye Filistin Direniş ve İsrail'in Başlattığı Soykırım

*"dilsiz kalabalıklarda büyür yalnızlığım
postal sesleri boğar türkülerimizi
bir gecede büyüyen Filistinli çocuklar
intifada biçer mayın tarlalarında
kutsal topraklar utanır
ben utanırım çaresizliğimden
sınırları zorlarım
taş doldurup ceplerime..."*

Adil Okay

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e "Aksa Tufanı" adını verdiği saldırısı gerçekleşti.

Bu saldırıyı bahane eden İsrail'in başlattığı katliam, giderek bir soykırıma dönüştü. Kasım 2024 itibariyle İsrail'in Gazze Şeridi'ne saldırılarında 17 binden fazlası çocuk, 10 binden fazlası kadın olmak üzere 44 binden fazla Filistinli, İsrail tarafından katledildi. 100 binden fazla kişi de yaralandı. On binden fazla çocuk uzuvlarını kaybetti. 55 bin konut tamamen yıkıldı.

Filistinlilerin tarihi ve kutsal mekanları, tapu daireleri, kültür merkezleri, okulları, üniversiteleri, hastaneleri yerle bir edildi.

Yüzlerce bilim insanı yaşananları soykırım olarak değerlendirdi. Zira İsrail sadece Hamas militanlarına saldırmadı. Çocukları, kadınları, yaşlıları, hastaları, gazetecileri, bilim insanlarını, şair ve yazarları da katletti.

İsrail'in bilinçli bir soykırım yaptığı gecikmeli olarak BM oturumlarında dile gelmeye başladı. Soykırım uygulayan devletin başı Netanyahu hakkında uluslararası tutuklama kararı

Rusya Ukranya savaşında, Ukranya'ya açıktan destek olan Batı ülkeleri ve ABD daha önce olduğu gibi İsrail saflarında yer aldı. Filistinlilere uygulanan mezalimi yok saydı. BM'in İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi yani işgal ettiği toprakları terk etmesi kararı yine unutuldu.

çıkarıldı.

Avustralya'nın önde gelen barış ödülü 'Kudüs Barış Ödülü'nü alan gazeteci ve yazar Antony Loewenstein yeni yayınlanan kitabı 'Filistin Laboratuvarı'nda İsrail'in soykırımından bile para kazanmayı amaçladığını ortaya koydu. Kapitalizmin ahlakının "para"ya endeksli olduğu bir kez daha kanıtlanmış oldu. Loewenstein kitabında "İsrail İşgal Teknolojisini Dünyaya Nasıl İhraç Ediyor" sorusuna yanıtlar veriyor. "İsrail'in askeri-endüstriyel kompleksinin, silah ve gözetim teknolojilerini test etmek için onlarca yıldır İşgal Altındaki Filistin Toprakları'nı bir deneme sahası olarak kullandığını ve bu teknolojileri kâr amacıyla dünyaya ihraç ettiğini açıklıyor."

Rusya Ukranya savaşında, Ukranya'ya açıktan destek olan Batı ülkeleri ve ABD daha önce olduğu gibi İsrail saflarında yer aldı. Filistinlilere uygulanan mezalimi yok saydı. BM'in İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi yani işgal ettiği toprakları terk etmesi kararı yine unutuldu.

Hamas'ın 7 Ekim saldırısından sonra ABD ve İsrail tarafından basına servis edilen haber ve fotoğraflar sol kesimden de birçok insanı etkiledi.

Sanki 1948'den beri süren savaş 7 Ekim 2023'te başlamış ve Filistin de sadece Hamas'tan ibaretmiş gibi yorumlar yapıldı.

Filistinli laik, sosyal demokrat ve/veya sosyalist örgütlerin bile açıklamaları okunmadan oryantalist bakış açısıyla, önyargıyla İsrail yanlısı açıklamalar yapıldı.

Ben ve benim gibi birçok insan; örneğin Fikret Başkaya'dan, yazar Temel Demirer'e, bir dönem benim gibi Filistin kamplarında İsrail'e karşı savaşta yer alan yazar ve yönetmen Melek Ulagay'dan, Faik Bulut'ta, Bereket Kar'dan, ABD'li düşünür Noam Chomsky ve Norman Finkelstein'a kadar çok sayıda yazar, sanatçı, insan hakları savunucusu, barış örgütü; savaşın yani Siyonist işgalin 74 yıldır sürdüğünü, Nakba'dan (1948 "Büyük felaket"ten) beri devam ettiğini, savaşta ölen Filistinli ve/ya İsrailli sivillerin de sorumlusunun da dolaylı/dolaysız olarak Siyonist Apartheid İsrail devleti olduğunu anlatmaya, yazmaya çalıştı.

Birkaç örnek vereyim:

"Paulo Freire, Ezilenlerin Pedagojisi'nde sanki Filistin direnişinin 'Aksa Tufanı' adı verilen operasyonunun hemen ardından alevlenen tartışmaya cevap verir gibidir: 'Terörü başlatan; çaresizler, teröre maruz kalanlar değil, iktidarlara sayesinde hayatın reddedilmişleri'ni ortaya çıkaran somut durumu yaratan tedhişçilerdir. Despotizmi başlatan, zulmedilenler değildir, zalimlerdir. Nefreti başlatan, horlananlar değil, horlayanlardır. İnsanı olumsuzlayan, kendilerine insan olma hakkı tanımamayanlar değil, onlardan insanlığı esirgeyenlerdir (...)

Amerikalı siyaset bilimci ve aktivist Norman Finkelstein'ın

'modern bir köle ayaklanması' olarak tanımladığı ve Gazze get-tosunu çevreleyen apartheid duvarında bir gedik açan silahlı ey-leminden sonra da benzer bir manzara ile karşı karşıya kaldık. Sanki Filistin meselesi 7 Ekim günü öncesinde yokmuşçasına Hamas'ın ya da Filistinli silahlı grupların saçtığı terör ve deh-şet tartışmanın başköşesine oturdu. Filistin'in etnik temizlik yoluyla sömürgeleştirilmesinin, Filistin halkının yersiz yurtsuz-laştırılarak parya konumuna itilmesinin yarattığı ve on yıllara yayılan şiddet adeta unutuldu. 'Hamas'ın terörünü kınama' sı-rasına girenler, işgalcinin meşru müdafaa iddiasında bulu-nabilmesi mümkünmüşçesine 'İsrail'in kendini savunma hakkı'ndan bahseder oldular."¹

Diğer yandan Fikret Başkaya'nın ifade ettiği şu gerçek de gözden kaçırıldı: "Siyonist devlet 1948 yılında bir Bir-leşmiş Milletler Örgütü hilesiyle kuruldu. O kadar ayıp BM'ye yeter de artardı bile... Zira, öyle bir devletin kurulması, bizzat Birleşmiş Milletler Örgütü 'Şartına' aykırıydı... Filistin topra-ğı Yahudi Yerleşimciler tarafından işgal edildi, Filistin halkının önemli bölümü sürgün edildi, toprağından koparıldı... Siyonist devletin kuruluşunu izleyen 75 yılda İsrail 65 Birleşmiş Millet-ler Örgütü kararına uymadı..."²

İsrail, Filistinlilere yönelik yaptığı her katliama kar-şı gelişen tepkiyi, protestoları 'antisemitizm' söylemiyle bertaraf etmeye çalıştı. 7 Ekim'den sonra da bu argüman sık kullanıldı. Oysa Yahudi barış örgütleri dahi böyle bir söylem kullanmadı. İsrail katliamını kınadı. Birkaç örnek vermek gerekirse:

"Bunlardan 'Guş Şalom', diğer Yahudi barış örgüt-leriyle birlikte işgal altındaki Filistin topraklarına çok sa-yıda Yahudi yerleşim yeri inşasına ve buna zemin hazır-lamak için de daha fazla Filistinlinin evinin yıkılmasına karşı amansız bir mücadele veriyor. Hareketin lideri Uri Avneri'ye göre: 'Barış görüşmeleri için Filistinlilerin şiddete son vermesi şartı koymak haksızlıktır. Eğer işgal varsa, direniş de olacaktır. Asıl hastalık başkalarının topraklarını işgal etmek-tir'. (...) Gazetelere verdikleri ilanlarda şöyle ibareler yer alıyor: 'İşgal olduğu müddetçe, barış olmayacak! Barış ol-madığında savaş olacak! Savaş boyunca iki taraf da kurban vermeye devam edecek. Sonsuza kadar kılıçla mı yaşaya-lım? Barış olmadıkça İsrail kimse için güvenli bir yer ol-mayacak. Biz kılıçla yaşadığımız sürece, savaşlarımız dünyadaki diğer Yahudileri de tehlikeye sokacak!'"³

"Toplumsal mücadele hareketi üyesi İsraili Marmer de, 'Gazze'de çok tehlikeli boyutta soykırım belirtileri, açlık, susuz-luk var. Salgın hastalıklar var. Burada çocuklar ve ailelerden bahsediyoruz' dedi."⁴

1 Foti Benlisoy, Filistin ve ezilenin şiddeti, <https://laborans.org>

2 Fikret Başkaya, Filistin Bir insanlık ayıbı. <https://ozguruniversite.org>

3 Faik Bulut, İsrail'de barış savunucuları kimler?

<https://www.indyturk.com>

4 <https://www.gazeteduvar.com.tr/tel-avivde-gazze-eylemleri-acilik-su->

"Sanki Filistin meselesi 7 Ekim günü öncesinde yokmuşçasına Hamas'ın ya da Filistinli silahlı grupların saçtığı terör ve dehşet tartışmanın başköşesine oturdu. Filistin'in etnik temizlik yoluyla sömürgeleştirilmesinin, Filistin halkının yersiz yurtsuzlaştırılarak parya konumuna itilmesinin yarattığı ve on yıllara yayılan şiddet adeta unutuldu."

Demem o ki “Biz(ler)i bu savaşta Filistin halkının yanında yer aldığımız için anti-semitik ilan edenler bilmelidir ki, “Hayır” dediğimiz Siyonist vahşettir; tıpkı binlerce İsraili savaş karşıtı gibi... Evet, evet desteklediğimiz sadece ve sadece Filistin’in özgürlüğü olup, HAMAS falan değildir. Bir şey daha: Filistin Davası, devrimcilerin tarihsel hafızasında önemli bir yer sahiptir. Söz konusu hafızada Deniz Gezmişler, Mahir Çayanlar, Bora Gözenler kayıtlıdır. Bu bağlamda Filistin kimliğimizdir, geleneğimizdir.”⁵

suzluk-salgin-hastaliklar-galeri-1656192

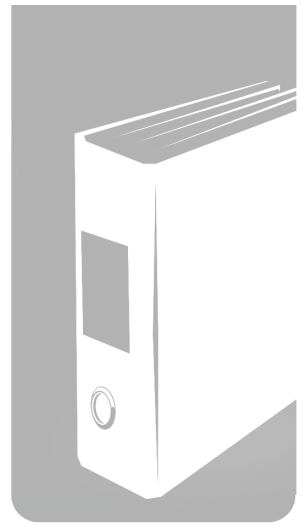
5 Temel Demirer, Filistin Hep Vardı, Var, Varolacak da. <https://edebiyatbahcesi.net>

SONSÖZ

Sonuç olarak kalbim halen tuzlarını ekmeklerini yediğim haklı bir dava için savaşan Filistinlilerin yanında... Acıları yarıştırmadan yazıyorum. Ne Varřova gettosunda ellerini havaya kaldırmış küçük Yahudi bebesinin belleklere kazınmış fotoğrafını unutuyorum ne 12 yaşında 12 kurşunla katledilen küçük Kürt çocuğu Uęur Kaymaz’ı ne babasının kucağında, İsrail askerlerinin kurşunladığı Rami Andura’yı ne Beyrut Gufara Gazi Filistin hastanesinde yaralı yatarken bir bacağı İsrail saldırısında kopmuş küçük Fatma ile yaptığım söyleşiyi ve onun berrak gülümsemesini ne de bizzat yaşadığım(ız) İsrail zulmünü ve kaybettiğim(iz) yoldaşlarımızı unutuyorum.

Not: Bu yazı ilk kez Önsöz Dergisinin 18.sayısında yayımlanmıştır.

sıla erciyes

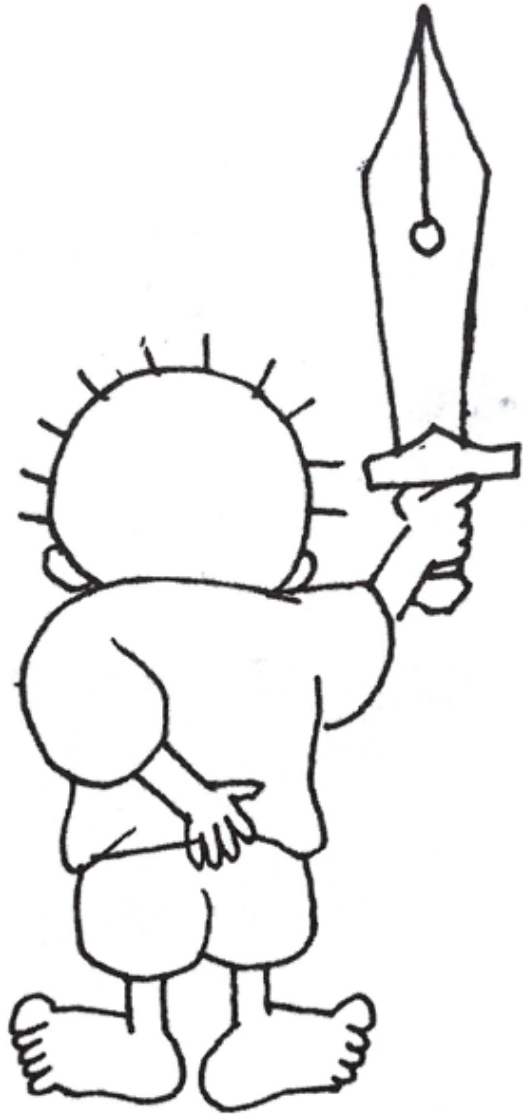
Hanzala

“Emeğin Örgütlenmesinde Sanatın Rolü” üzerine yaptığımız konferansımızda Adana Ayışığı’ndan bir arkadaşımızın Ortadoğu üzerine yaptığı sunumda tanıştık Hanzala ile... Ellerini arkadan bağlamış, arkasını dönmüş, diken gibi saçları olan, ayakları çıplak bu çocuk da kimdir diye sorduk. Sinevizyondan bize yansıyan on yaşındaki Hanzala’yı birçoğumuz ilk kez görüyor ve tanışıyorduk. Bir kısmımız ise bu çizimi görmüş olsa da hikayesi hakkında bilgi sahibi değildi. Üzerinde en çok durduğumuz nokta ise Hanzala’nın neden bize sırtını döndüğü ve neden hep on yaşında kalacığıydı. Neden 1967’yi doğum tarihi olarak seçmişti? Ne olmuştu o tarihte?

Konumuz gereği önemli bir örnekti. Bir sanatçı, ülkesinde verilen özgürlük mücadelesinden etkilenmiş, onu sanatının konusu haline getirmiş ve yarattığı eserler bir süre sonra mücadelenin simgesi haline gelmiş. Öyle bir dönem geliyor ki, Filistinli karikatürist Naci el-Ali’nin yarattığı yalnızca çizgiden oluşan Hanzala karakteri mücadelenin canlı-kanlı simgesi haline gelebiliyor. Hatta yaratıcısı sokak ortasında katledildikten sonra bile o, yoluna devam ediyor. İşçi ve emekçi halkların özgürlük için verdiği mücadelenin, sanatı ve sanatçıyı nasıl etkilediği, aynı şekilde sanatın ve sanatçının verilen mücadeleye ürünleri ile neler kattığını bir kez de Naci el-Ali’nin yaşamında görüyoruz.

NACİ EL-ALİ KİMDİR?

1937’de Tabariye’nin Şecere köyünde dünya ya geldi. 1948 yılı, yüz binlerce Filistinli gibi Naci el-Ali’nin hayatında da silinmez bir şekilde yer aldı. Kendi topraklarında artık bir başka devlet vardı. Adına İsrail denilen işgalci bir devlet. Topraklarından sürülüp Lübnan’ın Sayda kenti yakınlarında Aynül Hilva Mülteci Kampında yaşamaya mahkûm edildi.

Naci el-Ali

1979 yılında Arap Karikatüristler Birliği Başkanı seçildi. Katledilmesinden bir yıl sonra da Paris'teki Dünya Gazete Yayıncıları Birliği Naci el-Ali'ye 18. yüzyıldan günümüze dünyanın en büyük karikatüristi ünvanını vererek "Altın Kalem Özgürlük Ödülü"ne layık gördü.

O gün on yaşında olan Naci el-Ali, yarattığı Hanzala karakteri ile o günleri asla unutmayacağını tüm dünyaya ilan etti. Böyle de yaşadı. Ta ki 22 Temmuz'da Londra'da bir caddede bedenine saplanan mermiler onu yere yıkana kadar. Yaralı olarak hastaneye kaldırılan Ali, 29 Ağustos 1987'de yaşama gözlerini yumdu. Ama onun çizgileri Filistin halkının özgürlük mücadelesine hala tanıklık etmeye devam ediyor.

Karikatür çizmeyi hapisanede öğrenen Ali, ilk çizimlerini mülteci kampının duvarlarına yaptı. 1960 yılında Lübnan Sanat Akademisine girdi. Bir yıl okuduktan sonra Lübnan polisi tarafından tutuklandı. Okulunu hapisanede tamamladı. 1960'ların başında Filistin mücadelesinin önderlerinden Gassan Kanafani onun yeteneğini fark etti ve bu alanda profesyonel olarak çalışmasını sağladı. Kanafani onun ilk çalışmasını El-Hürriyet dergisinde yayımladı. 1961 yılında Çılgılık adında bir dergi yayımladı. Ardından 1963 yılında Kuveyt'teki Talia dergisinde çizer olarak çalışmaya başladı. 1968'den 1975'e kadar Es-Siyase gazetesinde çizdi. Ardından Lübnan gazetesi Es-Sefir'e geçti. Artık çizimleri yayılmaya ve çizgisinin karakteristik özellikleri belirginleşmeye başladı. 1979 yılında Arap Karikatüristler Birliği Başkanı seçildi. Katledilmesinden bir yıl sonra da Paris'teki Dünya Gazete Yayıncıları Birliği Naci el-Ali'ye 18. yüzyıldan günümüze dünyanın en büyük karikatüristi ünvanını vererek "Altın Kalem Özgürlük Ödülü"ne layık gördü.

Naci el-Ali, hayatının son on yılında hep kendi kuşağının yenilgisinin sonuçlarıyla boğuşmuştur. Yenilenlerin safında, mücadeleden düşenlerin safında değil, Filistin'in direnişçi unsurlarının yanında yer almıştır. Bu kolay bir iş değildir. En büyük dayanağı kendi kahramanı Hanzala olmuştur. Naci el-Ali, Hanzala'yı yaratmıştır, ama Ali'nin Filistin'in özgürlük mücadelesine sonuna kadar sadık kalmasını Hanzala sağlamıştır. Hanzala Filistin'e bağlıdır, o nerede olursa olsun düşü özgür bir Filistin'dir. Adına barış denilen görüşmelere hep karşı olmuş, Arap halklarının birliğinden ve onların yaratacağı barıştan umudunu kesmemiştir.

Hanzala Naci el-Ali ile tanışmasını şöyle anlatır:

"Naci ile tesadüfen karşılaştım. Çizmeyi bilmediği için işinden kovulmuştu ve başka bir iş arıyordu. Bana, bir ülke üzerine karikatür çizmeye kalktığı her defasında o ülkenin elçiliğinin protesto ettiğini ve resmi uyarı ve tehditte bulunduğunu anlattı. Şöyle dedi: 'Durum iyi görünüyor, herkes kibar, hoş ve melekler gibi, bundan daha iyisi olamaz. Yani artık çizmeme gerek yok. Yaşamak için başka bir iş arıyorum.' Ben de şöyle dedim: 'Sen korkaksın ve savaştan kaçırıyorsun.' Onunla çok uğraştım, sonunda kararımı verdirdim. Kendimi ona, bütün dilleri ve ağızları bilen eğitimli bir Arap olarak tanıttım. Ona, iyi, kötü, çirkin, adanmış, her çeşit insanı tanıdığımı söyledim. Ona savaş meydanlarına

gittiğimi ve kimin savaştığını, kimin de sadece konuştuğunu bildiğimi söyledim. Ayrıca karikatürlerini onun için her gün çizebileceğimi, kimseden korkmadığımı ve öfkelenen olursa da defolup gidebileceğini de söyledim. Ona, arabalarındaki klima için endişe eden ve Filistin'i düşündüklerinden daha fazla yemek pişirmeyi ve yemeyi düşünen insanları çizeceğimi söyledim."

HANZALA KİMDİR?

*"Sevgili okur,
Kendimi tanıtmama izin verin. Benim adım Hanzala.
Babamın adı önemli değil. Annemin adı Nakbah ve kız
kardeşime de Naksa adını koydular. Ayakkabı numaramı
bilmiyorum çünkü hiç giymedim. 5 Haziran 1967'de doğ-
dum. (Birinci Arap-İsrail savaşından sonra Filistin toprak-
larının geri kalanının İsrail tarafından işgal ve ilhakının
duyurulduğu tarih.) Milliyetim: Filistinli değilim, Ürdün-
lü değilim, Kuveytli değilim, Lübnanlı değilim, Mısırlı
değilim, hiç kimse değilim. Kısaca, bir kimlik kartım yok ve
herhangi bir memleketten olmakla da ilgilenmiyorum. Ben
yalnızca bir Arabım."*

Karikatürleri tek tek incelediğimizde görüyoruz ki, Hanzala Naci el-Ali'nin imzası ve tanığı olarak her karede yer alır. Karikatürleri inceledikçe Hanzala'nın kişiliği daha bir belirginleşiyor. Karanlık felaket gününün ardından bir bayrak yükselir Hanzala'nın düşlerinin yerinde... Baskıcı, zorba, yok edici bir bayrak... Filistin bir damla gözyaşı ile halkının hafızasına işlenmiştir. Ondan asla vazgeçmeyeceklerine yemin ederler. Hanzala sırtını döner bize, o günü unutmamak için yemin eder... Ve Filistin'in özgürlük düşünü... Hanzala'ya göre Filistin'in özgürlüğü için verilen mücadelelerin bir yanı hep eksik kalır. Her çılglık, isyan ağıtlara gözyaşlarına bulanır. İsrail'in güçlü silahlarına karşı onların tahta atları ve tahta silahları vardır yalnızca... Düşlerdeki deniz kızı yakalanmıştır artık, esir alınmıştır.

Lübnan'da bir kampta başlar yaşamı Hanzala'nın. Bombaların gökyüzünü işgal ettiği günlerde o yine de oyundan vazgeçmez. Ayakları yaralıdır. Öykülerdeki, masallardaki Sindirella dahi vurulur orada. Kamplarda yaşam tehlikelidir. Umuda uzanan her el amacına ulaşmadan yok edilir. Yalnız ölümdür artık yaşanan. Tanklar ölüm eker tarlalara. Yerin altı ve üstü ölümlerle doludur.

Hanzala her zaman eli arkada bağlı durmaz... Onu bazen harekete geçmiş olarak görürüz. Umudun olduğu yerde Hanzala harekete geçer, ellerini çözer ve direnişe, yaşama, umuda katılır... Hanzala Arap halklarının birliği için taşı eline alır, harekete geçer. Ölümün olduğu yerde Hanzala eli kolu bağlı izler. Çünkü ölümün karşısında yapılacak bir şey yoktur. Noel baba bile anlamaz Filistinli

Hanzala Filistin'e bağlıdır, o nerede olursa olsun düşü özgür bir Filistin'dir. Adına barış denilen görüşmelere hep karşı olmuş, Arap halklarının birliğinden ve onların yaratacağı bir barıştan umudunu kesmemiştir.

Lübnan'da kampta
bir yaşamı başlar
Hanzala'nın.
Bombaların gökyüzünü
işgal ettiği günlerde
o yine de oyundan
vazgeçmez. Ayakları
yaralıdır. Öykülerdeki,
masallardaki Sindirella
dahi vurulur orada.
Kamplarda yaşam
tehlikelidir.

çocukların özlemlerini, ayakkabı gönderir onlara. Oysa istedikleri bir tek şey vardır; yurtları...

Barış görüşmelerini izler. Sonunun ölüm olduğunu bilir. Kolu kanadı kırılmış yaralı bir güzeldir Filistin... İsrail bayrağını indirir aşağı Hanzala, yerine kendi bayrağını, Filistin bayrağını asar. "Barış yapma" diye dalgalandırır bayrağını. Her yandan "Hayır" sesi yükselir barışa karşı. Hanzala barış görüşmelerinden hiçbir şey beklemez, hepsi yeni bir tutsaklıktır ona göre.

Filistinli tutsakların yanındadır Hanzala. Duvarları, demir parmaklıkları kıracak umudu gösterir bize, yine bir çiçekle... Düşene yardıma koşar. İntifada'nın yanında yer alır. İntifada güzel ve güçlü bir kadınla temsil eder kendini onun çizgilerinde. Özerklik diye onlara sunulan reçeteye taş generallerle birlikte taş atarak karşı çıkar. Taşlı ayaklanmaya katılır. Umudu orada buluruz. Tüm Filistinliler "Filistin yurdumuz" diye yazar her yana. Asla vazgeçmezler bu düştten. "Filistin! Seni asla unutmayacağız ve asla senden başka bir yurda razı olmayacağız!" diye haykırırlar. Bu sese kulak veren Hanzala, her yenilginin ardından yükselen özgürlük bayrağına koşar.

NACİ EL-ALİ'NİN KARİKATÜRLERİ ÜZERİNE

Naci'nin karikatürleri çok temiz, basit ve kolay anlaşılırdır. O tüm çizimlerinde Arap halkına seslenir. Tüm karelerinde yaşamdaki siyah ve beyazlar vardır. İyi kötüye karşı... Güzel çirkine karşı... Yoksul zengine karşı... Adalet adaletsizliğe karşı... Sadakat ihanete karşı... Konusu siyasisidir. En temel konu Filistin'dir. Onun ardından işgal, toplama kampları, geri dönüş hakkı, FKÖ ve Direniş hareketi gelir. Lübnan iç savaş ve İsrail'in saldırısı ile yer alır. Arap Dünyası, Arap İsrail karşıtlığı-çatışması ve Arap gerici rejimleri, Arap bölgesine batının müdahalesini de buluruz çizimlerinde.

KARİKATÜRÜNDE KARAKTERLER

Temel karakteri Hanzala'dır. Onun ardından Fatima, İyi Adam, Kötü Adam gelir.

Hanzala

1963'te 10 yaşında doğmuştur. Filistin'e dönüşlerle büyüyecektir. Hanzala'nın adı onun burukluğundan, kırılganlığından gelir. Saçları kirpi gibi, ayakları ise mülteci kampındaki diğer çocuklar gibi çıplaktır. 1973'ten beri yüzünü göstermez (Arap İsrail Savaşı sonucunda Araplar İsrail karşısında büyük bir yenilgi alıyorlar). Ne zaman Filistin'e dönüş gerçekleşir, Arap gururu ve saygınlığı sağlanırsa o zaman yüzünü bize dönecektir. Çevresinde olup bitenleri onaylamayan bir gözlemcidir. Daima iyi karakterleri des-

tekleyen, süreçlerde, olaylarda aktif yer alan tanıktır.

Hanzala aynı zamanda Naci el-Ali'nin imzası olmuştur. Onunla ilgili şunları söyler; *"Beni hatalarımdan doğan yalnızlığımdan kurtaran, koruyan ikonumdur. Çocukluğumun bir tanığıdır. Hanzala 10 yaşında doğdu ve daima 10 yaşında kalacak. O yaşta ben ülkemi terk ettim. Geri döndüğünde Hanzala hala 10 yaşında olacak ve ondan sonra büyüyecek. Onu güzel olmayan bir çocuk olarak çizdim. Dikenleri silah olarak kullanan bir kirpi gibidir onun saçları. Hanzala, şişman, mutlu, şımarık ve rahat olmayan bir çocuktur. Toplama kamplarındaki çocuklar gibi yalnızdır. O başlangıçta Filistinli çocuktı, sonra onun bilinci Arap ulusalcılığına, ardından da evrensel insana ulaştı."*

Fatima: Anne ve Ülke

Basit ve keskin çizgilerle çizilmiştir. Güzel özellikleri vardır. Daima evin anahtarını taşıyan odur. Kökleri Filistin toprağında, eş, anne figürü, sığınmacı, mülteci, acılı kadın ve koruyucu olarak tanımlanıyor. Giysi ve hareketleri ile Filistin'i temsil eder. Erkeklerle birlikte mücadelesinin büyük bir bölümü özgürlük ve Filistin'e dönüş içindir.

İyi Adam: Sıradan Arap Erkeği

Basit ve keskin hatlarla çizilmiştir. İyi ve güzel bir insandır. Bu özellikleriyle ayakta duran, baskı altına alınmış ve yoksulların naif, güçsüz bir temsilcisidir. Aynı zamanda özgürlük savaşçısı ve sığınmacıdır. Bir Müslüman ve Hristiyandır.

Kötü Adam: Baskıcı, Zorba

Çok çirkin bir morondur. Obez bir varlıktır. Tembel, hantaldır. Bilekleri ve ayakları yoktur. Kötülüğün ve baskının sembolüdür. Direniş karşısında komplolar kuran, ona ihanet edendir. Aynı zamanda direnişin avantajlarından yararlanan İsrail ve Batı'nın elinde maşa, oyuncaktır.

Semboller

Filistin direnişi Ali'nin çizimlerinde şu sembollerle kendini ifade eder:

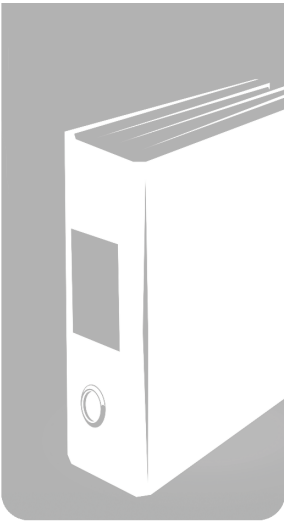
Ev anahtarı ile geri dönüş hakkı, ülke ve Filistin simgelenir. Nakış ve folklor... Bayrak ve kefiye... Filistin haritası... Taşlar, kayalar... Çadırlar ve mülteci kampı...

İyi değerlerin sembolleri, papatya umut, barış ve sevgiyi temsil eder. Ağaçlar, kökler, sedir ise ülke ve refahı gösterir. Kandil ise umut ve barıştır. Kalem, umudu, demokrasi özlemini ve ifade özgürlüğünü simgeler. Kalp ise Lübnan ve Filistin aşkı.

İşgal ve baskı sembolleri ise şöyledir: Siyonizm ve İsrail. Silahlar, askerler, tel örgüler, savaşlar, Camp David ve onun gibi anlaşmalar, yol haritaları, petrol varilleri...

İsrail bayrağını indirir aşağı
Hanzala, yerine kendi bayrağını, Filistin bayrağını asar. "Barış yapma" diye dalgalandırır bayrağını. Her yandan hayır sesi yükselir barışa karşı. Hanzala barış görüşmelerinden hiçbir şey beklemez, hepsi yeni bir tutsaklıktır ona göre.

sena kızılırmak

Arap Edebiyatı

Not: Bu yazı ilk kez Önsöz Dergisinin 10.sayısında yayımlanmıştır.

Arap halkları genel olarak 19. yy.da büyük bir değişimin içine girmiştir. Üç yüzyıllık Osmanlı egemenliğinin yerini yavaş yavaş Avrupalı kapitalist devletler almaya başlamıştır. Bu yüzyılın başından sonuna kadar Arapların yaşadığı topraklarda siyasal, ekonomik değişimler oluşmakla kalmadı fakat aynı zamanda bu değişimler ve Arap ulusçuluğunun gelişimi çerçevesinde Arap edebiyatı yeniden güçlenmeye, çağdaş bir gelişim seyrine girmeye de başlamıştır. "Yeniden" diyebiliriz çünkü Arap edebiyatı 10. yy.dan sonra Arapçanın din, hukuk ve dinsel edebiyat dili olarak sınırlanması; 16. ve 17. yy.da Osmanlının egemenliğinin güçlenmesiyle dilin sınırlılığının devam ettirilmesi Arap edebiyatının gelişimini bir bakıma engellemiştir. Aynı zamanda İslam dininin, sanatın gelişimi ve çeşitliliği üzerinde engelleyici, kısıtlayıcı etkisi (haram, günah olarak kabul edilmesi veya ahlak bozukluğu ile sanatçıların suçlanıp cezalandırılması vb.), Arap edebiyatının, müziğin, resmin, şiirin özgürce gelişmesini engellemiştir. Yine de Arap dilinin konuşulduğu geniş halk yığınları arasında sözel (sözlü) edebiyat sürmüştü ve bunun gelişimi görece daha özgür olmuştur. Ancak yazılı edebiyat sarayın patentti altında kalmıştır.

Oysa Araplarda şiir daha İslam öncesi dönemde gelişmeye başlamış ve bu durum adeta aşiretler arasındaki farklı lehçeleri birbirine uyumlulaştırmanın, dilin gelişiminin bir aracı olmuştu. Daha İslam öncesi Pazar yerlerinde (buralar daha sonraları kentlere dönüşecektir) halka açık şiir gösterileri düzenlenir, buralarda okunan şiirler dinleyenlerin yaşadıkları yerlere sözlü olarak taşınırmış. Şiirler uyaklı ve belli sayıda dizelerle yazılır, her şiirin kendi içinde bir öyküsünün olmasından dolayı da o şiir rahat ezberlenme özelliğine sahip olurmuş. Elbette sözlü kaldığı, yazıya dökülemediği için şiir zaman içinde yok olma ve bozulma tehdidi altında kalmıştır. Tarihin bir ironisi gibi-

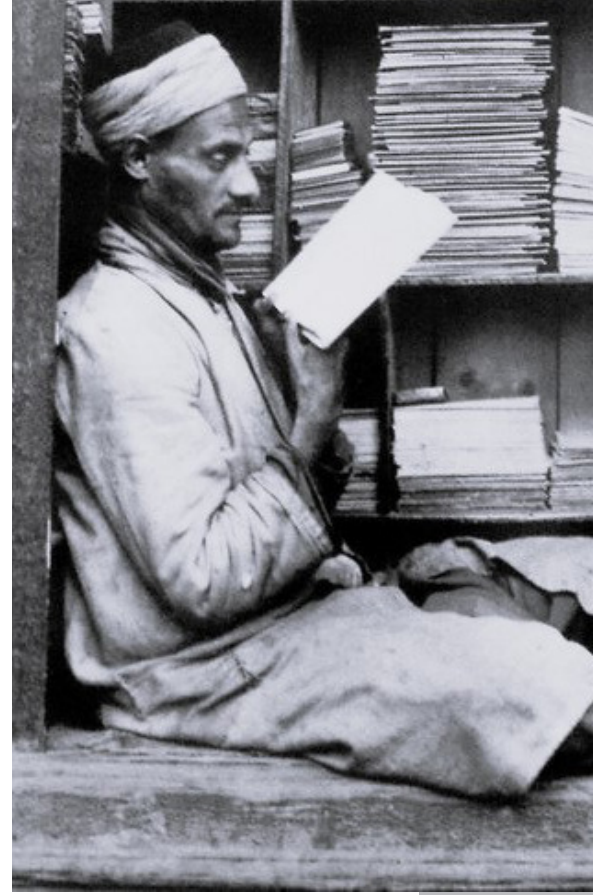
dir bu; çünkü tarihteki ilk yazılı dillerden biri olan Arapça yazı dili (o zamanlar Arami harfler kullanılmaktadır, daha sonraları bugünkü Arap yazısı Arap dilini güçlendirmek için oluşturulmuştur) çoğunlukla ya uzak ticaret işlerinde ya da önemli tarih anlatımında kullanılmıştır.

Arap edebiyatının yazılı hale getirilmesi 9. yy.da yaygınlaşmaya başlamış, o zaman da Arap edebiyatı büyük bir etki yaratmıştır. Daha sözlü olduğu dönemlerde çeşitlenmeye başlayan şiir, yazılı hale geldiğinde asıl gücünü gösterebilmiştir. Elbette bunda kâğıdın ve okuryazarlığın daha yaygın olmasının etkisi büyüktür. Ancak İslam'ın yayılışı sırasında fethedilen yeni yurtlardan birisi olan İran'da Fars edebiyatı da güçlü dönemindedir. Böylece ortaya Arapça-Farsça kelimelerin, betimlemelerin de alındığı yeni bir edebiyat dili ortaya çıkar. Yine de bu Arapça konuşan topraklardan çok İran'da yerini alır. O güne kadar yönetimin, dolayısıyla sanatın merkezi önce Arap yarımadası, sonra Basra ve Küfe, ardından Bağdat iken, bu sefer sanatın merkezi Bağdat ve İran arasında paylaşılmıştır diyebiliriz. Osmanlı egemenliğinde Osmanlı Türkçesi yönetimin; Arapça din, hukuk, dinsel edebiyatın; Farsça ise edebiyatın dili olarak uzun yıllar kalmıştır. Bu esnada Osmanlı, Türkçeyi yayabilmek ve geliştirmek için edebiyat dili olarak da kullanmaya çalışmıştır.

Yeniden 19.yüzyıla dönecek olursak... Bu yüzyılda yavaş yavaş bir biçim almaya başlayan Arap ulusalcılığı altında Araplar dillerine ve kültürlerine sahip çıkmaya, Arap dilinde sanatı güçlendirmeye, yeniden büyük bir özen göstermişlerdir. Kapitalist devletlerle kurulan ilişkiler doğrultusunda işgal altındaki Arap eyalet yöneticileri tarafından onlarca öğrenci Avrupa'ya eğitim için gönderilmiştir. Bu öğrenciler yönetimin isteği üzerine gitmiş olsalar da o günün Avrupa'sındaki siyasal gelişmelerden büyük ölçüde etkilenecek dönmüşlerdir. İlk giden gruplar Fransız Devrimi'nin etkisiyle, sonrakiler sosyalist düşüncelerin etkisiyle dönüp kendi ülkelerinde yeni bir aydınlanma dönemine ön ayak olmuşlardır.

Fransız Devrimi'nin etkisi Arapların da bağımsız bir ulus olması gerektiği düşüncesini oturtmaya başlamış, bunun için de -konumuzu ilgilendiren kısmı itibariyle ele aldığımızdan- Arap dilinin güçlendirilmesi ve edebiyat, tarih, şiir vb. sanat çeşitlerinin Arapça kaleme alınması, ürünler çıkarılması, reformlar yapılması savunulmuştur. Bu noktadaki en büyük örnek; ilk öğrenci grubunda yer alan Mısırlı Rifa'a et-Tahtavi olmuştur. Öğrenim için gittiği Paris'i büyük bir merakla gözlemleyerek, Arapların da İslam inancına bağlı kalarak mutlaka reformlara ihtiyacı olduğu sonucuyla döner. Tahtavi'nin Paris gözlemi, onun yapmak istediklerinin bir anlatımı gibidir.

"Parisliler Hristiyan alemindeki halklar arasında zekalarının keskinliği, anlayışlarının berraklığı ve zihinlerinin derin me-

Tarihin bir ironisi gibidir bu; çünkü tarihteki ilk yazılı dillerden biri olan Arapça yazı dili (o zamanlar Arami harfler kullanılmaktadır, daha sonraları bugünkü Arap yazısı Arap dilini güçlendirmek için oluşturulmuştur) çoğunlukla ya uzak ticaret işlerinde ya da önemli tarih anlatımında kullanılmıştır.

En büyük örnek; ilk öğrenci grubunda yer alan Mısırlı Rifa'a et-Tahtavi olmuştur. Öğrenim için gittiği Paris'i büyük bir merakla gözlemleyerek, Arapların da İslam inancına bağlı kalarak mutlaka reformlara ihtiyacı olduğu sonucuyla döner. Tahtavi'nin Paris gözlemi, onun yapmak istediklerinin bir anlatımı gibidir.

Rifa'a et-Tahtavi

selelere nüfuz edişi ile ayırt edilirler. Geleneğe mahkûm değildirler, fakat daima şeylerin kökenini ve kanıtlarını bilmek isterler. Sıradan insanlar bile nasıl okunup yazılacağını bilirler ve her insan kendi kapasitesine göre önemli konularla meşgul olur. Yeni olana merak ve coşku duymak, değişimi ve eşyaların, özellikle de giysilerin değiştirilmesini sevmek Fransız'ın tabiatında vardır. (...) Mucizeleri reddederler ve doğal yasaları ihlal etmenin mümkün olmadığına inanırlar ve dinler insanı hayır işlerine yöneltir. Fakat çirkin inançları arasında, zeka ve zeki insanların faziletinin peygamberlerin bilgisinden daha büyük olduğu inancı da vardır." Arap Halkları Tarihi – Albert Hourani

Tahtavi bu gözlemleri doğrultusunda Mısır yönetimine Arap dilinin mutlaka geliştirilmesi, eğitime ağırlık verilmesi ve reformlar yapılmasını vurgular. Daha sonra kendisi Mısır'ın ilk üniversitesi olan El-Ezher'in öğretmeni olur, burada hem eğitim verir hem de tarih ve sanatla uğraşır.

Bu dönemde Arapça eğitim veren çok az yüksek okul bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak, bu yüzyılda özellikle Lübnan, Suriye ve Mısır'da yüksek öğrenim veren Hristiyan okulları açılmış, bu okullarda çok geçmeden Müslüman elit tabakanın çocukları da eğitim almaya başlamıştır. Burada eğitim Fransızca ve İngilizce yapılmakta, bu da Avrupa edebiyatını ve basınına daha yakından takip etmeyi ve çevirilerin çoğalmasını sağlamıştı. Ne var ki, elit tabaka arasında Arapça arka plana düşmüştür. Ancak bu bir geçiş dönemidir ve edebiyat da kendi sancılarını yaşamaktadır.

Fransız Devrimi'nin büyüyle kendi ülkelerine geri gelen öğrenciler henüz nüve halinde olan Arap burjuvazisinin temsilcileri gibi davranmakla birlikte, yeni bir edebiyatın da temellerini atmışlardır.

"Arap diliyle yüksek düzeyde öğrenim görenler için yeni bir edebiyat oluşuyordu. On dokuzuncu yüzyıldan önce Arapça neşriyat nadirdi; ancak yüzyılın içinde, özellikle başlıca neşriyat merkezleri olmaya devam eden Kahire ve Beyrut'ta yaygınlaştı." (a.g.e.)

Kahire ve Beyrut, biri İngiltere diğeri Fransa için önemli güç merkezi olmalarından dolayı kapitalist gelişim buralarda diğer Arap topraklarına nazaran daha erken ortaya çıkıyor, bu durum haliyle sanatın da gelişimini etkiliyor, buralar, özellikle Kahire bir çekim merkezi haline geliyordu.

19. yy.ın sonlarına doğru Avrupa'da eğitim gören Arap öğrenciler arasında sınıflar mücadelesinden, Paris Komününden, sosyalist düşüncelerden etkilenim büyük olmuştur. Yurtlarına dönen bu öğrenciler sosyalizm düşüncesinden etkilenmekle kalmamış, onu henüz gelişmekte olan işçi sınıfı arasında örgütlemeye de girişmişlerdir. Mısır, Suriye, Lübnan'da komünist faaliyetler nüve halinde de olsa, 19. yy. sonlarında, 20. yy.ın hemen başlarında Irak ve Filistin'de de yayılmaya başlar. 20. yy.ın ilk proleter

devrimi Büyük Ekim Devrimi'yle bu faaliyetler hız kazanır, komünist partilerin art arda kurulmalarıyla ve işçi sınıfının içinde önemli bir yere sahip olmalarıyla bu gelişim taçlandırılır.

20. yy.da ise burjuva ulusalcı edebiyatçıların, şairlerin yanında, antiemperyalizmden çok güçlü olarak etkilenmiş, işçi sınıfı ve yoksul emekçilerin mücadelesinin yanında yer alan, komünist örgütlerle yakınlığı olan edebiyatçı, şairler yetişmeye başlamıştır ve özgürlük isteminin gücü, sanatı, ilerici toplumcu sanatı, bu mücadelenin, (özellikle şiirler) yoldaşı yapmıştır.

Öncelikle şunu belirtelim, bu coğrafyayı tek tek ele alabilecek kaynaklardan yoksun olduğumuz için ancak öne çıkan ülkelerden genel bir tablo çıkarabiliriz. Filistin'i bir kenarda tutarsak, örneklerimizden biri "şairler diyarı" olarak geçen Irak, diğeri "romancılar ülkesi" olarak geçen Mısır olacaktır. Ama bunlarla birlikte Suriyeli büyük şair Nizar Kabbani'ye değinmemek mümkün değildir.

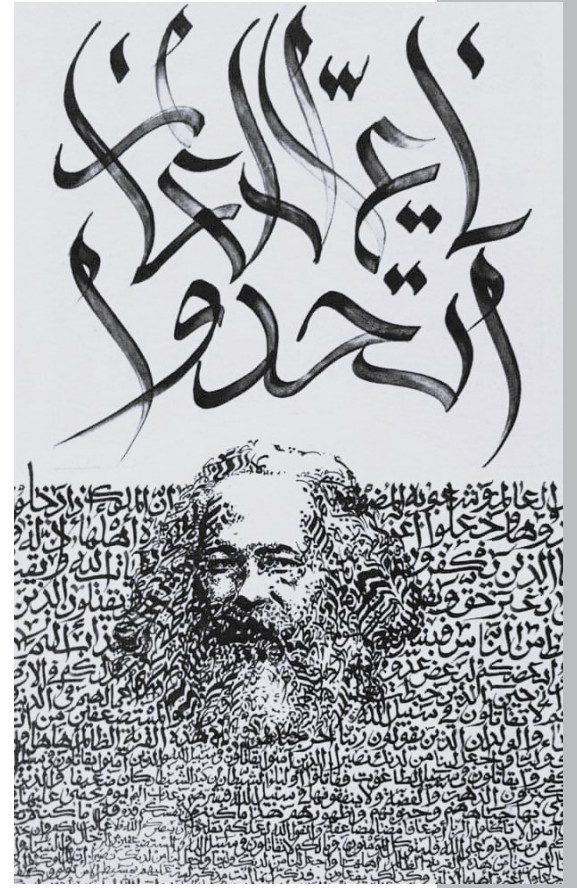
"Mısır, çoğu hatırı sayılır derecede yetenekli olan bir romancılar ülkesidir." Samir Amin

Mısır, diğer Arap devletlerinden erken gelişimiyle Arap halkları arasında hem siyasal hem de sanatsal anlamda 19. yy. sonu ve 20. yy. ortalarına kadar bir merkez haline gelmiştir.

Roman yazımı Arap dili ve edebiyatında 19. yy.dan önce yoktur. Ancak şiir biçiminde yazılan öykücülük vardır. 19. yy.ın sonlarına doğru ise Mısır'da roman yazarlığı öndedir ve Mısır roman konusunda ilk ürünleri vermeye başlayan ülke olmuştur. 20. yy.da da bu özelliği devam etmiş ve kimi Arap aydınları tarafından Mısır romancılarının yurdu olarak adlandırılmıştır. Öyle ki 19. yy.da Mısırlı olmayan aydın aileler Kahire'ye gelip burada basın işiyle ya da öğretim görevlisi olarak çalışıyor yahut da romancılığını burada sürdürüyordur. Kahire'nin böyle bir çekim merkezi olmasının elbette esas nedeni kapitalist gelişimle birlikte, okuryazarlığın artması, matbaaya erişim olanakları, modern yaşamın Kahire'yi baştan başa sarmasıdır.

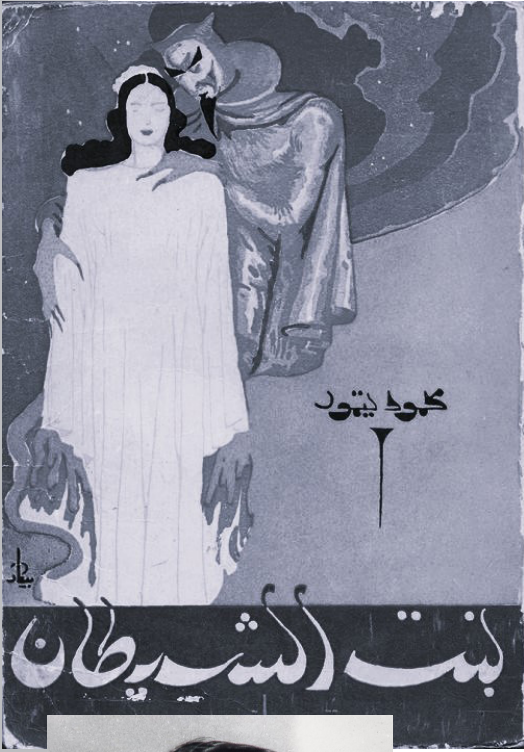
Bu geçiş döneminde Mısır'da bir yandan hala yönetime bağlı kalan edebiyatçılar, geleneksel biçimde yazıma devam ederken, öte yandan "halkı keşfeden" edebiyatçılar da ortaya çıkmaya başlamıştır.

Ahmet Şevki (1868-1932) "halkı ilgilendiren olayları anlatmak ya da ulusal duyguları ifade etmek ya da hükümdarları övmek için yüksek bir dil kullanan" bir şairken, Hafız İbrahim (1871-1912), "Daha avam bir duyarlılıkla kendi zamanındaki Mısırlıların siyasal ve toplumsal fikirlerini ifade etti ve Şevki'den daha büyük ilgi gördü. Tamamen yeni bir yazı türü oluşmaya başladı: drama, kısa öykü ve roman. İlk önemli roman olan Hüseyin Heykel'in Zeyneb'i 1914'te yayımlandı, kırsal kesime yeni bir bakış tarzı getirdi, insan hayatının köklerinin doğada olduğunu ifade etti ve kadın erkek ilişkilerine yer verdi." (Arap Halkları Tarihi / Albert Hourani)

19. yy.ın sonlarına doğru Avrupa'da eğitim gören Arap öğrenciler arasında sınıflar mücadelesinden, Paris Komününden, sosyalist düşüncelerden etkilenim büyük olmuştur. Yurtlarına dönen bu öğrenciler sosyalizm düşüncesinden etkilenmekle kalmamış, onu henüz gelişmekte olan işçi sınıfı arasında örgütlemeye de girişmişlerdir.

Mısır'da roman yazarlığı öndedir ve Mısır roman konusunda ilk ürünleri vermeye başlayan ülke olmuştur. 20. yy.da da bu özelliği devam etmiş ve kimi Arap aydınları tarafından Mısır romancıların yurdu olarak adlandırılmıştır.

Mahmud Teymur

Daha sonra bu roman Mısır'da, 1920'lerde sinemanın ve sinemacılığın gelişile, sinemaya uyarlanan ilk yerli film unvanını aldı. Geçerken belirtelim ki Mısır önce radyonun, bir zaman sonra sinemanın Arap ülkelerinde ilk yurdu olmuş, ancak sinema daha çok Hollywood'un etkisinde kalmıştır.

20. yy.da Mahmut Teymur, Yahya Hakkı gibiler Batı'yı eleştiren, kent ve kırsal yoksulluğunu vurgulayan, insan-toplum ilişkisine daha gelenekselci bakan romanlar üretirken, tarihi sınıflar savaşımı olarak yeniden ele alan sosyalist aydınlar ortaya çıkmaya başladıkça sosyalist sanat eleştirmenleri ve sosyalist olmasa da gerçekçi-toplumsal edebiyata yaklaşan daha ilerici roman yazarları da ortaya çıkmaya başlamıştı. Yeni Mısır'da bazen ulusalcılığı da arka plana atan sınıflar mücadelesi güçlendikçe edebiyatçılar kendi dönemlerine daha eleştirel bakmaya; ulusal yan yine varlığını korusa da sınıfsal bir bakış da kazanmaya başlamışlardır.

Hem Mısırlı hem de diğer ilerici Arap romancıların en büyük özelliği, kendi dönemlerine eleştirel yaklaşırken, yönetimle halk arasındaki çelişkileri, kendi kuşaklarının siyasal sorunlarını, insanın yabancılaşmasını ele almış olmalarıdır. Ancak daha gerici-baskıcı yerlerde bu yan ya otosansürlere uğramıştır ya da onları yönetim yasaklamıştır. Örneğin Suudi Arabistan'da yönetimi eleştiren romanlar yazmanın bedeli ölüm veya sürgün olduğundan Arabistanlı yazarlar ağırlıklı olarak başka ülkelerde bu romanlarını kaleme alabilmişlerdir. Tüm bu romanlar nasıl bir içeriğe sahiptir, Arap topraklarında güçlü olan antiemperyalist mücadeleyi ne kadar işleyebilmişler yahut bu mücadelede nasıl bir etkiye sahip olmuşlar, bu konuda ayrıntılı bilgi edinmemiz mümkün olmamıştır. Çünkü, öncelikle bu eserler Türkçeye çevrilmemiştir. Çevirisi olan birkaç romandan da (bu da el-Nakba'yı oldukça güçsüz anlatan romancılardır) bunu çıkarmamız Arap edebiyatına büyük bir haksızlık olacaktır. Ancak, ilerici Arap roman yazarlarının topluma olan duyarlılıkları birçok araştırma kitabında geçerken de olsa ifade edilmiştir.

1950'lerde dahi hem Mısır'da hem de diğer birçok Arap devletinde antiemperyalist mücadele ile birlikte Arap işçi sınıfının bu mücadelede oynadığı rol, var olan işbirlikçi iktidarları devirecek nitelikte, irili-ufaklı onlarca ayaklanma toplumda eskimiş, gerici ilişkileri, pranga niteliği taşıyan geleneksel olanı da yıkmaya başlamıştır. En başından itibaren gerici-dinci hareketler bu gelişimin önünde set olarak kullanılmaya çalışılmışsa da bu yıllarda başarı elde edememişlerdir.

1940 ve 1950'lerde toplumsal ayaklanmalar çok güçlenmiş ve kadının mücadeledeki rolü daha da hissedilir duruma gelmiştir. Bu noktada edebiyatın konusu da öncekilerden farklı olarak kadının özgürleşmesi, onun toplum-

daki niteliğinin sorgulanması olurken, bu yıllarda Arap kadın edebiyatçıları da ortaya çıkmıştır. Ne var ki, 1960'larla birlikte dinci hareketin etkisiyle ilerici kadın edebiyatçıların yerini yavaş yavaş İslam geleneğini savunan kadın edebiyatçıları almaya başlamıştır.

Dinci hareket ilk doğduğu dönemden itibaren küçük ve orta burjuvazi arasında varlığını sürdürebilmiş, aynı şey 1960'lardan sonra da geçerliliğini korumuştur.

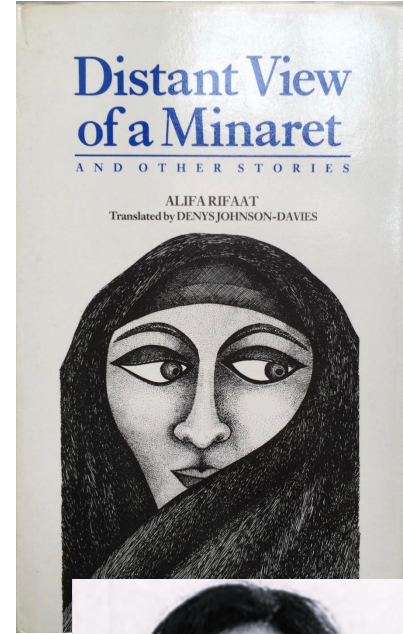
Sınıflar mücadelesi yol aldıkça birçok deneyimi ve kendi kahramanlarını da yarattığından 1960'lardan sonra kimi ilerici edebiyatçıları roman konularını ve kahramanlarını bu mücadeleden almışlardır. Ancak kapitalist sistemin çürüyen, yozlaşan yüzü, politik bulanıklık, küçük burjuva ruhun "ışkenceleri", karamsarlığı da sanata bulaşmıştır. Yoksul Arap halklarının mücadelesi, sınıflar arası güç dengeleri bu topraklarda sanatın yönü üzerinde gerçekten de söz sahibi durumundadır. Aynı zamanda günümüzde de etkili konumunu koruyan Filistin sorunu, birçok şair ve edebiyatçıya 'ilham' olurken, toplumdaki yerlerini de sürekli hatırlatır durumdadır.

ŞAİRLER DİYARI İRAK

Tarık Ali bir kitabında Irak'ı şairler diyarı olarak adlandırır ve bunda haklıdır da ama en az Irak kadar Filistin de bir şairler ülkesidir. Geçmiş yüzyıllardan itibaren Araplarda şiir her daim umutları, acıları ifade etmede çok özel bir yere sahip olmuştur. İster Iraklı ister Filistinli, Suriyeli veya Lübnanlı olsun şairler, yeter ki yüreklerde çarpan sömürüden, baskıdan uzak bir özgürlük dünyasının çağrısını taşıyın, özgürlük savaşının çağrısı olan şiirler üretsinler, işte o zaman en sıradan, okuması yazması olmayan bir felah dahi o şiiri bir silah gibi kuşanır, düşlerinde sürgündeki şairi gözlerinden öper.

Güçlü bir isyan geleneğine sahip olan Irak'ta şiirin mücadeledeki yeri de isyanları kadar güçlüdür.

19.yy. sonu ile başlamış olan Avrupalı kapitalist devletlerin işgal harekâtı, I. Dünya Savaşı'yla emperyalistlerin kazandığı bir hak olarak burjuva belgelerinde yerini alırken, işgal altında inleyen yoksullar önce birbirinden bağımsız, kısa sürede daha toplu ve güçlü ayaklanmalara girişmişlerdir. Ama işgale karşı bu bütünlüğü sağlamak o zaman ki sosyal yapıyı düşününce hemen gerçekleşebilecek bir şey olmadığı da kabul edilecektir. Birbirinden ayrı aşiretler topluluğu, yüzyıllar boyu süren dinin o güçlü etkisi ve başka bir imparatorluğun altında yaşamış bu insanlar 20. yy.la birlikte yeni bir dünyaya ayaklanmalarla uyanmaktaydılar. Osmanlı çökmüş, güçlü kapitalist devletler özgürlük vaatleriyle işgale girişmiş ama hayat eskisinden daha kölece, yoksulluk sürekli artan vergilerle çığlaşmış, Mezopotamya'nın bereketli toprakları yine bereketliyen,

Alifa Rifaat

1940 ve 1950'lerde toplumsal ayaklanmalar çok güçlenmiş ve kadının mücadeledeki rolü daha da hissedilir duruma gelmiştir. Bu noktada edebiyatın konusu da öncekilerden farklı olarak kadının özgürleşmesi, onun toplumdaki niteliğinin sorgulanması olurken, bu yıllarda Arap kadın edebiyatçıları da ortaya çıkmıştır.

Cemil Sıdkı ez-Zahavi

tarlalarda ürünler dallarını kırıyor, döşenen raylardan trenler mallarla gidip başka zenginliklerle dönerken ortada ne özgürlük vardı ne de refah. Ama öte yandan Basra'da, Bağdat'ta yeni bir dünyadan söz ediliyordu. Öğrenim görmüş gençler, kadının insan olduğundan, kadının ve yoksulların özgür ve refah bir yurttan yaşama hakkından sadece konuşmakla kalmıyor, bildiriler, yayınlar çıkarıyor, işçi kahvelerinde propagandalar yapıyorlardı. O sıralarda ülkeye kukla krallar, hainler ordusundan atanmışlar ülke yönetimine getiriliyor, ilerici olan tüm faaliyetler işkence, zindan, ölümle cezalandırılıyor. 1928'de Britanya, kukla kralını korumak, başlayan ayaklanmayı bastırmak için ordusunu seferber ettiğinde, kaderine boyun eğenler işgal ordusunun atlarına yol verdiğinde Iraklı şair Cemil Sıdkı ez-Zahavi bir şiiriyle şöyle seslenir:

"Öfkeyle karşı çıkın eski geleneklere

Hatta gerekiyorsa alın yazınıza"

Öte yandan şair Muhammed el Ubeyd Iraklıları savaş çağırıyordu:

"Ateş açın soylu Iraklılar utancımızı kanla temizleyin.

Köle değiliz biz,

boynunu tasmayla süsleyen.

Esir değiliz biz,

ellerimizi kelepçeye uzatacak.

Yetim değiliz biz,

Irak'ta manda yönetimi arayan.

Ve baskıya boyun eğerseniz eğ

unutmayın,

Dicle'nin zevklerindeki hakkımızdan da vazgeçmeliyiz."

Bu çağrılara kulak veren Iraklılar ile Kürtler bir yandan eskimiş, köhne geleneklerin kamburunu sırtlarından atmaya çalışırken, bir yandan da yenildikleri her ayaklanmadan bir sonrakine daha çok öfke ve bilinç taşımaya devam ettiler.

Irak'ta şairler şiirlerini bir konağa çekilip, uzaktan olayları seyredip kaleme almadıkları için olsa gerek şiirleri o ayaklanmanın gücü, umudu olmuştur ve yenilse bile yenilgiyi derslerle, umutla sorgulayan şiirler yazmışlar ve bu şiirler ağır baskı koşullarında bir uçtan öbürüne, bazen sınırları da aşarak dolaşmıştır.

El-Cevahiri, Muzaffer el-Nevab ve Sadi Yusuf Iraklı ilk ilerici çağdaş Arap şairlerindendir. İlerici Iraklı şairlerin hayatlarında ne zindan ne de sürgün yaşamı eksik olmuştur.

Sadi Yusuf hem bugünkü Irak savaşında halkın isyancı geleneğini vurgulamak için hem de şair dostu El-Cevahiri yad ederken şunları söylemiştir:

"Bizim uzun bir direniş tarihimiz var. El-Cevahiri'nin erkek kardeşinin 1948'de Britanya'ya karşı ayaklanmada ağır bir şekilde yaralandığını biliyor muydun? Üzerine mermi yağdırıldıktan sonra Dicle'de, Cisir el-Şehuda'dan (şehitler köprüsü)

uzak olmayan bir yerde El-Cevahiri'nin kollarında öldü. Her şey silinir, unutulur gider, ama kan lekeleri asla! Halk uzun süre ne bu işgali benimseyecek ne de kuklalarını.” Tarık Ali, Bush Bağdat'ta

El-Cevahiri 1948'deki o büyük ayaklanmada şu dize-leri kaleme alır:

*“Kor bir ufuk görürüm
Ve bir sürü yıldızsız gece
Bir nesil gelir, diğeri gider,
Ateşse hep yanar durur.”*

1948 ayaklanması Irak tarihinde çok önemli bir yere sahiptir; işçi sınıfının da bu ayaklanmada oynadığı rol Irak'ta egemenleri korkutur, yüzlerce işçi tutuklanır, öldürülür. Ayaklanma 'el-Vethbah' (sıçrama) olarak adlandırılır ve el-Vethbah'ın yenilgiye uğratılması için her türlü yol denenir. O sırada El-Nakba yani İsrail'in kuruluşuyla Filistinli Arapların yurtlarından göç ettirilmesi ve katledilmesi yaşanır ve bu olayı bir fırsat bilen egemenler el-Vethbah'ın bakışını önce 'ulusal soruna' çeker, ardından "Araplara saldırı varken birlik olmalıyız" söylemleriyle sorun dışa itilir. Ama bu o günkü egemenlere sadece birkaç yıl ömür kazandırır. İşçi sınıfı ve yoksul emekçiler "ekmek ve özgürlük" ayaklanmalarına devam eder, 1958 Temmuz Devrimine kadar...

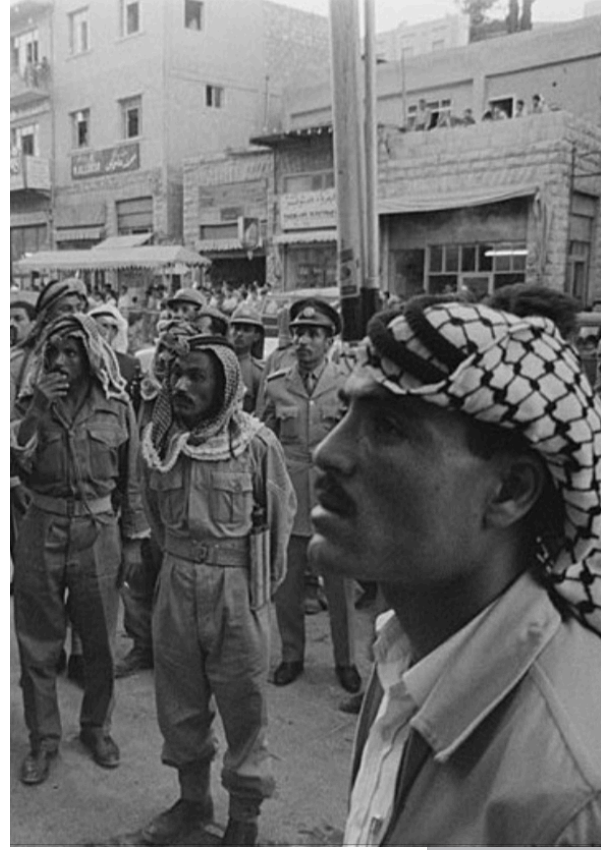
1958 Temmuz Devrimi Irak'ta büyük umutlar yaratmıştı ancak bu devrim ya ileri gidecekti ya da kapıda bekleyen Baas ve emperyalistlerce geriletilecekti. İç savaşı göze alamayan Komünist Partisi, devrimi bu haliyle korumaya çalıştıkça yenilgiyi de kapıdan içeri almış oldu. Birkaç yıl sonra Baas büyük bir terörle iktidar koltuğuna oturmuş, devrimle doğan büyük umutlar kanlı sargılarla örtülmüştü.

El-Cevahiri, Muzaffer el-Nevab bu terör dalgasında soruşturmalara uğramıştı. Muzaffer el-Nevab tutuklanmış, "işkence görmüş, sonra diğer tutuklularla birlikte hapishaneden kaçmayı" (a.g.e.) başarmış ama sürgün hayatı başlamıştır, o ülkeden o ülkeye.

*“Kabul ettim kaderimi,
Tıpkı bir kuş gibi,
Katlandım her şeye,
Bir tek aşağılanma hariç,
Bir de kalbimin
Sultan'ın sarayında kafese kapatılması.
Fakat Aziz Allah'ım,
Kuşların bile dönecek yuvaları var
Bense uçuyorum bu vatanın
Bir ucundan öbür ucuna,
Bir denizinden öbür denizine,
Gardiyanların birbirlerini kucakladıkları,
Bir hapishaneden öbür hapishaneye”*

1979'da da Saddam Hüseyin tüm rakiplerini alt ede-

14 Temmuz 1958

1958 Temmuz Devrimi Irak'ta büyük umutlar yaratmıştı ancak bu devrim ya ileri gidecekti ya da kapıda bekleyen Baas ve emperyalistlerce geriletilecekti. İç savaşı göze alamayan Komünist Partisi, devrimi bu haliyle korumaya çalıştıkça yenilgiyi de kapıdan içeri almış oldu.

Sadi Yusuf

"Elçisi aracılığıyla bize, 'Hepinizin komünist olduğunuzu ve bana saldırıp durduğunuzu biliyorum, ama sizlerin ulusal mirasımızın bir parçası olduğunuzun da farkındayım. Lütfen, geri dönün. Damarlarımda akan kan güvenliğinizi garantisidir' mesajını iletmekteydi.

Gelgelelim, çok güven verici bir mesaj değildi bu. Birçok dostumuz ve yoldaşımızın böyle mesajlara kanıp geri döndükten sonra işkencelere uğradığını ya da öldürüldüğünü unutmamıştık.

Zamanında Amerikalılarla böyle anlaşmıştı."

rek, Irak ve Kürt haklarını yeni baskı ve katliamlarla kuşatmıştı. Bu baskı dalgası yine 1960'lardaki gibi yeni sürgünleri, işkenceleri, yasakları getirmişti. Böylece Sadi Yusuf'un sürgün yaşamı başlamıştı. Devrimin geriletilmesinin ardından yavaş yavaş sönen umutlar Saddam'la karamsarlığa kadar varmıştı. Sadi Yusuf Saddam'ın gelişini bir şiirinde şöyle anlatır:

"Aradan çeyrek asır geçmiş
Bir de fark ediyoruz ki
İbn Tammi'ya¹ gelmiş
Sapanın başı olmuş
El-Muvaffak² hala kazıyıp çıkarıyor
İsyankâr köleleri
Toprağın rahminden"

Sadi Yusuf 2003 Irak işgalinde büyük bir öfke duymuş, halkının acısını hissetmiştir. İşgalcilerin ve işgal yanlılarının Irak üzerine yaptığı toplantıları "Çakal Düşünü" olarak adlandırmış ve bu adı taşıyan şiiri ile sözü Irak direnişinde yerini almıştır:

"Çakalların yüzlerine tüküreyim
Tüküreyim listelerine,
Bildireyim ki biz Irak halkıyız
biz bu ülkenin antik ağaçları,
gururluyuz alçakgönüllü sazdan çatıların altında"
Şam'da sürgünde yaşayan Muzaffer el-Nevab ise işgal günlerinde Amerikan generaline meydan okurcasına şu dizeleri kaleme alır:

"Ve asla güvenme bir özgürlük savaşçısına
kolsuz olarak çıkınca karşına
İnan bana, o krematoryumda yandım ben.
Gerçek şu ki, ancak topların kadar büyüksün.
Çatal bıçak sallayan kalabalıklar
Düşünürken sadece kendi midelerini
Ey benim kendi vatanına aşık insanlarım,
Ben kapılarımıza üşüşen barbarlardan korkmuyorum.
Hayır, korkmuyorum içimizdeki düşmanlardan:
Tiranlıktan, otokrasi'den, diktatörlük'ten."

Burada son olarak Sadi Yusuf'un bir sohbetini aktararak bu kısa Irak yolculuğumuzu bitirelim.

"Üçümüz daha yaşlı bir kuşaktan geliyoruz: El-Cevahiri, Muzaffer el-Nevab ve ben. Üçümüz de sonunda sürgünü boyladık. El-Cevahiri birkaç yıl önce (1997'de) Şam'da öldüğünde galiba 100 yaşındaydı. Bağdat'ı bir daha hiç görmemişti. Saddam bize durmadan elçi gönderiyor, üçümüzün de Bağdat'ta halka açık bir şiir okuma şenliği yapmamız için geri dönmemizi istiyordu. Eğer böyle bir şey olursa o meydana en az 500 bin kişinin toplanacağını Saddam da biz de biliyorduk. Elçisi aracılığıyla bize, 'Hepinizin komünist

1 İbn Tammiya (1263-1328): Sünni-Hanbali radikallerinden.

2 El-Muvaffak: "... efsanevi bir mücadeleye sahne olan Zanc isyanı (köle isyanı) El-Muvaffak tarafından acımasızca ezilene kadar on dört yıl (869-883) sürmüştü..." (a.g.e.)

olduğunu ve bana saldırıp durduğunuzu biliyorum, ama sizlerin ulusal mirasımızın bir parçası olduğunuzun da farkındayım. Lütfen, geri dönün. Damarlarımda akan kan güvenliğinizin garantisidir' mesajını iletmekteydi. Gelgelelim, çok güven verici bir mesaj değildi bu. Birçok dostumuz ve yoldaşımızın böyle mesajlara kanıp geri döndükten sonra işkencelere uğradığını ya da öldürüldüğünü unutmamıştık. Zamanında Amerikalılarla böyle anlaşmıştı."

Sanırız Sadi Yusuf, Irak'ta şiirin gücünü yeteri kadar ifade etmiştir bu sözleriyle. Kim bilir şimdi Irak'ta direnişçilerin dillerinde hangi güçlü şiirler vardır, yaratılıyordur...

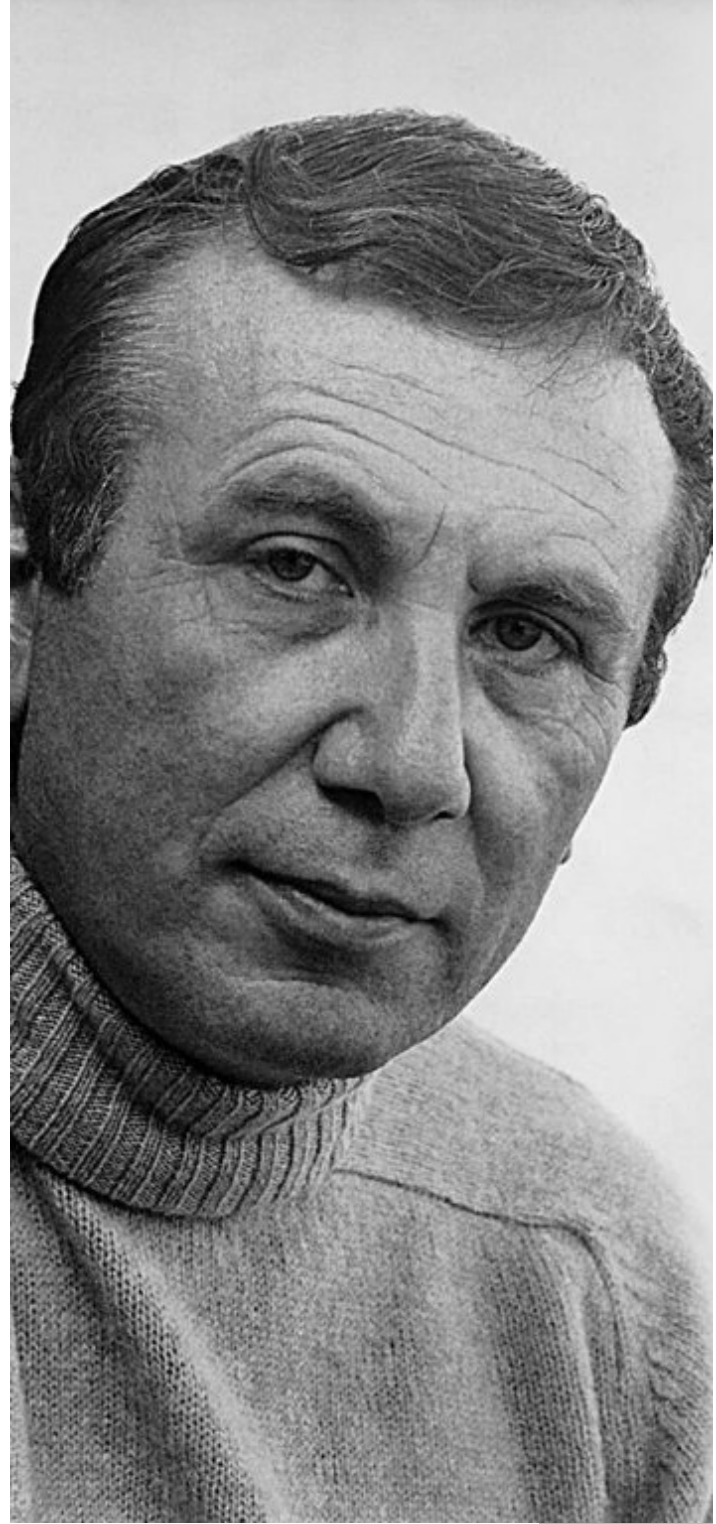
Nizar Kabbani

Suriyeli büyük şair Nizar Kabbani ulusalcı bir şair olarak öne çıkmıştır. Ama bu ulusalcılık Suriyelilik değil... Kabbani, bir uçtan diğerine Arap ulusalcısı olarak, sol ulusalcı olarak görmüştür kendini ve ölümüne kadar da hangi Arap toprağında bir isyan varsa coşkulanmış, hangi ihaneti görse öfkesini dizelere işlemiş, kendi ulusuna da eleştirel bakmayı unutmamış, geriliklere, ihanete, alçalmalara meydan okumaktan da geri durmamış bir şairdir.

Nizar Kabbani 1998'de ölse de bu büyük şairin şiirleri eminiz hala Arap halklarının dilindedir. Çünkü birçok defa belirttiğimiz gibi şiir bu topraklarda mücadele eden kadın-erkek, genç-yaşlı savaşımların yoldaşı olmuştur. Aynı zamanda Kabbani'nin önemli birçok şiiri bestelenmiş, Feyruz, Mersel Khalife gibi Arap halkının değerli sanatçıları tarafından okunmuştur.

Kabbani'nin en önemli şiirlerinden birisi 1967 savaşının yenilgisinin hemen ardından yazılmış olan "Havamiş'ela Defter el-Neksah" (Bozgun Kitabına Kenar Notları)dır. Şiir o dönem Arap topraklarını bir uçtan bir uca dolaşmıştır. Dönemin önemli lideri Naver'ı, diğer ulusalcı liderleri, hatalarını göremeyen solcuları da eleştiren bu şiir halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılanınca yasaklanmıştır. Ama şiir yasak dinlememiş, sıradan insanlar kasetlere bu şiiri okuyup çoğaltmış, elden ele dolaştırmış, hatta ezberlemiştir. Daha sonraları hem şiire hem şairine yasak kaldırılmıştır.

Kabbani şiirinde savaşın yenilgisini temel olarak Arap birliğinin sağlanamamasına mal etmiş, emperyalistlerle kurulan iş birliğine öfkesini kusmuştur. Oysa şairin düşlediği Arap birliği, özgürlüğü, burjuva ulusalcılıkla ancak bu

Nizar Kabbani

Nizar Kabbani
Aşkın Kitabı

Türkçesi
Mehmet Hakkı Suçin

NİZAR KABBANİ

KELİMELERE BENZEMEYEN KELİMELE

Türkçesi: Mehmet Şayir

kadar yol alabilirdi. Onun “birlik” düşü ancak sosyallizmle gerçek temellerine oturabilirdi. Yine de şairin bu eksikliği dönemin Komünist Partilerinin eksikliği kadar ağır değildi ve şiiri eksikliğine rağmen çok güçlü ve savaşçı, umut doludur.

Bozgun Kitabına Kenar Notları

1.

Dostlar,
Eski sözler öldü.
Eski kitaplar öldü.
Yıpranmış çarıklar gibi bezgin sözlerimiz öldü.
Ölüm yenilgiyi hazırlayan zihniyettir.

2.

Şiirimiz acılaştı,
Kadınların saçları, geceler, perdeler ve sofalar,
Acılaştı.
Acılaştı her şey.

3.

Bedbaht ülkem,
Bir şimşek hızıyla
Aşk şiirleri yazan bir şairden
Bıçakla yazan bir şair çıkardın.

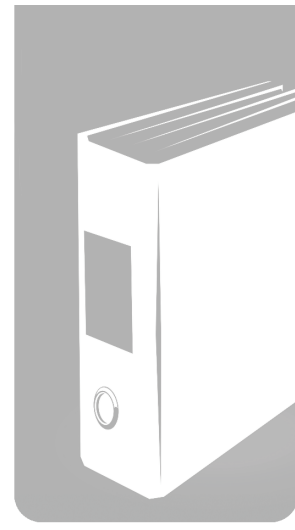
4.

Sözcüklere sığmıyor hislerimiz:
Şairlerimizden utanmalıyız.

...

Arap çocukları
Geleceğin mısır koçanları
Zincirlerimizi sizler kıracaksınız.
Beynimizdeki afyonu öldürün,
Öldürün yanılısamaları.
Arap çocukları,
Boğucu kuşağımız hakkında okumayın,
Biz umutsuz bir vakayız.
Biz karpuz kabuğu kadar değersiziz.
Bizim hakkımızda okumayın,
Bizi taklit etmeyin
Kabul etmeyin bizi,
Reddedin fikirlerimizi,
Biz bir sahtekârlar ve hokkabazlar milletiyeiz.
Arap çocukları,
Bahar yağmurları,
Geleceğin mısır koçanları,
Yenilgiyi yenecek
Kuşak sizsiniz.”

Nizar Kabbani

sena şat

Kavganın Renkli Neferleri: Propaganda Posterleri

Görsel propaganda yöntemleri, dünya devrim tarihinin önemli ayaklarından biri olagelmıştır. Çeşitli yöntemlerle ve biçimlerde basılıp kamuya açık alanlara asılan görsellerin tarihi en az işçi sınıfının mücadele tarihi kadar eskidir.

Paris Komününe kadar uzanan bir görsel tarihimiz, en şaşıaalı dönemini Sovyetler Birliği'nde yaşamıştı. Devrimin hemen ardından kurulan sanatsal propaganda örgütlerinin, hem devlet katında hem sanatçılar arasında yaygınlığı, bu konunun meraklıları tarafından bilinen bir konu oldu. Sovyet propaganda posterleri, özellikle faşizmin sosyalist dünyayla girdiği kanlı savaşta altın çağını yaşadı. O korkunç yıkımın, acının ve kan gölünün ortasında dünyanın ilk sosyalist ülkesini ayakta tutmaya çalışan savaşçılar oldu bu posterler. Halka savaşma gücü verme konusunda en az Kızıl Ordu kadar etkili oldular.

Savaş bitti, Sovyetler yaşamaya devam etti. İki kuttuplu dünyada, Sovyetlerin kapitalist dünyayla neredeyse hayatın her alanında girdiği yarışta propaganda farklı biçimlerde sürdürüldü. Sovyetlerin propaganda posterleri gelişmeye devam etti, ama hiçbir zaman 1940'lı yıllardaki başarısını yakalayamadı. O dönemde üretilen eserler, şimdilerde, kataloglandı, arşivlerde yerini aldı.

Sovyetlerin savaş dönemi yaşadığı altın çağı Çin Halk Cumhuriyeti 1960'ların ikinci yarısından 1970'lerin ortalarına kadar deneyimledi. Çinli sanatçıların temel motivasyonu savaş değil, devrimin ve yeni bir kültürün inşasıydı. Mao önderliğinde başlatılan Kültür Devrimi sürecinin önemli ayaklarından biri olan propagandada da Çin posterlerinin rolü tıpkı Sovyet posterlerinde olduğu gibi büyüktü.

Propaganda posterlerinin üretimi ilk başta iki ülke için de, ya ülkelerin iktidarlarının ya da komünist partile-

“Faşizme karşı savaşanlara selam olsun”

把叛徒、内奸、工贼刘少奇永远开除出党！

rinin aldığı bir karar doğrultusunda gelişen bir seferberlik hali gibi görünse de, bu gerçeği açıklamada yeterli kalmaz. Hiç kimsenin ya da hiçbir partinin verdiği bir karar, propagandadaki yaratıcılığı toplumsal olaylar kadar tetikleyemez ve bunu en iyi sanatçılar bilir. Tıpkı II. Dünya Savaşı gibi tüm insanlığı tehdit eden, ya da kültür devrimi gibi kalabalık bir toplumun tüm değerlerini baştan aşağı değiştiren dönüm noktalarında olduğu gibi büyük altüst oluşlar tetikler sanatı ve sanatçıyı. Örneğin, bizim *haziranımızın* sanatsal yaratımlarımızı nasıl zirveye taşıdığını hatırlayalım...

Uzun bir dönem, dünya halklarının ya büyük acıları, ya da büyük başkaldırıları propaganda posterlerin üretilmesine vesile olmuştu. Hem Sovyetler hem de Çin'in bu altın çağları aslında tarihsel olarak birbirine çok yakındı. Posterler bir propaganda aracı olarak kullanılıyordu, yerine henüz o kadar yaygın bir yöntem bulunamamıştı. Bir görsel iletişim aracı olarak sinema ve televizyon geliyordu ancak posterler kadar yaygın olamıyordu. Bu koşullar altında tarihin bir döneminin propaganda için "poster"lerin dönemi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Peki bugün durum böyle mi? Sosyal medya araçlarının yaygınlığı göz önüne alındığında elbette posterlerin bir propaganda aracı olarak eski etkisinde olduğunu söylemek gerçekçi olmaz. Ama bu posterlerin etkisinin kesin olarak yitirildiğini de kanıtlamaz. Toplumsal olarak iletişimde olduğumuz günlerde, toplumun örgütlü güçlerinin hala en çok ihtiyaç duyduğu propaganda araçlarından biridir posterler. Ancak ne yazık ki propaganda posterleri geçmişteki 20-30 yıllık yükseliş grafiğini hem nitelik hem nicelik olarak dünya genelinde artık göremiyor; tek bir istisna dışında...

FİLİSTİN POSTERLERİ

Propaganda posterleri, farklı toplumsal altüst oluşlarda gelişme, yükseliş ve düşüş dönemlerini yaşadı. Bunların birçoğu tarihsel olarak benzer dönemdeydi. Orta Doğu'nun kanayan yarası, ama aynı zamanda ezilen halkların bağımsızlık mücadelesinin sembolü Filistin'in poster sanatı da Sovyet posterlerinin yükseliş dönemine paralel bir dönemde yükselişe geçti. Ama Filistin posterlerinin hikayesi çağdaşlarının hikayeleri kadar kısa olmadı. Bu hikayenin sürmesinde Filistin posterlerini yukarıda örneklerini verdiğimiz propaganda posterlerinden farklı bir biçime evrilmesi etkili oldu.

(1) *Filistin propaganda posterlerinin üretimi evrenselleşti.* Filistin'de siyonizme ve emperyalizme karşı verilen mücadele, Filistin topraklarının adım adım işgali tarihiyle neredeyse eş değerdir. Bu mücadeleden birçok örgüt doğmuş, aynı zamanda dünyanın her yerinden devrimcilerin enternasyonal dayanışmasını kendine hem

fiziksel hem ruhsal olarak çekmişti. Bu nedenle Filistin mücadelesinin propagandası iki yönlü gelişt. Bir yandan Filistinli örgütler Filistin halklarını savaşa çağırmak için propaganda araçlarına başvuruyor, bir yandan dünyanın çeşitli yerlerinden devrimciler Filistin halkıyla dayanışmada bu araçları kullanıyordu. Bu araçların üretimde en yaygın olanı posterler oldu.

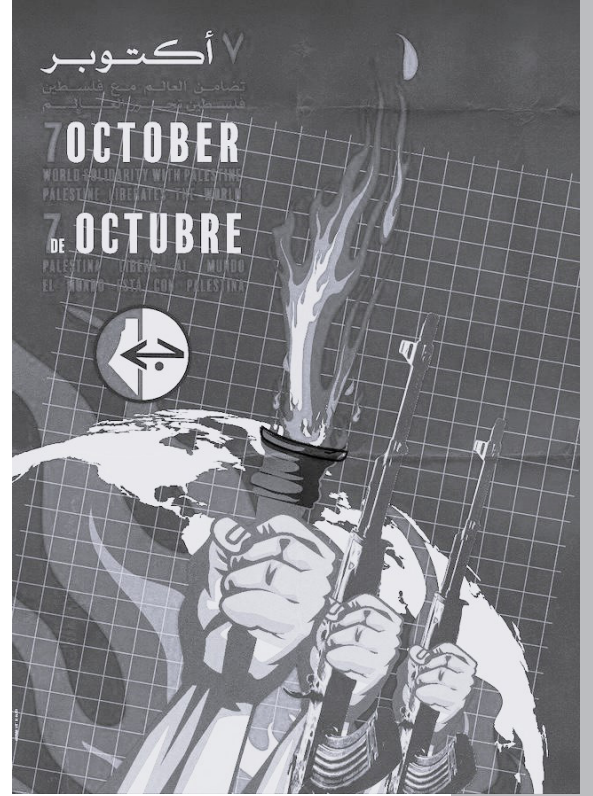
(2) *Evrensel sanatla birlikte posterlerin biçimi sürekli değişip gelişt.* Klasik çizim-boyama teknikleriyle, linol baskılarla üretime başlanılan posterler bugün, tasarım teknolojilerinden sonuna kadar faydalanıyorlar. Photoshop gibi programlarla üretilen posterlerin üzerindeki yazılar kolayca başka dillere çevrilip sosyal medya üzerinden hızlıca dağılmaya başladı. Posterler neredeyse 80 yıllık bir süreçte, resim dilinden grafik tasarım diline hızlı bir gelişim grafiği sergiledi.

(3) *Filistin posterlerini üreten sanatçıların önemli bir bölümü devrimci örgütlerle organik bir bağ içine girdi.* Propaganda posterleri, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) gibi birçok Filistinli örgütü, devrimci basın-yayın ile birlikte tasarımcıların ayrı çalışmalar yürüttüğü birimleri kurmaya itecek kadar önemli bir araçtı. Bu birimlerde örgütlü sanatçılar -Gassan Kanafani ve İsmail Shammout bunun en iyi örneklerindendir- çalışıyor, sanatçıları ve aydınları bu çalışmanın içine çekiyorlardı.

Posterlerin biçimleri sürekli gelişmeye devam ederken, onların içeriğini oluşturan konular temel hatlarıyla aynı kaldı. Genel olarak Filistin halklarının örgütlü ve zora dayalı mücadelesinin propagandasını yapan posterler ölümsüzleşen "kahramanlarını", hapishanelerde tutsak olan devrimcilerini, 1 Mayıs, 8 Mart, Nakba gibi özel tarihleri ve tabii ki ülkelerini bir gün geri alma hayalinde 'toprak'larını posterlerine konu yaptılar, yapmaya devam ediyorlar.

FİLİSTİN POSTERLERİ PROJESİ

1970'li yıllarda Fransa'da yaşayan FKÖ temsilcisi Ezzedin Kalak, Filistin posterlerinin önemi hakkında bir kitap için yüzlerce poster ve kartpostal topluyordu. Filistinliler tarafından 1960'larda ve 1970'lerde üretilen çeşitli propaganda posterleri topladı. Bu posterler daha sonra onları New York'taki Poster Evi tarafından arşivlendi ve Watson Kütüphanesi'ne bağışlandı. 1978'de Fransa'da suikasta uğradığında Kalak'ın projesi yarım kaldı. Ama onun bıraktığı yerden bir Amerikalı olan Dan Walsh, Filistin mücadele sanatına çok önemli bir katkıda bulundu.

7 Ekim Dünya Filistin ile Dayanışma Günü, FHKC 2024

"Katliamlar Filistinlilerin mücadelesini asla durdurmaz" Marc Rudin, 1984

"Tek Dava, Tek Düşman"
İsmail Shammout, 1975

30 Mart Filistin Toprak Günü için
İsmail Shammout, 1976

Sabra ve Şatilla Katliamları için
Abdülrahman al-Muzain, 1982

"Barış tüfeğin ağzından gelir"
Abdülrahman al-Muzain, 1982

"Ah şehidimiz, seni asla unutmayacağız"
Burhan Karkoutly, 1975

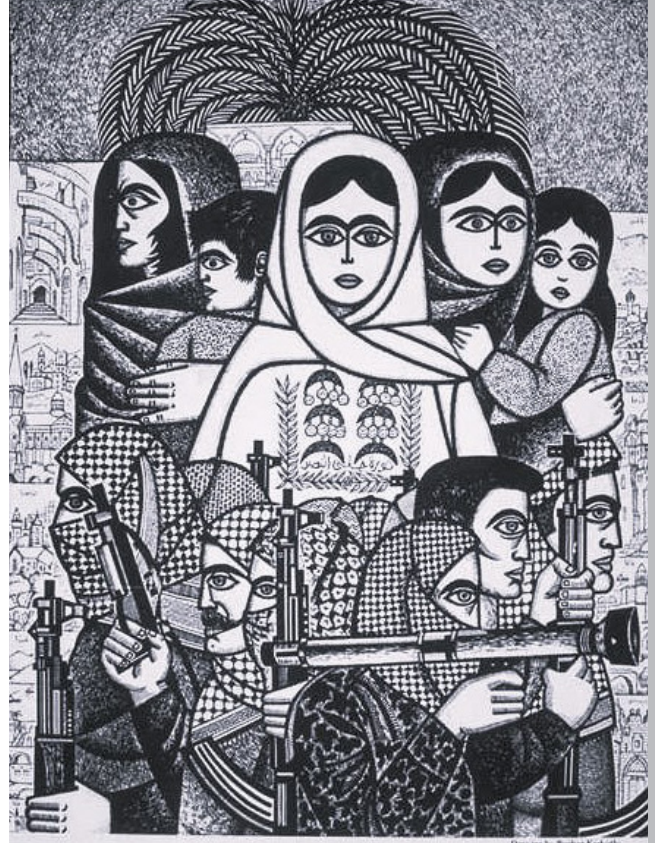

لن
نسيك
يا شهيد

"Gazze'nin kararlığını destekleyin"
Kanafani, 1970

"Filistin ile dayanışmaya"
Burhan Karkoutly, 1978

عاشر التضامن مع فلسطين
IN SOLIDARITY WITH PALESTINE

FHKC posteri, Kanafani, 1968

"Yol" 1964
İsmail Shammout

İsmail
Shammout

"Filistin posterleri türünün geçmişi 1900'lere kadar uzanıyor ve inanılmaz bir şekilde bugün her zamankinden daha fazla Filistin posterleri tasarlanıyor, basılıyor ve dağıtılıyor. Yirminci yüzyılın devrimci Küba ve eski Sovyetler Birliği gibi siyasi sanat türlerinin çoğunun aksine, ki bunlar ya yok oldular, ya terk edildiler ya da sadece birer eser haline geldiler, Filistin poster türü gelişmeye devam ediyor. Dahası, internetin ortaya çıkışı, türün yaratıcı katılımcı ağını katlanarak genişletti ve çağdaş Filistin hakkındaki kamusal tartışmayı güçlendirdi."¹

Filistin posterlerini araştıran herkesin yolunun bir şekilde kesiştiği Dan Walsh'un bu sözleri ciddi bir araştırma ve çalışmanın bir sonucudur. Georgetown Üniversitesi'nde bir yüksek lisans tezi projesi olarak başladığı "Filistin Posterleri Projesi" sayesinde Walsh, dünyanın -sanırım- en büyük dijital arşivlerinden birini yarattı.

Filistin posterlerini toplamaya ilk olarak 1970'lerin ortalarında Fas'ta Barış Gönüllüsü olarak görev yaparken başlayan Walsh, 1980'e kadar yaklaşık 300 Filistin posteri edindi. Yıllar boyunca dünyanın her yerinden poster edinin biriktirmeye devam etti ve bunları bir blog sitesine yükledi. Şu anda sitede 83 farklı ülkeden 4.721 sanatçının 21.786 posterleri mevcut. Bu posterlerin çoğunluğu Filistin kurtuluş mücadelesi ile ilgili, bazıları anti-siyonizm içerikli ve küçük bir kısmı (özellikle 1900'lü yılların başında olanları) siyonist posterler. Sitede ülkelere, sanatçılara, içeriğe, örgütlere göre arama yapabiliyor, üretimin tüm zenginliğini aynı anda görme şansına ulaşabiliyorsunuz.

MİLİTAN SANATÇILAR

Sanatçının devrimle, devrimci mücadeleyle iç içeliğini hep tartışırız, ama çok fazla örnek sayamayız. Bu posterler sanatçının devrimle kurduğu ilişkiye verilecek en güzel cevaplardan biri niteliğinde. Posterleri üreten Filistinli sanatçıların pek çoğu FKÖ'nün enformasyon bürolarında, yayın ve sanat seksiyonlarında çalışıyor, bazıları aynı zamanda silahlı mücadeleye de katılıyorlardı. Filistin'in dışında üreten enternasyonal sanatçılar da sanatlarını Filistin mücadelesiyle dayanışma aracı yapıyorlardı.

İsmail Shammout

(1930-2006)

Hem Filistin'in hem de tüm Arap dünyasının en meşhur sanatçılarından biri olan Filistinli Shammout bir ressam ve sanat tarihçisiydi. Çocukluğu ünlü Han-Yunus mülteci kampında geçen Shammout, 1950'de Kahire'de Kahire Güzel Sanatlar Koleji'ne kaydoldu. 1953'te Gazze'ye döndükten sonra ilk sergisini açtı. 1965 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Sanat ve Ulusal Kültür Direktörü olarak bir parçası oldu. Ayrıca Filistin Sanatçılar Birliği Genel Sekreterliği görevini de üstlendi. 1969 yılında Arap Sanatçılar Birliği Genel Sekreteri oldu.

Arşivde 190'a yakın çalışması mevcut.

1 <https://www.palestineposterproject.org/>

Rafeik Sharaf
(1932-2003)

Lübnan'ın Baalbek şehrinde doğdu. Lübnan Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat eğitimi aldı. 1955 yılında burslu olarak San Fernando Kraliyet Akademisinde okumak üzere İspanya'ya gitti ve daha sonra İtalya'da eğitimine devam etti. Lübnan'a döndükten sonra Beyrut Güzel Sanatlar Enstitüsüne sanat profesörü olarak atandı. FHKC'nin ilk dönem propaganda posterlerinin en bilinenlerinden "Silahlar ve Düşünce" posterinin tasarımcısıdır.

(Poster: *Silahlar ve Düşünce*; *Silahlar ve düşünce aracılığıyla, Kurtuluş ve sosyalizm arayışında, Devrimi ilerletmek*)

Gassan Kanafani
(1936-1972)

Henüz 36 yaşındayken Mossad tarafından katledilen Kanafani, sosyalist bir Filistin için, sanat ve politika ile harmanladığı örgütlü mücadelesi ile tüm dünya devrimcileri için örnek bir savaşçıydı.

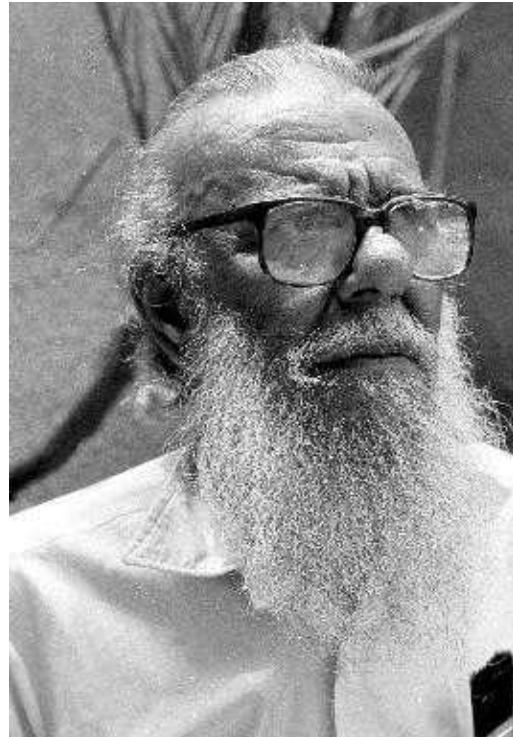
Marksist-Leninist ideolojiden hiç ayrılmayan Kanafani, FHKC'nin sözcüsüydü. Yazar ve sanatçıydı. Okulunu bitirdikten sonra bölgedeki binlerce Filistinli mültecinin ilk sanat öğretmeni oldu. Arap edebiyatı üzerine çalışmalar yaptığı Şam Üniversitesinde FHKC'nin kurucularından olan ancak o dönem Arap milliyetçisi ve Nasırcı bir çizgiyi takip eden George Habaş ile tanıştı. 1956 yılında Kuveyt'e gitti ve çeşitli gazetelerde editörlük yaptı. Burada özellikle Rus edebiyatıyla ilgilenme fırsatı buldu. Habaş'ın daveti üzerine Lübnan'ın başkenti Beyrut'a gidip bir yandan gazeteci olarak çalışmaya devam etti, bir yandan da roman yazıp edebiyat üzerine çalıştı.

Kanafani'yle birlikte El Hedef gazetesi ve FHKC özellikle poster konusunda özgün bir tasarım kültürü oluşturmayı başardı. Kanafani'nin tasarımları dünyadaki diğer sosyalist hareketlere de ilham kaynağı oldu.

Mustafa al-Hallaj
(1938-2002)

Filistin doğumlu bir görsel sanatçıydı ve öncelikli olarak grafik tasarımcı, ressam ve baskı sanatçısı olarak çalıştı. El-Hallaj, Arap sanat dünyasında öncüydü ve "çağdaş Arap grafik sanatlarının ikonu" olarak tanınıyordu. Çalışmaları genellikle kayıp vatani Filistin'e adanmıştı. Filistin'i sanat okulunun biçimi ve içeriği haline getirmeye çalıştığı söylenir.

"Binlerce Kol" 1968
İsmail Shammout

Mustafa al-Hallaj

Üstte, Gassan Kanafani
FHKC'nin bürosunda
Duvarlardaki detaylar:
Marks, Lenin, Ho Chi
Minh, Che, George
Habaş, FHKC afişleri,
logoları...

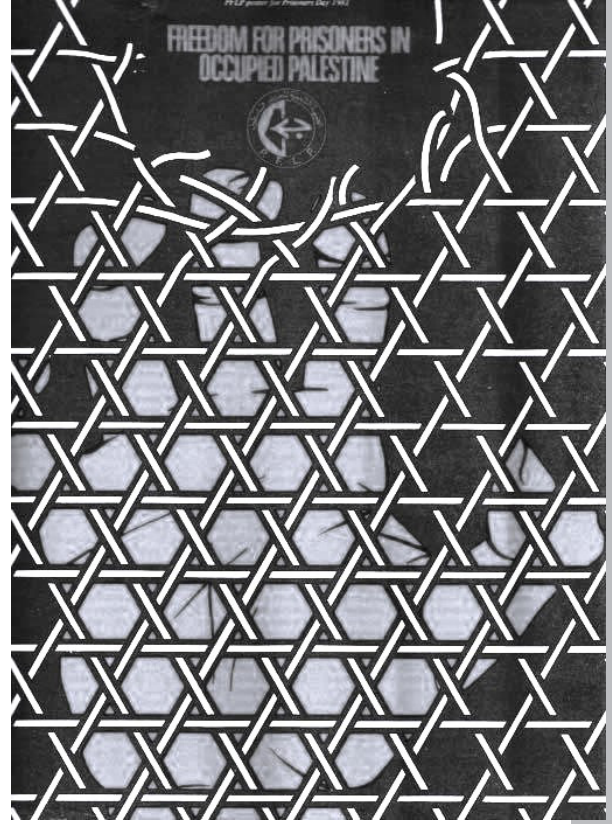

Solda, FHKC
kurucularından
George Habaş,
arkasında Rafeik
Sharaf'ın ünlü "Silahlar
ve Düşünce" posteri

"Zalimin kırbaç darbesi bana yaramın
üzerinden yürümeyi ve yürümeyi öğretti...
ve direnmeyi" Mustafa al-Halaj, 1970

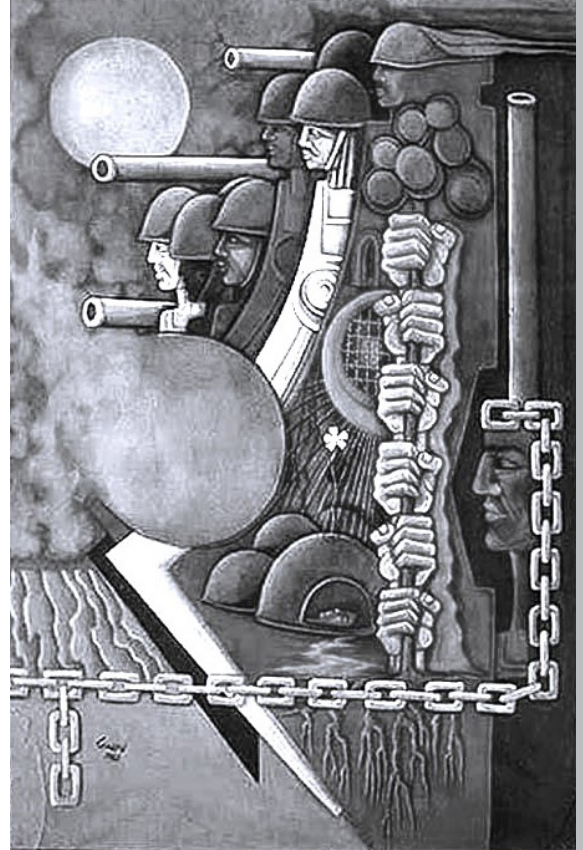
"İşgal altındaki Filistinli tutsaklara
özgürlük" Marc Rudin, 1981

"Mücadele sürüyor" Sliman Mansour, 1979

Kamel al-Mughanni, 1985

الثورة مستمرة
THE STRUGGLE GOES ON

Samir
Salameh

Mona
Saudi

Mısır'da geçirdiği 25 yılın ardından Hallac, "devrimci ve sanatsal faaliyetin" merkezi olarak görülen Beyrut'a gitti. 1982 Lübnan Savaşı sırasında İsrail'in Beyrut'a düzenlediği saldırılarda baskılarından 25.000'ini kaybetti ancak bunları yapmak için kullandığı ahşap ve duvar işçiliğini kurtarmayı başardı. Arşivini kaybetmenin verdiği yıkımla yıkılan Hallac, Şam'a geri döndü ve sonunda Filistin sanat topluluğu içinde önemli bir figür olarak rolünü yeniden üstlendi.

El-Hallaj, Filistinli Yazarlar ve Gazeteciler Genel Birliği'nin sendika komitesinin kurucu üyesi ve Suriye'deki Filistinli Soyut Sanatçılar Genel Birliği'nin Yönetim Komitesi üyesiydi. 1987'de Şam'da, Naci el-Ali'ye adanan bir sanat galerisinin kurulmasına vesile oldu.

2002 yılında sanat eserlerini kurtarmaya çalışırken geçirdiği trajik bir yangında boğularak hayatını kaybedene kadar Şam'da kaldı.

Samir Salameh

(1944-2018)

Şam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne girdi ve 1972'de eğitimini tamamladı ve ardından FKÖ'ye katıldığı Beyrut'a taşındı. Beyrut'ta birçok kolektif sergiye ve Filistin üzerine çok sayıda uluslararası sergiye katıldı. İlk genel sekreterinin İsmail Shammout olduğu Arap Sanatçılar Birliği'nin kuruluşuna katkıda bulundu.

Japonya, İsveç, Almanya, Fas, Mısır, Ürdün ve daha birçok ülkede bir dizi yabancı sanat sergisine ve Fransız şehirlerinde birkaç sergiye katıldı. Mona Saudi'nin gözetiminde Beyrut'ta uluslararası bir sergi açtı ve ardından Tokyo'ya taşındı. Daha sonra Beyrut'a dönerek Haziran 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında bombalamayla tahrip edilen resimlerini sergiledi.

Mona Saudi

(1945-2022)

Ürdünlü heykeltıraş ve yayıncı olan Saudi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) plastik sanatlar bölümünün kurucusudur.

1969'da Beyrut'a döndü. Amman'daki Filistinli mülteci kamplarından ilhamla Toprak/Ana adlı ikinci heykelini yaptı ve Amman'daki Beka kampının çocuklarının çizimleri ve kampa dair anekdotlardan oluşan bir kitap yazmaya karar verdi. Kitabın hazırlıkları sırasında kendisine grafiker ve dizgici olarak yardımcı olan Vladimir Tamari, Filistin direnişinin yeni ve dinamik bir logoya ihtiyacı olduğunu düşünüyordu ve

bir arkadaşıyla beraber FKÖ için bir logo tasarladılar. Logoda hem Filistin'i hem de "Fetih" grubunu temsilen "fe" harfi, bir ok ve Filistin haritası yer alıyordu. Fakat Tamari ve arkadaşı, FKÖ yetkililerine ulaşmayı başaramadılar. Sanatı yeni perspektiflerle gelişmekte olan genç Mona, bu düşünce üzerine gitti ve logodaki "Fe" yerine Cephe'nin "Cim"ini ekledi. FHKC ile bağlantıları vardı, 1969'da bu öneriyi Gassan Kanafani'ye sundu ve böylece FHKC'nin bugünkü logo tasarımını şekillendi.

Saudi, başta Gassan Kanafani olmak üzere çeşitli yazarların kitaplarına illüstrasyonlar yaptı, heykelleri çeşitli sergilerde yer buldu, Paris Arap Dünyası Enstitüsü ve Amman'daki Fransız Büyükelçiliği bahçelerine heykelleri yerleştirildi. Beyrut'a döndükten sonra Beyrut Amerikan Üniversitesinde on yıl kadar güzel sanatlar dersleri verdi.

Marc Rudin (Jihad Mansour)

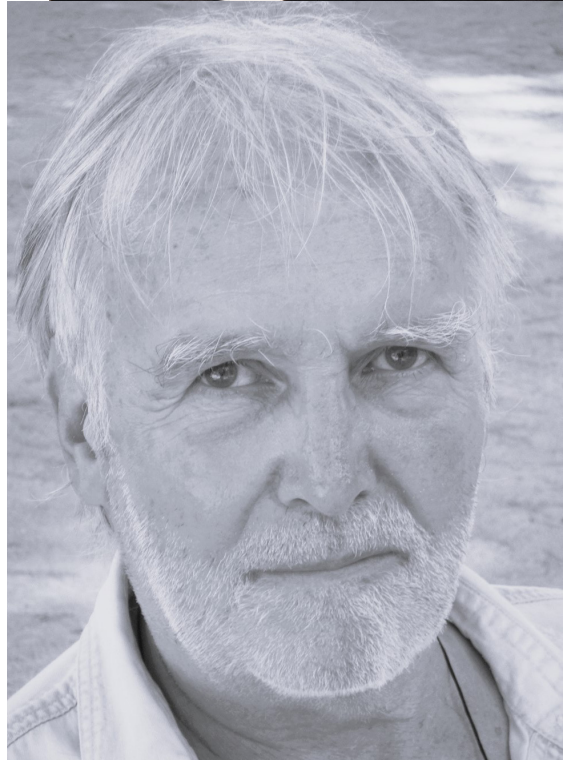
(1945 – 2023)

Filistin devriminin en uzun soluklu enternasyonal sanatçılarından biri olan Marc Rudin, İsviçre'nin Bern kentinde doğdu. İşçi bir aileden gelen Rudin, 60'ların toplumsal hareketi içinde yetişti. 1968 Mayısından etkilenen Rudin, o yıl İsviçre'den Paris'e taşındı.

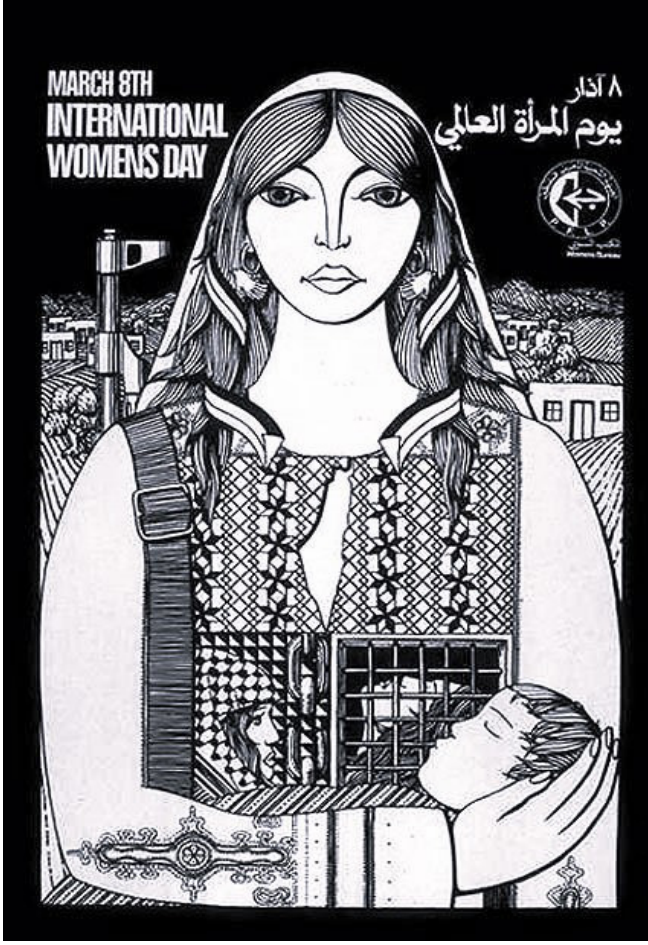
1970'lerin ortalarında kendisine Filistin direnişi için posterler hazırlamasını tavsiye eden arkadaşları aracılığıyla Lübnan'a gitti. Çok az Arapça konuşarak 1979'da Beyrut'a geldi; orada FHKC'ye yakın bazı Filistinli arkadaşları vardı. Marc, Jihad Mansour mahlasıyla çok sayıda poster ve dergi tasarladı. FHKC onun yaratıcı becerilerinden dolayı ona mütevazı bir stüdyo ve kalacak yer tahsis etti. Beyrut'ta kalan Marc, zor koşullar altında çok sayıda afiş tasarladı. Posterler Arap nüfusu ve Filistin mülteci kamplarındaki insanlar tarafından anlaşılmalıydı. Bu nedenle Arapçayı öğrenerek Avrupa merkezli bakışını yıkıp, Arap dünyasının içine girdi.

1982'de Şam'a taşındı ve 12 yıl boyunca orada FHKC'nin grafik tasarımcısı olarak çalıştı. 1991 yılında Türkiye sınırını geçerken tutuklandı ve birkaç yılını Türkiye ve Danimarka'daki cezaevlerinde siyasi tutsak olarak geçirdi. 1997'de İsviçre'ye döndü ve kısa bir süre sonra İşçi Partisi'ne katıldı.

Marc Rudin,
Paris 1968

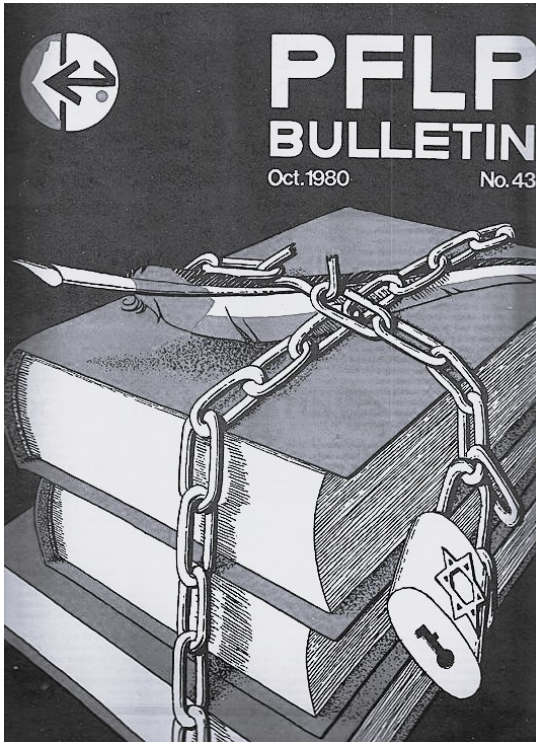
Marc Rudin

8 Mart, 1980, Marc Rudin

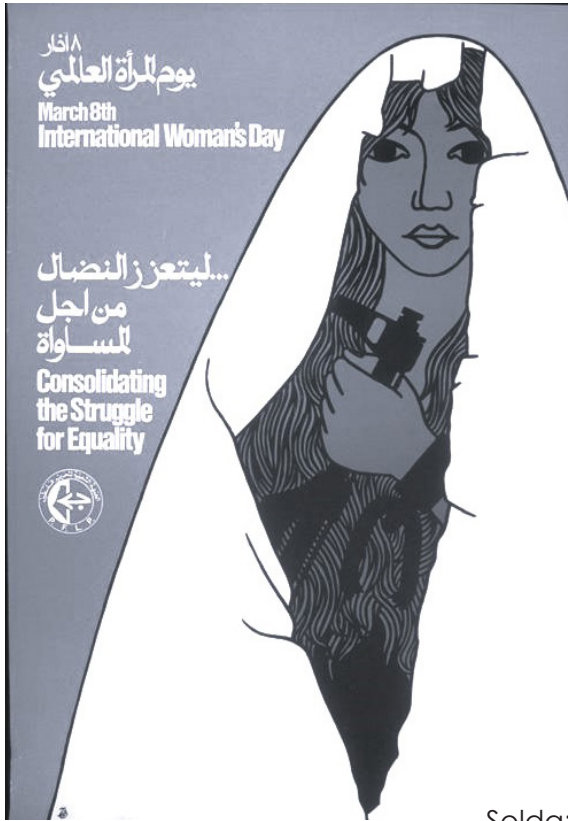
FHKC'nin 9.Kuruluş Yıldönümü, 1976, Marc Rudin

FHKC Bülteni No:43, 1980
Marc Rudin

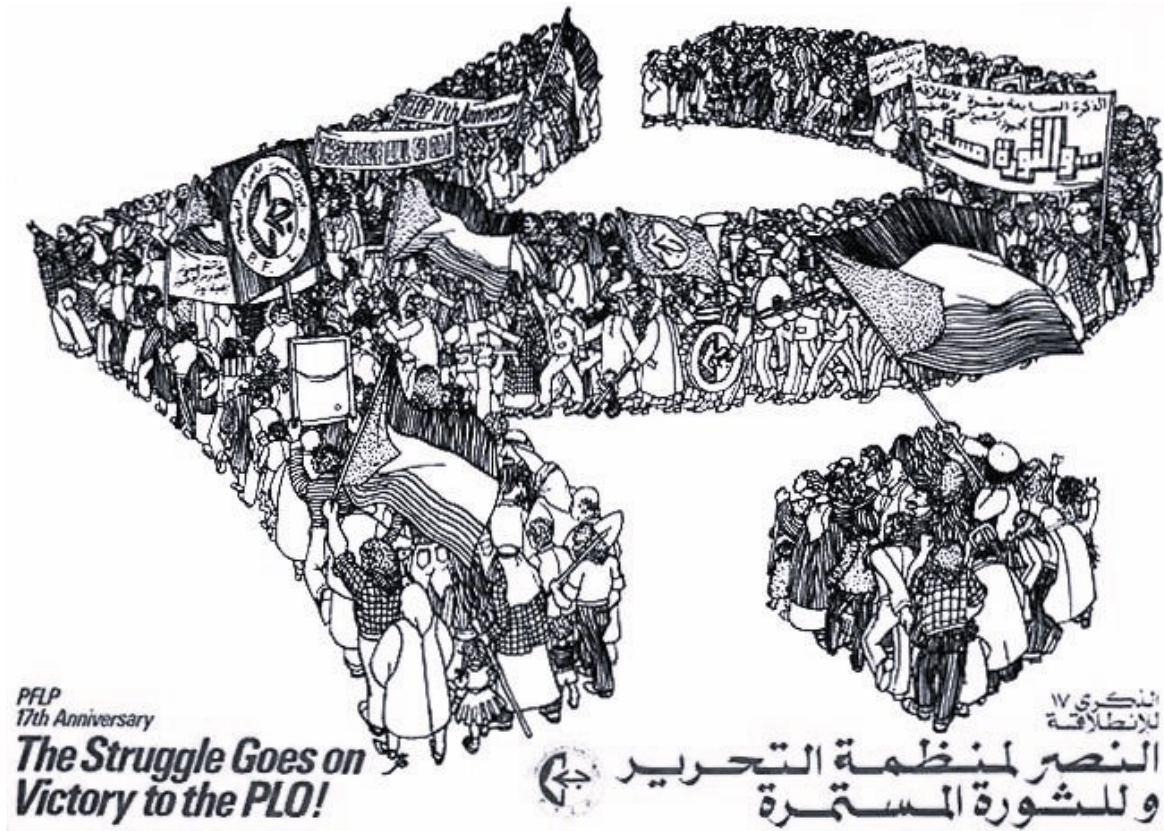
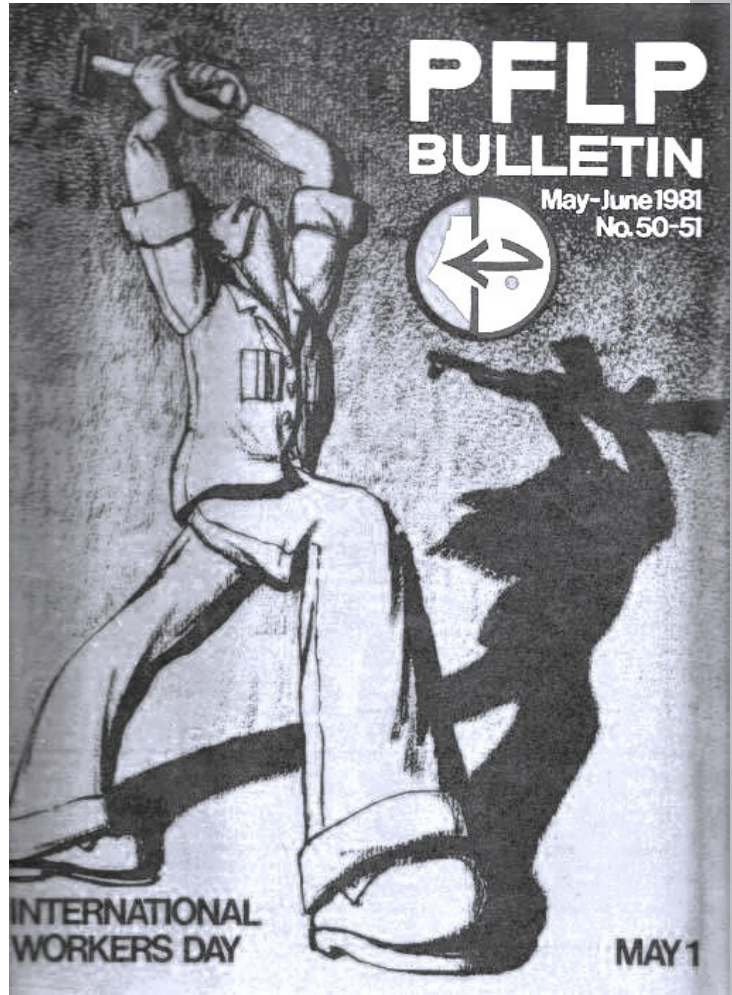
Vatan, 1986, Marc Rudin

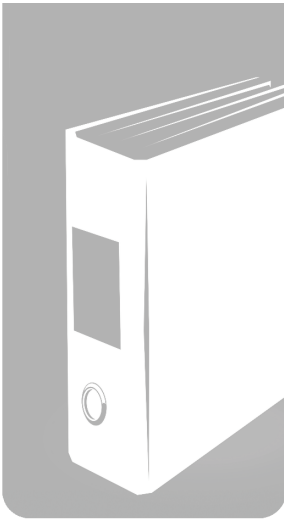

Solda:
8 Mart 1985, Marc Rudin

Sağda:
1 Mayıs 1981, Marc Rudin

Altta:
FHKC'nin 17. Kuruluş Yıldönümü
1984, Marc Rudin

afşar timuçin

Not: Filistin şiiri üzerine yapılan bu çalışma Evrensel Basım Yayın'dan çıkan Filistin Şiiri adlı antolojiden alınmıştır.

Filistin Kavga Şiiri

1. İntifada, 1991

Filistin şiiri, dünya şiirine en güzel örneklerini vermiş olan Arap şiirinin kaynağından besleniyor. Bütün dünya kültürüne açık insanların yarattığı bu yeni şiir, büyük bir şiir geleneğini bir kavga şiirine doğru geliştirmekte. Günümüz Filistin şairleri dendiği zaman, şiiri silah yapmış olan usta şairler geliyor aklımıza.

Her şiir, insan dünyasından bildiriler sunar. İnsanın temel sorunlarını ele alır ve tartışır, insana kendinde olanı açık etmeye çalışır. Şiir burada kalmaz, daha öteye gidecek bugünün sorunlarla, zorluklarla dolu insanını yarının mutlu insanına götürmenin yollarını arar. Bu arayış içinde şiir bir silah olur, şair de bir savaşçı. Özellikle yaşama kavgası veren halkların şiirleri, yarınki insana ulaşacak yolları teker teker tartışırken, var olan düzenle açık bir hesaplaşmaya girer: Bu hesaplaşma, şiiri bir yükümlü, şairi de bir görevli durumuna getirir.

Ezilmiş insanların dünyasını yansıtan Filistin kavga şairleri, bu görevin bütün sorumluluğunu yüklenmiş insanların sesini ulaştırıyor bize. Bu şairler, okumuşların aydınca sorunlarından çok, egemenliğini yitirmiş bir halkın kavgasını işliyor, kavgasına katılıyor; halkın acılarını yansıtıyor. Filistin kavga şairleri aynı zamanda bir halkın varoluş kavgasının içindeler; bu kavgada yerlerini almışlar, Arap ulusunun düşmanlarıyla savaşıyorlar.

İsrail'in zaferiyle biten 1967 çatışmasını hatırlayacaksınız. 5 Haziran sabahı başlayan savaş beş-altı gün içinde sonuçlanmış, Ürdün, Suriye ve Mısır büyük topraklar kaybetmişlerdi. Filistin kavga şairleri adlarını bu savaşın meydana getirdiği yıkıntılar arasından duyurmaya başladılar. 1967'den sonra Arap yayıncıları, bu şiirin başlıca temsilcilerini, özellikle Samih El-Kasım'ı, Mahmud Derviş'i, Tefik El-Zeyyad'ı gün ışığına çıkarmaya çalıştılar. Yıllar yılı, Filistin şiiri, verdiği değerli ürünlere rağmen, çok dar bir

çevrenin ilgi alanlarına tikişip kaldı. İsrail'deki Filistinli şairler, seslerini hem İsrail'de, hem İsrail dışında duyurmaya çalışıyorlar da; bunu bir ölçüde başardılar ama büyük kalabalıkların ilgisini uyandırmadılar.

Beş-altı gün süren 1967 savaşı dikkatleri Filistin üzerine toplarken, kültür insanlarının dikkatlerini de Filistinli şairler üzerine çekti. Böylece, o zamana kadar bir köşeye sıkışıp kalmış olan yeni Filistin şiiri gazetelere kadar yayıldı. Gazeteler Filistinli şairlerin şiirlerini tartışmaksızın ve eleştirmeksizin sayfalarına alıyorlar, onları halka ve bütün insanlığa duyurabilmek için büyük çaba harcıyorlardı. Filistin kavga şiiri işte bu hareket içinde gelişti ve usta işi örneklerini vermeye başladı. 1936 kuşağının (İbrahim Tukan, Abdürrahim Mahmut, Ebu Salma vb.) ortaya koyduğu şiir beğenisi, yeni bir yorumla, yeni bir dünya görüşü içinde yeni bir atılıma giriyordu.

Böylece, estetik kaygılara birinci planda yer veren, ayrıca insanın bütün temel sorunlarını bütün insanların anlayabileceği basit bir dille işleyen, ezilmiş bir halkın kavgasını, umudunu, acılarını, kırılganlıklarını, yoksunluklarını türküleştiren, bütün bunları yaparken kurulumlara, marş duyarlıklarına, kaba ve katı söyleyişlere düşmeyen başarılı bir şiir ortaya çıktı.

1948, Filistinli için önemli bir tarihtir; Filistin'de Arap toplumunun düzeni bu tarihte yerle bir oldu. Bu sarsıntı, Filistin'in kültür hayatına da büyük bir darbe indirdi. Çoğunluğunu toprağa bağlı insanların meydana getirdiği Filistin halkı, kültür baskısına karşı koyamadı. İsrail toprakları içinde kalan Arap halkının kişiliğine sahip çıkamaması, İsrail'in etkisi altında erimeyi göze alır görünmesi siyonistlerin işine yaramıştır. Ancak, bir süre sonra gerçek tepkinin doğmaya başladığı görüldü. Halkın dünyasını yansıtan, halk geleneğine yaslanan, halkın söyleyişini kullanan bir şiir şehirlerde çiçeklenmeye başladı.

1950 yılında işgalciler ünlü halk şairi Hümeirad'ı ipe çekerken, boğulan bir şiirin kaç yeni şairde yepyeni şiirlere dönüşeceğini hesaplayamadılar. Şair öldürmek her zaman tehlikelidir. Bu baskılardan, lirik ve karamsar bir şiir anlayışı doğdu. Gerek İsrail topraklarında gerek İsrail toprakları dışında kalan şairler, yalnızlığın, acının, kırılmışlığın şiirini yazdılar; bu şiirin duygu yükü, düşünce yükünü çok aşıyordu.

Bu gelişme, yavaş yavaş, düşünce temeli olan ve kavga şiiri adını kazanan yeni bir şiire yol açtı. Filistinlilerin yepyeni umutlar peşinde kavgayı omuzlamayı göze almalarına koşut olarak, Filistinli şairler bir kavga şiiri oluşturma yolunu tuttular. Bir halkın kendi açmazlarına aydınlık bir gözle bakışı bu tür umutlar, bu tür atılımlar getirmiştir her zaman. Filistin kavga şiiri ve Filistin direniş örgütleri 1967'den sonra etkin bir güç haline geldiler. Bu tarihten sonra Filistinli şairlerin tarihsel görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmek için, yurdundan kovulmuş, yurdunda

köleleştirilmiş bir halkı kurtarabilmek için kolları sıvadığını görüyoruz.

Filistinli kavga şairlerinin birçok sorunu var. Başlıca sorunları; İsrail toprakları içinde, İsraililerin elinde kalan ve iyi düzenlenmiş bir "İsrailileştirme" siyasetinin kurbanı olan insanlara benliğini, tarihsel görevini, yurt sevgisini unutturmamak; öte yandan, İsrail toprakları dışında yaşayan mültecileri yoksunluğun ve umutsuzluğun pençesinde kıvranan insanlar durumundan kurtarmak, onları yurt topraklarını düşmandan geri alacak savaşçılar durumuna getirmek. Bunu yapabilmek için, bu kavga şairleri, ezilmiş bir halkı, insan olmanın anlamını gösteren, umudu, direnci, yıkılmamayı öneren güçlendirici şiirler sunuyorlar. Onlar bu tutumları içinde birer yetiştirici, birer öğretmen, birer eğitmen görevi yapıyorlar. Diyebiliriz ki, Filistin kavga şairleri artık bir halkın, dağılmış, ezilmiş bir halkın umut kaynağı olmuşlardır. Bu şairler, bütün bir halkın dünyasını altüst eden olayları çocukluklarında yaşayıp insan için direnme zorunluluğunun bilincine çok erkenden varmış kimselerdir. Bakın, Mahmud Derviş ne diyor: "Çocukluğum, tüm halkımın dramıyla ilişkili olarak, kişisel dramımın başlangıcı oldu. (...) 1948 yazının o gecesinde dingin bir köyde atılan mermiler ayrımayırım gözetmedi. Altı yaşındaydım, zeytinliklere, sonra dağlara koşar buldum kendimi, bazen yalınayak, bazen yere kapaklanarak. Korkuyla ve susuzlukla geçen kanlı bir geceden sonra, Lübnan denen ülkede bulduk kendimizi." Yoksunluğun ve yılgınlığın damgasını taşıyan bu çocukluk, giderek kavgacı bir büyüklüğe dönüşecektir. Bu güç çocukluğu Samih El-Kasım başka türlü anlatır: "Benim gerçek doğumum 1948'de oldu, çünkü hatırladığım ilk imgeler bu yılda ortaya çıkan olayların imgeleridir. Tüm düşüncem ve hayatımın imgeleri bu '48' simgesinden başlar."

Bir direnişin duygu ve düşünce yanını temsil eden insanlar, bütün dünyaya seslerini duyurdular artık. Bütün dünya onların ağzından siyonizmin zulmünü, emperyalizmin oynadığı çirkin oyunları, yersiz yurtsuz bırakılmış suçsuz insanların çektiklerini öğreniyor. Filistin kavga şairleri bir yandan birer savaşçı bir yandan da dünya kamuoyu önünde birer doğrulayıcıdır. Şiirlerinde kendini halka ve insanlığa adanmış bütün şairlerin, dünyanın önde şairlerinin derinliğini, yalınlığını, duru, aydınlık, umutlu bakışını buluyoruz. Çökmüşlüklerle, yıkılmışlıklara, vazgeçmişliklere başkaldıran öfke ve güzelliklere, umutlara, kardeşliklere açılan sevgi, halk ve insanlık için yazan şairlerin ortak yanadır; bu şairlerin birbirlerine benzemeleri, birbirlerini andırmaları bundandır, bu ortak bakışandır, bu insanı yüceltme yönelen tutumdandır.

Not: Bu yazı ilk kez Önsöz Dergisinin 2.sayısında yayımlanmıştır.

Filistinli Şairler

MAHMUD DERViŞ
(13 MART 1941 - 9 AĞUSTOS 2008)

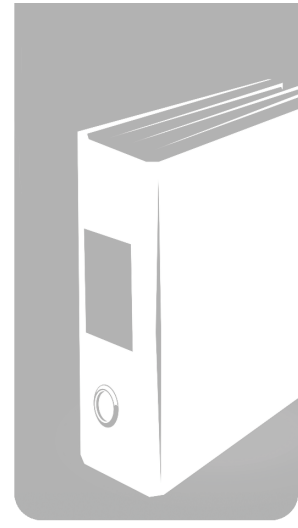
Celile ilinin bir köyünde 1941 yılında doğdu. Daha çocukken şiir yazmaya başladı. Şiirlerini yayımladığı sıralarda El Ardh (Toprak) cephesinin çalışmalarına katıldı. Filistin direniş şiiri, bu cephenin bülten ve dergilerinde filiz verdi. Yazılarından ve şiirlerinden ötürü çok kez hapse girdi. Şiirlerinin büyük kısmını hapse yazdı. Filistin kavga şairlerinin en büyüğü olarak nitelenir. Şiirleri otuz dile çevrilmiştir.

*Tozunu toprağını duydum memleketimin
Sıcak titreyişlerini
İncirliklerde bozkırlarda yaşadım
Köküm çok derinlerde
Kimse söküp atamaz
Kardeşler, sevdiklerimin yasını tutmaya gelmedim ben
Halkın öfkesini yüklenmiş yaralarım*

SAMİH EL-KASIM
(11 MAYIS 1939 - 19 AĞUSTOS 2014)

Zarka'da 1939 yılında doğdu. İkinci şiir kitabını çıkarana kadar öğretmenlik görevinde bulundu. Kitabı sansüre uğrayınca öğretmenliğine de son verildi. Bir süre, Hayfa'da yayımlanan "Al Cadid" dergisinde çalışan Samih El-Kasım, dönemin yeni kuşak şairlerinin önde gelenlerindendir. Hepimizin çok iyi bildiği "Ey Güneşin Düşmanı" onun şiiridir.

*Yitireceğim belki de her şeyimi,
satacağım giysilerimi belki de,
senin paşa gönlün dilerse,
satacağım yatağımı yorganımı.
Taş ocaklarında çalışacağım belki de,
hamallık edeceğim belki de, lağımcılık, çöpçülük.
Arpa tanesi arayacağım belki de bokların içinde.
Belki de çıplak kalacağım, aç kalacağım.
Ama hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
ey güneşin düşmanı,
sıkacağım dişimi, dayanacağım,
son damlasına dek kanımın.*

Mahmud Derviş

Semih El-Kasım

TEVFİK EL-ZEYYAD
(7 MAYIS 1929 - 5 TEMMUZ 1994)

Filistin kavga şiirinin öncülerindendir. Halk şiir geleneklerinin benimsenmesi, geliştirilmesi konusunda şairleri uyardı. Onun şiiri, halk şiir geleneğinin sesini ve anlatım biçimini sürdürür ve Filistin Arap söyleyişinin özelliklerini taşır. Politikayla çok yakından ilgili bir şairdir. Hristiyan'dır. 1958'de tutuklandı, hapiste şiir çalışmalarına devam etti.

Tevfik el-Zeyyad

GİTMEYECEĞİZ BURADAN

*Bin kez daha kolay, daha olanaklı
geçirmek bir iğne deliğinden
bir kocaman fili,
balık avlamak göklerde,
toprak sürmek denizlerde sabanla, traktörle,
zır zır konuşurmak bir timsahı
bin kez daha kolay, daha olanaklı.
Ama zorbalığınıza, baskılarınıza güvenip
düşünme gücünün ışığını söndürmek
ve kendimize çizmiş olduğumuz yoldan
ayırarak halkımızı bir kıl payı,
işte bu olanaksız*

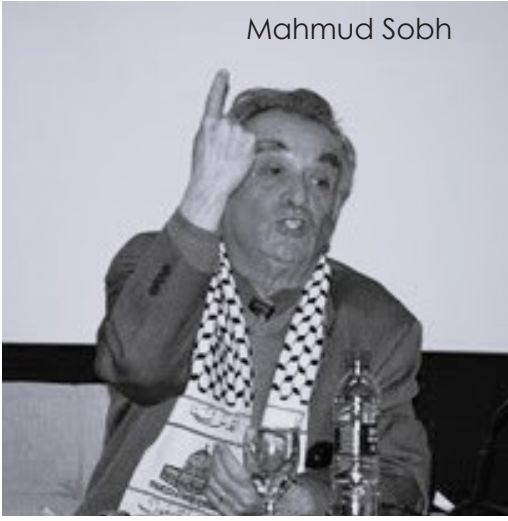
FATVA TUKAN
(1917 - 12 ARALIK 2003)

Filistin ve Arap şiirinin en ünlü temsilcilerindendir. 1914 yılında Nablus'ta doğdu. 1967 Haziran'ında çıkan savaştan önce şiirleri bütün Arap dünyasına yayıldı. Bu savaşta Nablus düştü ve Fatva Tukan da İsrail'in işgal ettiği bu topraklarda kaldı. Bundan böyle onun şiiri yeni bir görünüm kazandı. Sürgün ve ezilme duyguları altında, kavga şiirine yöneldi. Bir süre hapiste de yatan Fatva Tukan'ın şiirleri birçok dile çevrilmiştir.

*Hayır sevgili yurt yılma
O yitilen yerlerde karanlık alanlarda
Nedenli öğütmeye kalksalar da öfkeyi
O sonsuz acının değirmen taşlarında
Yılma köreltemezler seni.
Karartsalar da düşlerini, umudunu kırsalar da
Ve çarmıha gerseler de emeği
Çalsalar da çocuklardan gülüşü ve sevinci
Yıksalar, yaksalar da sonunda
Yeni bir yaşam belirecek sana
Öfkeden ve sonsuz acıdan doğan bir yaşam
Duvarlarında pıhtılaşan kandan
Yaşama dönüşecek ölüm bir anda
Filizlenip ışıyacak dört bir yanda
Sen ey kanayan yurt, sen ey öfkemiz
Sen ey sultanı yüreğimizin*

Fatma Tukan

Mahmud Sobh

Mahmud Derviş, Tefik el-Zeyyad ve Semih el-Kasım

MAHMUD SOBH
(1936 - 21 ŞUBAT 2022)

Safad'da (Celile) 1936 yılında doğdu. 1948'de ailesiyle birlikte Şam'a sığınmak zorunda kaldı. 1961'de Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirinceye kadar tüm öğrenimini Suriye'de gördü. Suriye'de ve Afrika'da öğretmenlik, Madrid Merkez Üniversitesi'nde de Arapça profesörlüğü yaptı.

AKŞAMLEYİN KÖYÜM

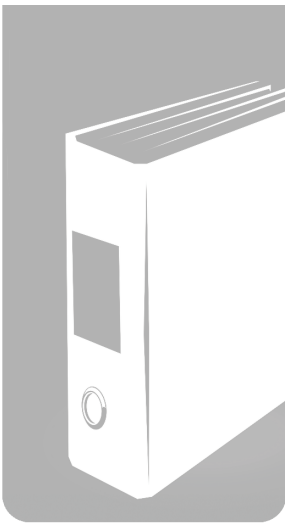
*Akşam indi, tüfek sesleri köyün boğazında kısıldı kaldı.
Yankılarını yitirmiş, gösterişli bir sessizlik kapladı sokakları.
Eğildi toprağa doğru bir incecik sis, emzirtti sevgisini,
örttü sonra evleri karanlık gecesiyle, kuruttu ağızıyla iniltisini.*

*Korkunç ölümün ürpertisi aktı köyün damarlarından,
sessizlik açlığını giderdi bu ürpertiyle, nehirler gözyaşlarıyla susuzluklarını.
Geliyordu gece, sürüleri kovalayan kurt hayaletleri gibi.
Şaşırmış kalmıştı köy, çırpınıp duruyordu.*

*Sokakları yoklamak istedi anam. Korkuyla yanaştı kapıya.
Baktım ona gık demeden. Sessiz bir andı, korkunç ve kısa.
Saplandı gaz lambasına gözlerim, soluk ışıklarına büründüm o saat.
Bir buz parçasıydı artık kan. Ve diyordu ki anam:
Erkeklerimiz öldü, oğlum. Hayvanlar geliyor evimize doğru.
Erkeklerimiz öldü, oğlum. Tuttu elimden, başladı kaçmaya.
Ölüm tanrıları, hem de bir sürü, tutmuşlardı köyün alanını.
Dört bir yanda cesetler. Ve patlamalarla boğulan sessizlik.
İnen karanlık örterken kızıl kumaşlarla kurbanların yüzünü,
ölümünden kaçan kurbanlar sürüsü düştü yollara.
Koşuyorduk anamla ben. Peşimizde ölüm ve kan.*

*Ayaklarımız kurtarıırken ölümünden bizi, esir düştük yorgunluğa.
Gölgesini kabartıyor korku ve izliyor bizi sessizlikte gizlene gizlene.
Kaynıyor içinde fıkır fıkır sorular: Ana... Nerde? Nerde?
Nerde babam, babam, ana? Ve yaşlar boşandı gözlerimden.*

*Düştü düşman eline köyümüz, köydekilerin hepsi öldü, yavrum
Yalnız namussuzluk kurtuldu ve ilenmesi uğursuz kaderin.
Öylece köyüme bakıyordum uzaktan. Kin alevleri sıçradı göğsüme.
Yürüyelim. Ayaklar yorgun ve bitkin, ayaklar yollarına devam etsin.*

ergül çiçekler

Yılmayı Yasaklayan Dizeler

Filistin şiiri üzerine kısa bir mola...

Şiiri yaratan ya da onu besleyen nedir? Şairin yaşamışlığı... Bu yaşamışlığı belirleyense elbette halkın geçmişi, bugün yaşadıkları, ona yaşatılanlardır. Yazarın, şairin, ozanın diline dem katan, bal mı, zehir mi, deli divane bir sel mi, yarının güzel günlere olan aşk mı esas belirleyen?

Öyleyse Filistin şairlerinin yaşamışlığı nedir? Saymakla bitmez elbet Filistin'e yaşatılanlar ve bunlardan biri bile meramımızı anlatmaya yeter. Çocuklar... Filistin'in o muhteşem çocukları...

Bu çocuklar neleri biliyorlar ve nele-re şahit oldular? Yıkılan evleri, napalmlanan caddeleri, kurşun yaralarını, ölmeyi, bombaların kavurduğu kardeşlerinin ölümlelerini... Başka neleri biliyor bu çocuklar; taş atmayı, intifadayı, savaş yaraları taşımayı, büyükler gibi savaşmayı...

Peki neyi bilmiyor bu çocuklar? Çocuk olmayı. Çocuklar çocuk olmuyorsa ne olur? Bu dizilimden geriye kalan trajedi... Elbet bir gün zafer gelecek, elbet özgürleşecek Filistin ve saracak bütün yaralarını ama yaşanan trajedilerin izlerinin çoğu kalacaktır. Bir şairin ve şiirin bundan etkilenmeme şansı olabilir mi? Hayır. Bundan ve binlercesinden.

Konuya buradan bakmayanlar yanılacak, bakanlarsa sağlam çözümlere ulaşmak için önemli bir avantaj yakalamış olacak. İş-

gal ve işgale karşı savaşı çözümleyemeyenler Filistin'in şairi olamazlar. Bırakalım yazmayı, yazılanı bile tam anlamayacaklardır.

Başka neden besleniyor bu şiir? Özlem-den. Ama hangi özlem-den? Sayıları birkaç milyonu bulan ve yurtlarından zorla koparılan, mülteci kaplarındaki Filistinlilerin ülke özleminden. Özgürlük özleminden. Bu yüzden koparılacak toprağından atılan halkın içinde bir cınardır Filistin şiiri. Mülteci kamp-larının savaşan yanı, umudu, özgürlük hasre-tini özgürlük savaşına çeviren kılavuzdur o. Cephelerde savaşan militanlar adına bağırır, yırtar ciğerlerini. Dil olur yarın için, özgürlük için can feda diyenlere...

Filistin şiirinde anlam yüzeyde değil derindedir, örneğin;

Tozunu toprağınyı duydum memleketimin

Sıcak titreyişlerini

İncirliklerde bozkırlarda yaşadım

Köküm çok derinlerde

Kimse söküp atamaz

Kardeşler sevdiklerimin yasını tutmaya gel-medim ben

Halkın öfkesini yüklenmiş yaralarım.

Dizeleriyle Mahmut Derviş, yarasında halkının öfkesi olan bir şiirden bahsediyor. Normalde yarada ne olur acı, kan, sızı niha-yetinde kabuk. Siz hiç yaranızda bile böyle bir öfkeyi taşıdınız mı?

Şiir üzerine düşünmezsek anlamın derinliğine ulaşamayabiliriz. Bu derinliği oluşturan noktalardan başta geleni özgürlük ile esaret arasındaki çelişki. Bu çelişkinin yatağı ülke, işgal edilmiş bir ülke. Paramparça edilmiş, katledilmiş, sürülmüş bir halk ve onun yurdu...

Çocuklarının taşlarla tanklara karşı koyduğu bir ülke;

Saksılara zeytin ekerek onlara ülke, diyen bir halk.
Ve "savra savra hatta nasr"¹ diyen bir devrim...

Burada şiir ve şair nasıl olabilir ki? Burada dizeler çarpışır, dizeler ayağa kaldırır, dizeler meydan okur;

*Yitireceğim belki de her şeyimi
Satacağım giysilerimi belki*

.....

*Ama hiçbir zaman oturmayacağım seninle pazarlığa
Ey güneşin düşmanı
Sıkacağım dişimi, dayanacağım
Son damlasına dek kanımın.²*

Kaybetmeyi göze alan ama faşizmle pazarlığa oturmamanın elbet görkemli bir asaleti vardır. İşte o büyük özgürlüğü getirecek olan da budur. Filistin şiiri ayaklanmanın şiiridir, savaşçıların adeta andıdır.

Dil olur yarın için, özgürlük için can feda diyenlere;

Hayır yılma sevgili yurdum

...

Yılma köreltemezler seni

...

Yıksalar yaksalar da sonunda

Yeni bir yaşam belirecek...³

Ve elbette;

Düştü düşman eline köyümüz. Köydekilerin hepsi öldü

...

Yürüyelim ayaklar yorgun ve bitkin, ayaklar yollarına devam etsin.⁴

Emir verir yorulan ayaklarına, bu emirle yoluna devam eder Filistin. Başında değil elbet bu yolun ama sonuna da biraz var. Şiiri ise bu göreve çoktan hazır...

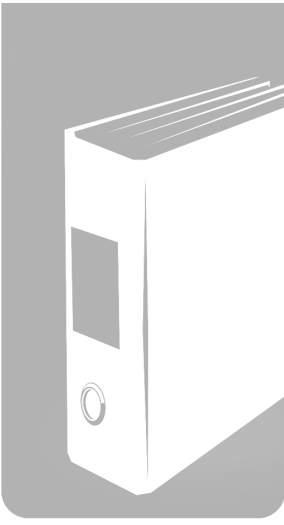
Mahmud Derviş

1 Arapça: "savaş savaş zafere kadar"

2 Samih El-Kasım

3 Fatva Tukan

4 Mahmut Sobh

e. ruda

Güneşteki Adamlar¹ ve Boşluğun Nabzı

Zaman, belleğin yüküne umudun rengini ekleyerek şimdiye ulaşan bir toplama işlemidir, fakat bütün şimdilerin ağırlığı bir değildir. Kimi hafif bir tebessümün taşıyıcısıdır dokunduğuna, kimi hızla büyüyerek alev topuna dönüşen acının.

*"Sonra gözlerine dolan, neredeyse düşeyazan yaşları hissetti. Bir şey söylemek istedi ama olmadı. Kafasının içinin büsbütün gözyaşlarıyla dolduğunu hissetti."*²

Şimdinin çöl sarısı bir rengi var. Uyanışın coşkusunu değil, yolcularımızın alnıyla silip teriyle yıkadığı yeryüzünü taşıyor. Savaşın ve sürgünün rengine bulaşmış hayaller özlemin tınısında birleşiyor. Yeryüzünün ne zaman alev alacağını kimse bilmiyor. Toprağın nabzı artık çok uzaklarda atıyor. Kim bilir oradaki şimdinin ağırlığı kaç zeytin çuvalı gelir...

*"Ey yüce Allah'ım, sen ki hiçbir zaman benimle olmadın. Sen ki hiçbir zaman bana bakmadın. Ve ben ki sana hiç inanmadım. Bu defa burada olabilir misin? Sadece bu seferlik, ha?"*³

Belki yine geliriz. Sürgüne yazgılı ömrümüz kıvrıla kıvrıla özgürlüğe akar. Aşka ve kahkahaya... Yanan bir tankerin içinden Akdeniz'in serinliğine akar, öldürücü sarıyı begonvil sarmaşığına gömeriz.

*"Kahrolası hayal gücü. Kahrolası düşler."*⁴

Bir insan kaçakçısının yazıhanesinde kesişen üç şimdinin yolculuğundayız. On dinar uzunluğundaki yolun kıvrımında, nihayetinde aynı şimdinin aleviyle eriyecek bir su tankerinin ağırlığında eşitlenen umutların yolculuğu bu.

"Bahsettikleri cehennem işte bu!"

"Allahın cehennemi yani?"

*"Evet"*⁵

Bazı dakikalar altmış saniye sürmez. Altmış saniyeye kaç yaşam sığar bilmem, fakat binlerce mezar taşıdığına şahidim. Güneşteki adamların yolculuğu, -geride- top- rağında atan kalbiyle Filistin'in ve -ileride- çölün erittiği yorgun dakikaların toplamı ediyor. Terle göz yaşının karışımını taşıyan boş- luğun nabzı kadar ağır bir şimdiye ulaşıyor...

*"Neden tankın duvarlarına vur- madınız? Neden duvarları yumrukla- madınız? Neden? Neden? Neden?"*⁶

¹ "Güneşteki Adamlar" Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)'nin politbüro üyesi ve parti sözcüsü, devrimci yazar ve gazeteci Gassan Kanafani'nin ilk romanı.

² A.g.e s.15

³ A.g.e. s.56

⁴ Gassan Kanafani "Filistinli Çocuklar" adlı eserinden alıntı

⁵ A.g.e. sy.62

⁶ A.g.e. sy.73

Filistin için Çizenler

Naci EL-ALI

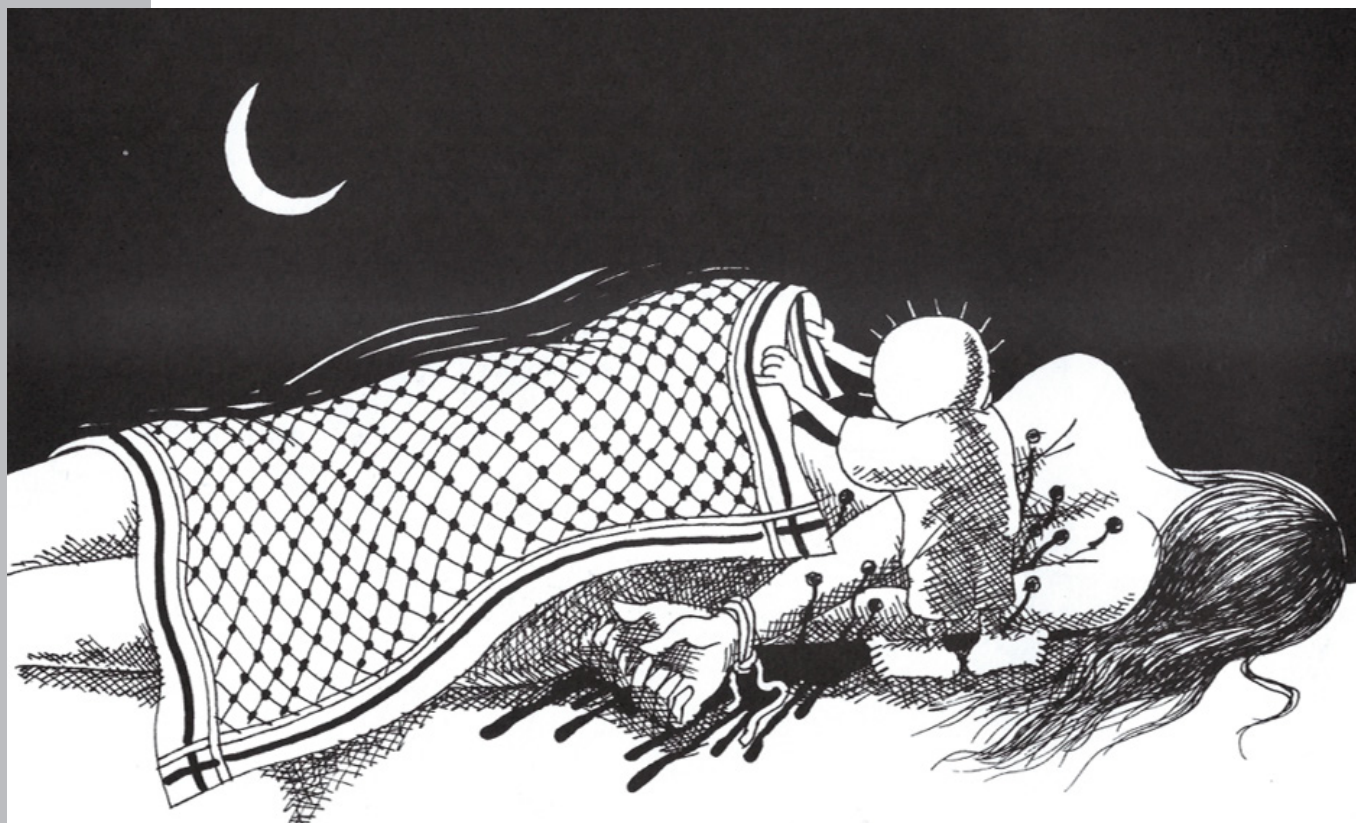
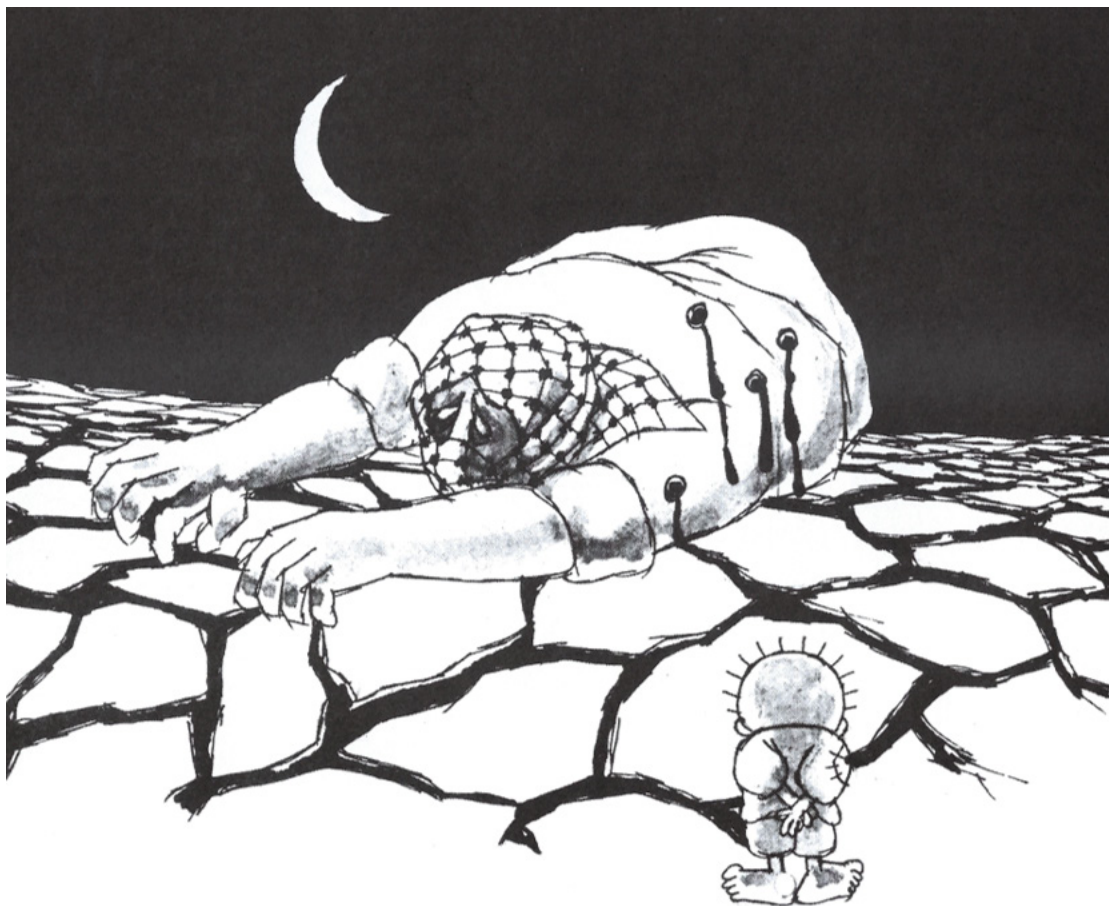
1938 FİLİSTİN – 1987 İNGİLTERE

İsrail işgali sebebiyle ailesiyle beraber küçük yaşta Filistin'den göç etmek zorunda kaldı. Bir süre Lübnan'daki Aynu'l-Hilva Mülteci Kampı'nda yaşadı. Sabra ve Şatilla Katliamı'na bizzat tanıklık etti.

Küçük yaşta yaşadıkları kendisini derinden etkiledi ve gençlik döneminde Arap milliyetçilik hareketlerine katıldı. 1960 yılında Lübnan Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu.

Filistin'in en ünlü sanatçılarından biri olarak kabul edilen Naci el-Ali, 40.000'in üzerinde karikatür çizdi. En önemli çizgi karakteri olan Hanzala, Filistin'in verdiği özgürlük mücadelesinin sembollerinden biri oldu.

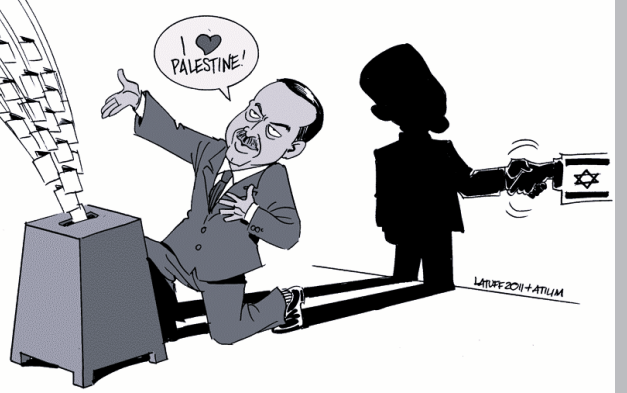
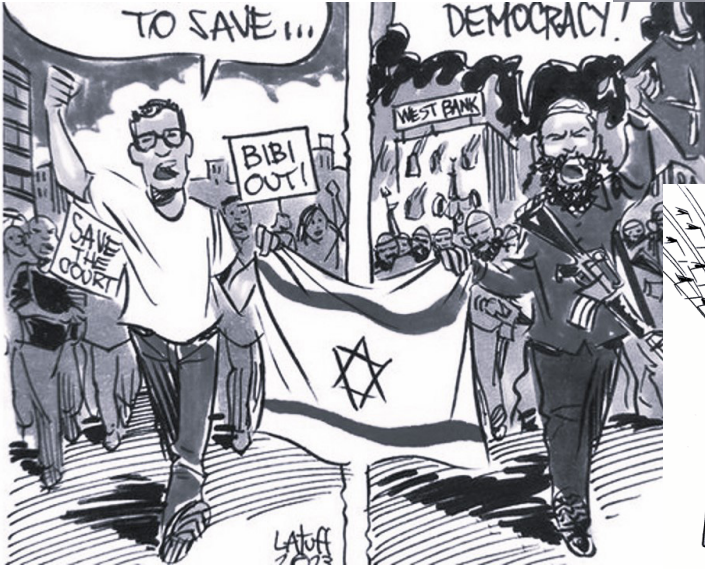
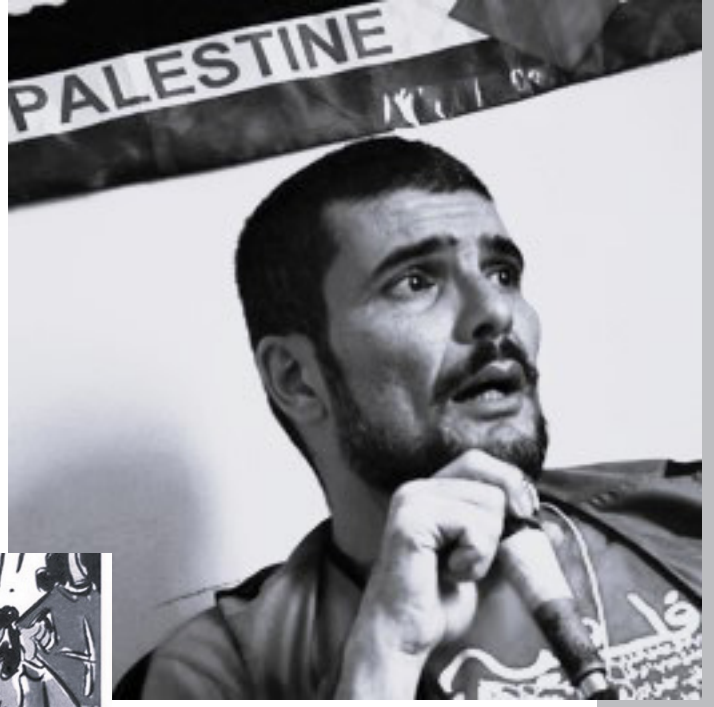

CARLOS LATUFF
1968, RİO DE JANEİRO

Brezilya doğumlu sanatçı Lübnan kökenli Arap karikatürist, çizer.

Brezilya'da yayınlanmış birçok gazete-de çalışmış olan Latuff, Brezilya dışında, en çok internet üzerinden yayınlanan Amerikan karşıtlığı, Siyonizm İsrail'in Filistin tutumu karşıtlığı ve Filistin halkı destekli karikatür çizimleriyle tanınır.

DİLİ FİLİSTİN'LE BERABER ...KALBI VE CEPLERİ İSE İSRİL'LE BERABER!

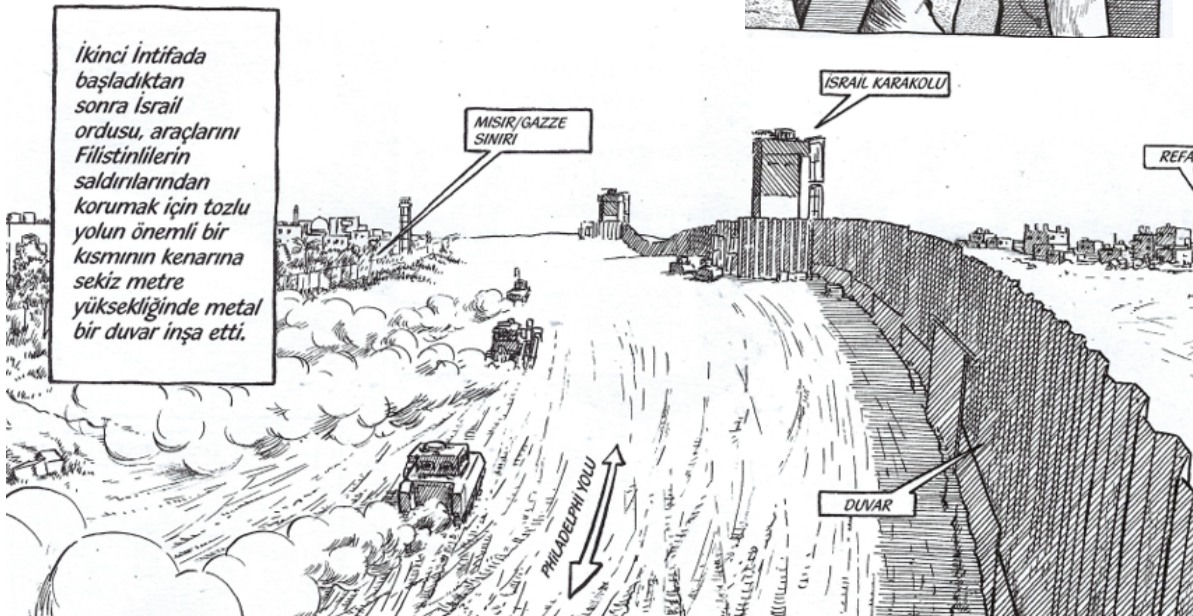
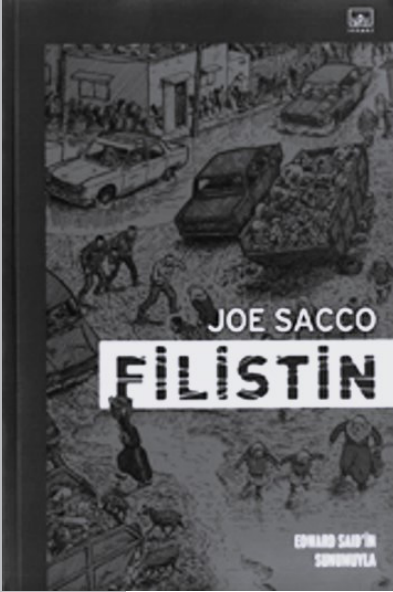

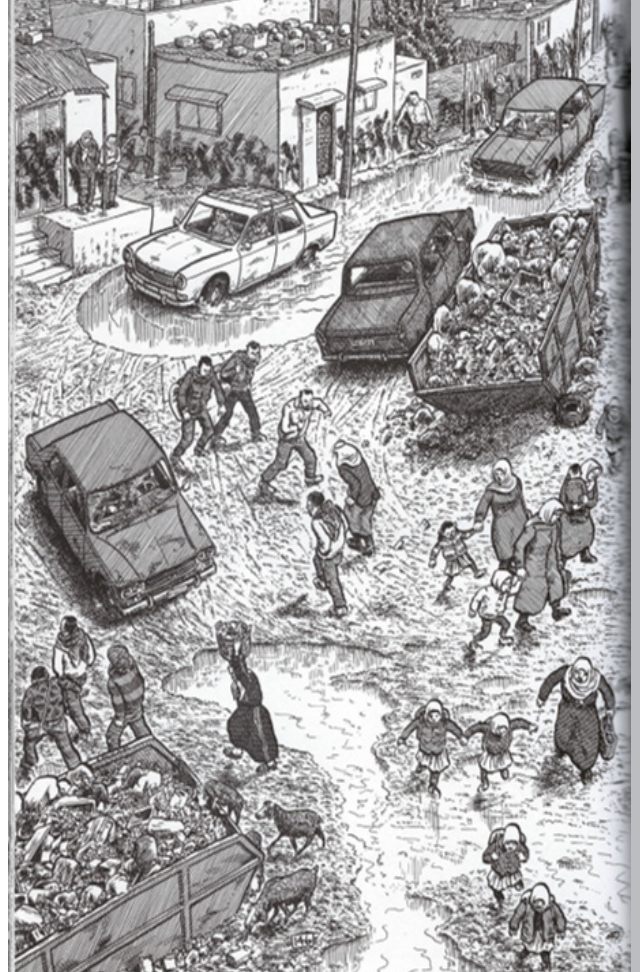

JOE SACCO
1960, MALTA

Joe Sacco Birinci İntifada döneminde Aralık 1991 ile Ocak 1992'de Batı Şeria'da ve Gazze Şeridi'nde bulundu, burada biriktirdiği hikayeleri çizgi-belgesel şeklinde bölümler halinde çizdi ve en son 2001'de tek kitap haline getirdi.

Sacco'nun Filistin'le ilgili hazırladığı diğer kitap "Gazze'nin Dipnotları" 2009 yılında yayınlandı. Sacco, bu kez bir BM raporunun dipnotunda yer alan, Han Yunus'ta ve Refah'ta gerçekleşen ve toplam dört yüz kadar sivilin öldürüldüğü 1956 tarihli katliamları anlatıyor. Katliam tanıklarıyla yaptığı röportajlardan oluşturduğu kurguyla bir çizgi-belgesel daha yayımlayarak Filistin halkının belleğinde hala canlı olan zamanlara, onları bir dipnottan çıkarıp "belgeleyerek" hayat veriyor.

Üç Yazardan Üç Kitap

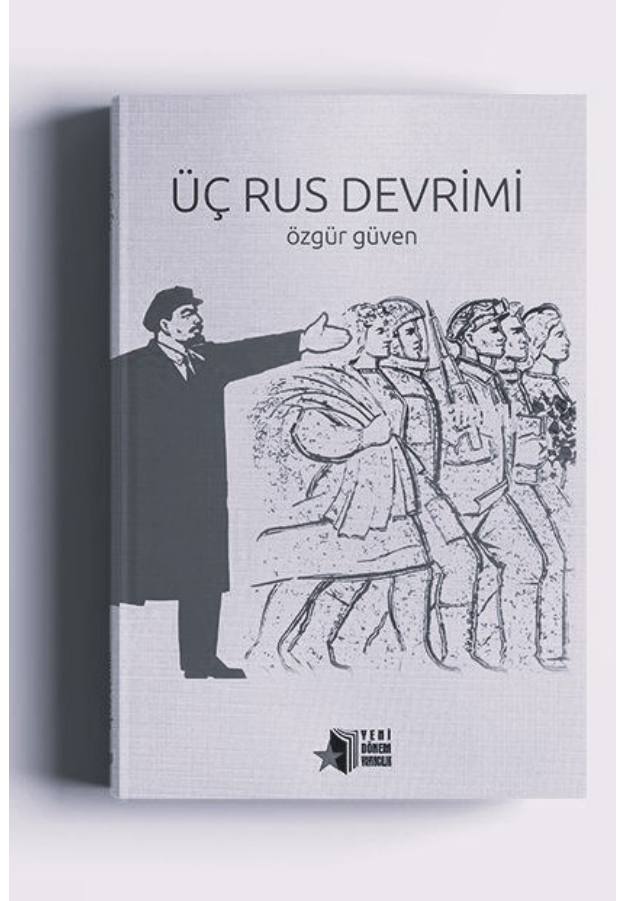
ÜÇ RUS DEVRİMİ
DENİZ YANKI

Önsöz yazarlarından Özgür Güven'in yeni çıkan kitabı Üç Rus Devrimi, asıl olarak 13-14 Ocak 2024 tarihinde düzenlenen "Lenin Yüzyılı Sempozyumu"na gönderilen bir çalışma. Dünya proletaryasının büyük önderi Lenin'in ölümünün 100. yılında bütün bir yılı Lenin yılı olarak anmak ve gelişmelerin kaos yumağı haline getirilmeye çalışıldığı günümüzde Lenin'in cüretini bir kez daha rehber edinmek için yapılan çalışmalardan biri olan bu kitap siz okurlarla buluştu.

Yazar, yüzyılın dehası Lenin'in önderlik ettiği "Proleter Devrimler Çağı"nı başlatan büyük Ekim Devrimi sürecini belirleyici yönleriyle ele almaya çalışıyor.

Stalin Leninizm'i, "proleter devrimler çağının Marksizmidir" diye tanımlar. Adını Marks ve Engels'in yanına yazdıran Lenin'in en büyük başarısı bu çağın devrim teorisini ve savaşı örgütü olan Leninist Partiyi yaratmasıdır.

Yazar bu çalışmada, insanlık tarihinde yeni bir çağ başlatan bu büyük dehanın düşünce yapısının ve devrimci komünist

mücadelesinin, teori ve taktiklerinin, Marksizme yaptığı katkıların izini sürüyor.

Rusya'da Ekim Devrimine varan süreci 1905, 1917 Şubat ve 1917 Ekim devrimleri olarak ayrı ele alan yazar, Lenin'in düşüncelerine ve Bolşevik Partinin bu süreçlerdeki gelişimine ışık tutuyor; *"Lenin'in mücadelesini, geliştirdiği tezleri ve Marksizme katkısını, Lenin'in yaşamına anlam katan üç Rus devrimiyle bağlantısı içinde, ana çizgileriyle vermeye"* çalışıyor.

Birinci Rus Devrimi döneminde, yazarın altını çizdiği Çarlık Rusyasında feodal boyunduruğun altında ezilen ve sömürülen emekçi yığınlar için kapitalizmin gelişimiyle katmerlenen ağır baskı koşulları altında yaşamları katlanılmaz hale gelmişti. *"Bir devrim açık açık, bağıra bağıra gelmekteydi."*

9 Ocak 1905'te tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen ve Çarlığın oluk oluk kan akıtarak bastırdığı işçilerin Kışlık Saray'a yürüyüşü devrim mücadelesi açısından güçlü derslerle doluydu.

Bolşeviklerin henüz hazır olunmadığını düşündükleri ama engelleyemedikleri için de işçileri yalnız bırakmamak adına katıldıkları ve kendilerinin de canlarıyla bedel ödedikleri bu kalkışmadan sonra işçilerin ve köylülerin mücadelesi büyüyerek tüm Rusya'ya yayıldı.

İki yıl süren ve büyük grevler, fabrika işgalleri, ayaklanma ve çatışmalarla geçen bu süreç Menşevikler ve Bolşevikler arasında ayrılmaya; Menşeviklerin iki yüzlü tutumlarının ve burjuva saflarda yer almasının açığa çıkmasına ve Bolşeviklerin kitleler içinde güçlenmesine yol açtı. *"Devrim, toplumdaki bütün sınıf ve katmanları derinden sarsmış, politik yaşamda gerçekleşen büyük ve hızlı değişim, her sınıf ve katmanı yeni duruma uygun tutum almaya mecbur etmişti."*

Yazar tüm bu süreçlerde Lenin'in her türlü zorluğa ve baskı koşullarına rağmen devrimi yönetmedeki o büyük ustalığını, taktiklerini ve işçi sınıfına rehberlik edecek eserlerin ortaya çıkışını anlatır. Kanla bastırılan tüm eylemler ve Menşeviklerin kitlelerde yaratmaya çalıştıkları kafa karışıklığına rağmen *"Bolşeviklerin politik kitle grevi şiarıyla yürüttükleri faaliyet 1905 sonbaharında meyvesini verdi."* İşçi sınıfının seçilmiş temsilcilerinden oluşan en demokratik, en kitlesel örgütleri

olarak; *"Ekim politik Genel Grevi, işçi sınıfının en geniş kesimlerinin doğrudan örgütlenmesi olan Sovyetleri yarattı."*

Genel Grevler devam ederken Lenin'in başında bulunarak organize ettiği silahlı ayaklanma çağrısı 5 Aralık'ta Moskova'da başlatıldı. Birçok kentte de karşılık bulan bu çağrı Çarın orduları tarafından vahşice bastırıldı.

"1905 Aralık Ayaklanması, devrimin zirve noktası oldu. Çarlık ayaklanmanın yenilgisini devrimi tamamen ezmek için büyük bir güçle saldırdı; ama ayaklanma 1906'da ve 1907'de de sürdü; donanmada, orduda huzursuzluk bir süre daha devam etti."

Ayaklanmanın yenilgiyle sonuçlanması üzerine Menşeviklerin silahlı ayaklanmayı zamansız bulması düşüncesi Lenin tarafından; *"Tam tersine, silaha daha kararlı, daha enerjik ve daha saldırgan bir şekilde sarılınmalıydı; kitlelere (...) korkusuz ve amansız bir silahlı mücadelenin zorunluluğu kavratılmalıydı."* sözleriyle şiddetle eleştirildi ve bu durum Menşeviklerle Bolşeviklerin biçimsel olan birliğini de ortadan kaldırarak; burjuvazinin uzantısı haline gelen Menşeviklerin tümünden mahkum edilmesine, Bolşeviklerin tek devrimci güç olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Devrimin yenilgisinden sonra başlayan gericilik yılları kitleler ve Bolşevikler açısından zorluklarla dolu yıllar oldu. 1900'lü yılların emperyalist çağın başlangıcı olduğuna dikkat çeken Lenin'in; *"Emperyalizm, tekellilik, demokrasinin inkarıdır, her planda gericiliktir."* saptaması Rusya'da ve tüm dünyada tekellerin egemenliğinin başladığını gösteriyordu.

Yazar, Lenin'in altını bir kez daha çizdiği emperyalizm, *"Tüm çizgisinde ekonomi, politika ve ideolojide- gericiliktir"* belirlemesini yaptığı gericiliğin felsefi olarak da ortaya çıkışına karşı mücadelesini anlatır ve *"Lenin'in ideolojik, teorik, politik gücü ve sağlamlığı, çevresinde kenetlenmiş olan Bolşevik çekirdeğin önderliğiyle buluşup, partiyi ve partinin devrimci Marksist çizgisini, ilkelerini koruduğu"*nu gösterir. Bu dönem aynı zamanda, *"Lenin'in emperyalizm çağının gereklerine uygun olarak geliştirdiği yeni tipteki partinin, Leninist Parti'nin kuruluşu"*nun ilan edildiği en önemli gelişmelerden biridir.

Gericilik yılları Rusya’da fazla sürmedi, 1912 Bahar aylarıyla birlikte devrimci kitle mücadelesi yeniden yükselmeye başladı.

Yazarın ikinci devrim dönemi olarak ele aldığı Şubat Devrimi, 1914’te başlayan emperyalist savaşın kapitalist sistemin genel bunalımını daha da ağırlaştırmasıyla ortaya çıktı. “*Lenin’in önderliğindeki Bolşevik Parti ve Rusya işçi sınıfı, kapitalizmin bu zayıflığını değerlendirdiler. 1917 Ocak ayında genel grev başladı.*”

Savaşın yarattığı açlığın, yoksulluğun etkisiyle daha da büyüyen öfke seli sokakları dolduruyor, “Kahrolsun Çar” sloganlarıyla kitleler tüm bentleri yıkıp geçiyordu. Petrograd’da başlayan grev dalga dalga büyümüş devrim zafer kazanmaya başlamıştı. “*Petrograd proletaryası devrimin önemli gücü olarak hareket etmiş, Çar’ı ve çarlık rejimini devirmiş, devrim zafer kazanmıştı.*”

Devrimin ilk günlerini uzaktan izlemek zorunda kalan Lenin, “*Devrim proletaryanın eseri idi, proletarya kahramanca mücadele etti*” diyordu. “*İlk devrimde sadece İşçi Temsilcileri Sovyetleri kurulmuştu. Bu sefer Bolşeviklerin inisiyatifıyla İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri kuruldu.*”

24 Nisan’da Lenin önderliğinde toplanan Bolşevik Konferansı’nda en acil sorun olarak “Geçici Hükümet” sorunu ele alındı. “*Geçici Hükümet’in burjuva hükümet olduğu; halkı kandırdığı ve emperyalist savaştan yana olduğunu belirterek teşhir edilmesi kararlaştırıldı.*”

Sosyalist Devrimcilerin ve Menşeviklerin Bolşeviklere karşı mücadelesi her alanda kendini gösteriyordu. “*İkili İktidar*” olarak ortaya çıkan durumda; “*Sovyet Kongresinde ve Geçici Hükümette Menşeviklerle Sosyalist Devrimciler, fabrikalarda ve sokaklarda Bolşevikler vardı.*”

Çar’ın generalleriyle birlikte hareket eden Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler en barışçıl gösterilere bile büyük bir vahşetle

saldırıp işçi ve askerleri kıyımdan geçirdiler.

“*Halkın demokratik haklarını koruma gereğiyle Geçici Hükümete katılan Menşeviklerin ve Sosyalist devrimcilerin önde gelen liderleri, söylediklerinin tam tersini yaparak işçi ve askerleri silahla bastırdılar.*”

Bolşevikler için vur emri çıkarıldığı, Bolşevik Parti’nin yeraltına çekilmek zorunda kaldığı bu süreçte Lenin, “*Yeni döneme uygun yeni politikaların tartışılması için VI. Kongreyi toplantıya çağırdı. 1917 Temmuz-Ağustos’unda toplanan ve sekiz gün süren kongre burjuva ve küçük burjuva güçlerin her yerde Bolşevik avına çıktığı, her taşın altında Lenin’i aradığı bir dönemde Petrograd’ta toplandı.*”

Devrimin barışçıl gelişimi ortadan kalkmış, Geçici hükümet tamamen burjuvazinin eline geçmişti. Şimdi iktidarı ele geçirmenin tek bir yolu kalıyordu: “*Silahlı Ayaklanma*”

Yazar üçüncü devrim olarak Lenin’in dehası, ilk işçi devletinin kuruluşu olan Büyük Ekim Devrimi’ni ele alıyor.

Temmuz gericiliği günlerinden sonra ülke dışına çıkmak zorunda kalan Lenin bulunduğu yerde somut ayaklanma planları yapıyordu. “*7 Ekim’de gizlice Petrograd’a gelen Lenin, 10 Ekim’de Bolşevik Parti Merkez Komitesi toplantısına katıldı. Bu toplantıda silahlı ayaklanma kararı alındı.*”

Ayaklanmayı bizzat yöneten Lenin’in talimatlarıyla hareket eden Kızıl Muhafızlar Kışlık Saray’ı kuşatmaya alıp topları ateşlemeye başladıklarında “*adeta Ekim Devrimini selamlıyor, yeni bir çağın, kapitalizmden komünizme geçiş çağının müjdesini veriyordu.*”

Lenin’in ifadesiyle; “*Buzun kırılıp, yolun açılmasıyla*” emperyalist kapitalist sistemde ilk gedik açıldı ve sosyalist dünyanın kapısı açıldı.

Yüzyılımızın dehası Lenin’in fikirleri ve devrimci eylemi; emperyalist-kapitalist sistemde yok oluşun eşğine gelmiş insanlığın yolunu aydınlatmaya devam ediyor.

Tıpkı yüz yıl önce olduğu gibi, yıkım ve devrim aynı sürecin ürünü olarak karşımızda. Lenin’in iyimserliği, Leninist iyimserlik... Bu kitapta işte bunların köklerini bulacaksınız.

HAYALLERİMİZİ GERÇEKLEŞTİRELİM

DEMET DEMETER & AYL A GÖK

Biz kadınlar binlerce yıldır; özel mülkiyetin ortaya çıkışından sonra var olan ikincil konumu yıkmak için çabaladık. Bunun en belirgin savaşım larını ise kapitalist toplum altında verdik.

Kapitalist sistem içinde birçok hak kazandık. Bunun örneklerini sayabiliriz. İstanbul Sözleşmesini kazanmış tık. 6284 Sayılı Yasa var. Yasalara baktığımızda aslında eşitiz, özgürüz. Ama toplumsal gerçeklik bize ne anlatıyor? Toplumsal gerçeklikte biz kadınlar güvensiz sokaklarda yürürken arkamızı sürekli kontrol etmek durumunda kalıyoruz. Çantamızda biber gazı mı taşısak, çakı mı taşısak diye düşünüyoruz. Üniversitelerimizde, yurtlarımızda, evlerimizde güvende değiliz. Bu ay yapılan araştırmalar, bu yıl kadınların en çok geçtiğimiz ekim ayında (2024 Ekim) öldürüldüğünü gösteriyor. Bunların %54'ü eşi, kardeşi ve babası tarafından öldürülmüş. Yani en yakınındakiler tarafından. Burada da gerçekten aile dediğimiz şeyin aslında ne olduğunu tartışmak gerekiyor.

Biz en korunaklı olduğumuzu sandığımız yerlerde öldürülüyoruz.

İşyerlerinde mobbinge uğruyoruz. Em eğimiz sömürülüyor. Bunların hepsi iç içe geçmiş, sistemsel bir sorun.

Bugün sadece ataerkinin yıkılmasıyla bu sorunun çözülebileceğini, kadınların özgürlük mücadelesini erkeklere karşı vermekle özgürleşebileceğini söyleyenler var. Ama bu nihai bir kurtuluş değil. Evet, ataerkiye karşı mücadele etmek durumundayız fakat ataerkiyle mücadele kapitalizmle mücadeleyi içermezse günlük kazanımlar sağlayabiliriz (ki sağlamalıyız) ama bunların hiçbir i kalıcı hale gelmeyecektir. Bunların kalıcı hale gelebilmesi, kapitalizmin yok oluş sorunudur. İşte tam bu noktada "Hayallerimizi Gerçekleştir elim" kitabı başlıyor. Kitabın temel derdi kadınların içinde bulunduğu durum ve kadın sorunun çözüm yolları üzerinedir.

Yazılarını, öykülerini, denemelerini uzun yıllardır Önsöz Dergisi'nin sayfalarında da okuduğumuz Sena Kızılırmak'ın "kadın sorunu"na dair yazdığı birçok yazı ve makaleden oluşan bu kitapta, kadının toplumsal konumunun ne olduğuna, bu konunun gelişme dinamiklerine, kökenine ve çö-

Kadın kimdi?
O kaybedenlerin adı oldu.
Yerden yere vuruldu.
Lanetli sayıldı. Cadılık sıfatı
uygun görüldü. Bedeni
gibi ruhu da aşağılandı.
Yeryüzünde bir tanrıçayken
karanlıklarla örtülü kayıp bir
yüzdü artık.
Ve izi her şeyden silindi.
Geriye bir tek em eği ve
doğurganlığı kaldı.

züm yollarına dair yazılar bulunuyor. Kitap aynı zamanda “bugün verdiğimiz mücadelenin zaferi için neler yapmalı” sorusuna cevaplar arıyor.

Yazarın ısrarla üzerinde durduğu şey; kadın sorunu tarihinin aynı zamanda kadınların mücadelesi tarihi olduğudur. Kadının ezilenin ezileni olmasının özel mülkiyet toplumu ile bağlantısını ve kadının aslında bir meta, bir mülk olarak görüldüğünü söyler. Kapitalist sistemle birlikte kadının özgürleşmesinin yolu açılrsa da, kadının sadece çalışma yaşamına katılarak evinin dört duvarı arasındaki kölelikten kurtulduğunu fakat bu kez de sermayedarların kölesi olduğu belirtirken; bu çelişkinin aslında bizi özgürleştirmek adına, işyerlerine alan kapitalistlerin bizim emeğimizi nasıl sömürdüğünü, kadının sömürsünün sadece cinsel değil, aynı zamanda sınıfsal ve ulusal olduğunu anlatmaya çalışır.

Kadın sorununa nasıl bakmak gerektiğini ve çözümün nerede aranacağını, kadın mücadelesinin içinden bir kalem yazıyor. İyi okumalar...

MÜMKÜN MÜ?

SİBEL DENİZ

“Bilim kurgu kisvesi altında yeni bir sistem önerisi” diye tanımlıyor yazar eserini. Önsöz’deki yazıları ve öyküleri ile tanıdığımız Özgün Denizci’nin kaleminde yeni bir dünya doğuyor. Gelecek doğuyor.

Kendisi başlığında NaMümkün, “Mümkün Değil” dese de, bizi her şeyin “Mümkün” olduğuna inandırıyor.

Kimisi Önsöz’de daha önce yayınlanmış, kimisi de ilk defa okurlarla buluşacak olan bu öykülerde Özgün Denizci yeni bir dünya tasarlıyor. Herkesin eşit olduğu, her şeyin eşit üretilip eşit paylaşıldığı şartlarda bugünü gelecek ile harmanlıyor, arzu edilen dünyayı düşleyerek önümüze seriyor.

Bir taraftan halkın en sıradan katmanlarına iniyor, her birimizin aşına olduğu tiplerle seriyor önümüze, diğer taraftan robotlarla, akıllı zekâ ile felsefe yapıyor. Bir yanda mutfakta fasulye pişirirken, diğer yandan tavla oynuyor, öbür yanda uzayın derinliklerinde hayallerini arıyor.

Asimovların, Lemlerin, Le Guinlerin adımlarını takip ediyor yazarımız ve kendisine bir gelecek dünyası yaratıyor; düşlerin gerçek olduğu, hayallerin yaşamın kendisine dönüştüğü bir gelecek yaratıyor.

Günümüzde baktığımızda kurulan tüm gelecek hayalleri, düş değil kâbus olarak tasarlanıyor. Gelecekte yaşayacağımız dünya tamamen karamsar, karanlık, renksiz... Dünyanın yok olduğu, insanın insanı, doğayı, canlıları yok ettiği distopik seçenekler sunuluyor insanlığın geleceğine. Bunların aksine yazarımız, sosyalist bakış açısının getirdiği iyimserlikle bir gelecek hayali sunuyor hepimize. Tüm çocukların kırmızı elmalar gibi güldüğü, çocuk masumiyetinde bir gelecek düşünüyor.

Ve Nelson Mandela’nın sözünü anımsatıyor hepimize: “Gerçekleşene kadar hep imkânsız gibi görünür.”

Sansüre Karşı “Sus-ma”

Görölmüştür Kolektifi, Red Fotoğraf Grubu ve Susma Platformu iş birliğıyle düzenlenen “Sus-ma: İçeride Dışarıda: Sansür ve Otosansür” isimli sergi 8 Kasım – 6 Aralık 2024 tarihleri arasında Kiraathane İstanbul Edebiyat Evi’nde gerçekleşti.

Sansürün ve otosansürün çeşitli biçimlerini ortaya koyan eserlerin yer aldığı sergide hem “içeri”den hem “dışarı”dan sanatçılar yer aldı. Fotoğraf, video, kitap, illüstrasyon ve yazılardan oluşan eserler ya sansür temaları ya da eserlerin kendileri sansüre maruz kalmışlar.

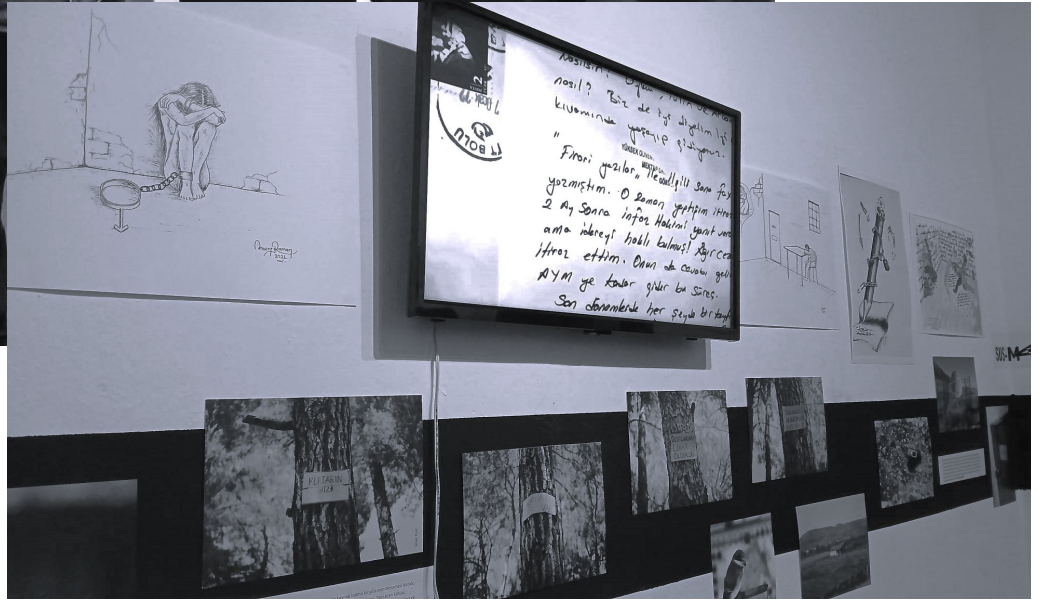
Sergiyi organize eden Görölmüştür Kolektifi, Red Fotoğraf Grubu ve Susma Platformu serginin içeriğini davetiyelerinde şöyle dile getiriyor:

“Anayasanın 64. Maddesinde, “Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı destekler” diye yazıyor ama konu “muhalif sanatçı” olunca yasalar rafa kalkıyor. Gerçeklerin bilince çıkıp hakikate dönüşmesini ve bunun sonucu da itiraz seslerinin

çoğalmasını engellemek için içeride / dışarıda za-bitlerine sansür kılıcı dağıtan muktedirler amacına ulaşıyor, otosansür yaygınlaşıyor. (...) ‘Sus-ma: İçeride, dışarıda sansür ve otosansür’ başlıklı sergi hapishanedeki politik mahpusların ‘içeride’ yaşadığı sansürü, ‘dışarıdaki’ ifade özgürlüğü ihlalleriyle birleştiriyor.”

Leninist Mizah Kolektifi karikatüristlerinden tutsak Serbürent S. Sürücü ile Zuhâl Sürücü’nün karikatürleri ve mektupları ile Önsöz Dergisi ekibinden Ergül Çiçekler’in yazısı ve Sena Şat’ın illüstrasyonlarının da yer aldığı sergide 31’i mahpus 100’e yakın sanatçının eserleri sergilendi.

26 Kasım Salı günü ise sergi kapsamında bir söyleşi düzenlendi. Söyleşide hapishanedeki politik mahpusların “içeride” yaşadığı sansür, “dışarıdaki” ifade özgürlüğü ihlalleri, Görölmüştür Kolektifi’nden Adil Okay, Red-fotoğraf Grubu’ndan Özcan Yaman ve 28 yılın ardından tahliye olan yazar Ergül Çiçekler ile Özlem Altunok eşliğinde konuşuldu.

I

*başımı tren yollarına yasladım
seni bekliyorum*

*öyle sıcak ki gözyaşlarım
ağlasam dağ köyleri tutuşacak*

*orpheus'tan bu yana
kırık olsa da kanatlarım
ayaklarım toprak ve kök
kollarım gömgök deniz*

*bana bir çoban şarkısı söyle anahita
gözlerine denizin tuzu değmemiş
düşleri sevmiyorum*

II

*bir sen bilirsin soluğunu çekip gitse de yaz
neden hala açıyor balkonumda güller*

*bir aslan yavrusuyla düştü ya
gölgem sulara
şikayetim yok yıllardan da*

*badem ağaçlarının çıldırtan kokusu ve
hülyalı avlularda yağmur öncesi
serinlik...*

*sürgünler döndü uzaklardan
dillerinde hüznü şarkılar...*

*bir tüy daha düştü
ishak kuşunun kanadından*

*kalbimin en eski medeniyetisin sen
dağlardaki ateş,
acının köklerindeki sevinç*

köpük köpük nehirler gibisin!..

dursun ali durur

Benim Adım Zerdali

Bugün son günüm. Geldiler işte, bir yere kaçamam. Birazdan beni hayattan koparacaklar. Nerede kaldı Ali? Kurtarırsa beni o kurtarır. Ali'nin çocukluğunu bilirim. Ölüm vakti yaklaştıkça geçmişin izini sürüyorsun demek ki. Ah! Haylaz çocuk. Ele avuca sığmazdı, topu da çok severdi. Bizim evin önünde arkadaşlarıyla taştan kale yapıp sabahtan akşama kadar top koştururlardı. Yorulunca bahçe duvarına oturup dinlenirlerdi. Bizim bahçenin duvarı meşhurdur zaten. Sadece çocuklar mı? Gençler de toplaşır sohbet eder, bazen öyle bir tartışılar ki kavga ediyorlar sanırdınız. Lakin Mustafa türküye başlayınca bütün evren sessizliğe bürünür, akarsu gibi çağıldar, coşar, kıvrıla kıvrıla derinden süzülür, acısı dokunur, bütün bedenimle titrerdim.

Bizim mahalle eskiden bambaşkaydı. Durağa yaklaşınca şoföre "Kavaklık'ta incekle var!" denirdi. O zamanlar her evin bahçesi vardı. Bulutları delen kavak ağaçları mı, asmalar, selviler, söğüt mü dersin. Tatlısı da vardı eriğin, yabanı da. Elması, armudu, ayvası, kirazı, vişnesi, aklınıza ne gelirse. Bizim sokağın başından bir dere geçerdi ki adını ne siz sorun ne ben söyleyeyim.

Cemile ninenin yaşlıları bu dünyadan göçeli çok olmuştu. Dile kolay asırlık ömür. Yatağına son kez uzandı Cemile nine. Pence-reden baktı bana, ikimiz de yalnızdık. Genç

**Annesinin "etmeyin
eylemeyin" yakarışını
çaydaki balıklar duydu,
toprağı ıslattı kan. Dökülen
sevdalısının yarası, düşen
bir babanın çaresiz başıydı.
Cemile'nin yandı ciğeri,
hiçkırığa hiçkırığa yaktı ağrısını.**

kızlığına gidiverdi. Bacısı Cennet'in düğün günü sabahıydı. Köyün dışında çayırlara giden öküz yoluna vardılar. İki bacı kirazı çok severdi. Bu kirazlar bildiğimiz kirazlar gibi değildi. Boyu çalılık uzunluğunda, meyvesi kirazın çekirdeği kadar anca var. İki bacı tek seferde topladıkları avuç dolusu kirazı çekirdekleriyle birlikte, eze eze çiğnediler. Zaten o kirazların tadına da öyle varılırdı. O gün gelin elbisesini giydirdiler Cennet'e, at üstünde geçti köprüyü, karşı köydeki Mehmet Ali'nin evin önünde durdular. Damat damın üstünden gelin başına elma attı, çocuklara şeker. Düğün halayı önce mutluluğu ardına taktı, sonra acıyı sürdürdü önlerine. Ağanın adamları Cennet'in karşısında Azrail gibi durdular. Alınacak "İlk Gece'nin" hesabını soruyorlardı ellerindeki silahlarla. Zorla ağaya sunulacaktı. El üstünden çekildi zurnanın, tokmak taş kesildi elinde davulcunun. Köylüler ayağının altındaki toprakla yüzleri-

ni örttüler. Annesinin “etmeyin eylemeyin” yakarışını çaydaki balıklar duydu, toprağı ıslattı kan. Dökülen sevdalısının yarası, düşen bir babanın çaresiz başıydı. Cemile’nin yandı ciğeri, hıçkırır hıçkırır yakıtı ağıtını. Bir tek kutsal tepe, ağaç, dere atlamadan. Cemile’nin feryadı yüzyıldır ağaçtan kurda kuşa, sulardan dağa taş dolandı durdu.

Başında fötr şapkası, bir elinde tespihi, avucunda kırbağı, yeleğinde zincirli köstekli saati, bıyığı kaytan, yüzü tıraşlı ağanın ayakları altına atıldı Cennet; Mehmet Ali yalın ayak köprüyü geçti. Cennet’in her çığlığında bir yıldız kaydı geceden; yazın ortasında ayakların üstünde dikilmiş donmuş tavşanı gördü Mehmet Ali. Cennet’in içine aktı zehir; susadı Mehmet Ali, Cennet’le su içtikleri gözeye diz çöktü. Gözeye kan damladı, bir damla daha düştü, bir damla daha... Karanlıktan bir çığlık koptu. Ay sarsıldı yerinden. Çay kabardı, Mehmet Ali’nin acısı dinsin diye çekti içine, bağına bastı. Cemile nine gözlerini son kez açıp yumdu, dişlerinin arasında ezdiği kiraz çekirdeklerinin sesi kulağına geldi, ağzında kirazın tadı.

Hayat su gibi akıp geçti. Oysa daha dün gibiydi. Ağustos depreminin üzerinden iki yaz geçmişti. Ali çarşıdan yürüyerek gelmiş, nefes nefese kalmıştı, bahçe duvarına oturup soluklandı. Ellerindeki ayakkabı boyasının izlerini silmemişti henüz. Coğrafya kitabını açtı, içinden bir dünya haritası çıkardı. İşaret parmağını dakikalarca ülkelerin sınırları üzerinde dolaştırdı, isimlerine baktı, hangi kıtada olduklarını ezberledi. “Büyüdüğümde çok param olduğunda dünyayı dolaşacağım” diye söylendi. O akşam mahallede yer yerinden oynadı. Ev telefonları susmadı. Bir akrabası Alilerin evini aradı. Telefonu annesi açtı. Ev baskınlarında oğlunun gözaltına alındığını söyledi telefondaki ses. Tek seferde, emir verircesine “Kitapları yakın!” dedi. Ali’nin annesinin okuma yazması yoktu. Evde ne kadar kitap, defter varsa toplayıp bahçedeki tandıra götürdü. Ekmek yaptığı sacın altında tutuşturdu. Ali tandıra vardığında parçalanmış haritadaki bütün sınırlar ortadan kalkıyordu.

Her şey ne kadar da değişti. Hep bir ağızdan söylenen türküler bile. Geçen gün önümdeki düğün halayında orkestra “deloloy” çalıyordu. Bir de, şimdi hatırladım ‘güzelleri güzelleri şu Tercan’ın güzelleri, güzelleri güzelleri şu Erzincan güzelleri’. Ev baskınları sonrasında gençlerin birçoğu görünmez oldu. Bizim bahçe duvarındaki sert tartışmalar yerini sevdalı sözlerine, evlilik yeminlerine bıraktı. Mahalle de değişiyordu. Sokakta bahçeli müstakil evlerden yalnız bizimki kaldı. O da yakında yıkılacak. Eskiden olsa çok yağmur yağdığında dere taşar, evleri su basardı. Cemile ninenin evi bizim sokağın köşe başında dere yatağının üzerindeydi. Ali hemen çoluk çocuk herkesi toplar, ilk onun evine yardıma giderlerdi. Sonra dere boğuldu. Evet! Dere boğuldu. Yanı başındaki bütün dostlarının canını aldılar; kavaklar, selviler, söğütler... Dere artık nefes alamıyordu. Ben de onunla boğuluyordum, her yerim çatırdadı, gövdeme binlerce hançer saplanıyordu kıydıklarında her bir cana. Sonra üzerini betonla kapladılar, sıcak zift döktüler yüzüne. Ağaç dallarına takılmadı uçurtmalar bir daha. Misket oynayacak bir karış toprak kalmadı. Oysa yan yana dizilirdi misketler ya da ayağının topuğuyla küçük

bir kuyu açılırdı. Kuşların sesi yok eskisi gibi. Kelebeğin, arının göçü çoktan başladı. Yağmur toprak kokmuyor artık, onun yerine; egzoz dumanı, araba gürültüsü.

Arka sokağımızdaki çeşmeden evlere içme suyu dışında, kapacak ve kirli çamaşırları yıkamak için güğümlemlerle, kovalarla su taşınırdı. Çeşme başında kadınlar saç başa kavga ederlerdi, anlatsam roman olur şimdi. Geride iz bırakmadan o da çekilip gitti. Sadece evler, ağaçlar, hayvanlar değil, deliler de kayboldu. Her sokakta, her düğünde, çarşı pazarda görürdünüz onları. Bir mahallede deliler kaybolduysa akıllılar da kalmamıştır.

Geçen senenin yaz başıydı. Hani bir parkta 'üç beş ağaç kesildi' diye kıyamet kopmuştu. Ben de "artık bana da dokunamazlar" dememiş miydim? Mustafa bizim evin önünden geçerken Melike'yle aralarında bir şiir mesafesi vardı. Folklor gösterisinde başka bir soluğun sığamayacağı kadar yakın, kolları arasında dönen, ellerini birbirine çarparak ses çıkartan, gözlerini esirgemeyen sözden geriye kalan;

*Söyleyemediklerindir aşk,
Gözlerdir kaçamakların kaçamadıkları
kadar,*

Ellerinle aradıklarındır.

Biri altı, diğeri üç yaşında iki kız çocuğu annelerinin ellerini sımsıkı tutuyorlardı. Eski sevdalılar birbirinin farkına vardılar ama göz göze gelmediler, konuşmadılar. Mustafa geldi yamacıma, bahçe duvarına oturdu. "İyi ki benimle evlenmedi yoksa sefalet içinde yaşardı." diye söylendi. Mustafa cezaevinden tahliye olduktan sonra birkaç iş değiştirdi. Çalışkan, ortama hemen ayak uyduran, her işe eli yatkın biriydi. Yine de aynı yerde çalışması bir mevsimi geçmezdi. İşe girdiğinin ilk günü etrafı gözlemler, koşullara bakar, "Ne zaman işten çıkarım?" diye tahminde bulunurdu. Kendini bir yere ait hissetmezdi. İlk haftayı doldurmadan "burada ne işim var?" der, kafasındaki dünyayla gerçek dün-

ya arasında sıkışırdı.

Mahallede Mustafa'yı kim görse öğüt vermeye başlardı.

Sadece Ali'yi dinlerdi, tıpkı benim gibi. Yaşıtları, büyükleri yetmezmiş gibi yeni yetme gençler dahi "Sana bir akıl vereyim mi?" diye söze başlar, sorusuna cevap verilmemesini beklemeden, ağzına ne gelirse döküverirlerdi. Bir konu hakkında düşüncelerini merak edenler, verilen cevabı beğenmez kendi görüşlerini azarlar-

casına dikte ederdi. Mustafa'nın ne

düşündüğü umurlarında bile değildi. Asıl olan kendi doğrularıydı. Arkadaşlarından biriyle karşılaştığında, yanındakilere 'bu da eski devrimcilerden' diye tanıtırılırdı. Küçümseyici sözler incitirdi Mustafa'yı. Evvel zaman içinde Mustafa'nın ağzındaki kelimeyi ezber edenler, şimdi saygı eşliğini çoktan geçmişlerdi.

Hafiften yağmur çiselemeye başladı. Mustafa elleriyle yüzünü örttü. Dizlerine dayadı başını. Döndü, gideceği yere karar verircesine başı yukarıda baktı bana. Parladı gözleri Mustafa'nın. Akşam karanlığına bir yıldız daha ekledi, vedalaştı. Evlerin yüksekliğinden rüzgâr esmiyordu. O kadar sıkışmışım ki iki duvar arasında nefes alamıyordum. Benden de birkaç damla yere düştü. Mustafa'yı o günden beri görmedim.

Elindeki urganı gördüm cellâdın. Beni yere serecek birazdan, büyük bir homurtu çıkaracak, hızla dönecek dişlileri motorun. Benim adım Zerdali. Son isteğim sorulmadan ben söyleyeyim; yeşermek, yeniden yeşermek. Ah! Zavallı kedicik bu son tırmanışın dallarına. Ben ölürsem, of! Dilim varmıyor söylemeye. Hem daha bitmedi ki lafım. Şu yükselen binaların pencerelerinden izledim. Duvarları delen fısıltılar o kadar çok şey söylüyor ki... Hadi! Nerede kaldın Ali? Kurtarırsa beni o kurtarır. Dün söz verdi. Benden bir parça alıp dikecekti köydeki evin bahçesine.

okur

İşçimiz Var

—Ökkeşşş, Ök k e ş ş, Lan Ö k k e ş ş
ş..., Eylem m m, kız Eyle m m m!
—Elif ne bağıryorsun? Bilmiyor musun,
İşçimiz var.
—Ezo abla kusura bakma, okullar tatil
olalı beş gün oldu. Ben bu ikizlere bir öğlen
yemeği yediremedim.
—Sanki bol etli sandviç vereceksin. Ve-
receğin bir salça ekmek! Değil mi, yeseler de
olur, yemeseler de. Bak, senin ikizler dere-
den geliyor.
—Yediniz terliği...
—Eylem, anam çamda bekliyor. Sakın
dereye indiğimizi söyleme.
—Tamam, tamam. Şimdi boş ver anne-
mi. Duydun mu? Ezo teyzelerin de “İşçi”si
varmış.
—Duydum, ancak onlardan öğreneceği-
miz kimse yok.
—Off... Ökkeş off...
—Okuldaki bütün çocuklara sordum,
hepsinin işçisi var. Ama hiçbiri görmemiş.
Geçen gün evde her yeri aradım, hatta anne-
min sandığına bile baktım yok. Nerede bu
işçimiz?
—Ökkeş ş ş kaç terlik geliyor!
—Ne bağırtıyorsunuz, mahallenin hep-

sinin işçisi var. Söylemedim mi size, atölye-
ler öğlen paydosu verince eve geleceksiniz.
Gelin yanıma, alın ekmekleri. Sakın dereye
gitmeyin, bütün atölyelerin pisliği orada.

—Eylem bak Cemal. Cemal l l, C e m a
a l l l!

—Ökkeş bağıрма, evde işçimiz var.

—Tamam Meryem nine. Off, bağıрма
Ökkeş, “işçimiz var”, oyun oynama Ökkeş
“işçimiz var”, bu işçilerimizi bir bulayım
görüreceğiz.

—Ökkeş bağıрма, annem kızacak.

—Cemal, sizin evde işçiniz var mı?

—Anneme sordum “yok” dedi. Babam
makinanın arasına sıkışıp ölmüş, o ölme-
seydi bizim de olurmuş. Ama annem üzül-
mememi söyledi, boyum biraz daha uzasın,
bizim de işçimiz olacakmış. Ökkeş sizin
işçiniz var mı?

—Var ama hiç görmedik. Hadi, eylem
gidelim. Görüşürüz arkadaş...

—Eylem gel, davul zurna seslerinin
olduğu yere gidelim.

—Ezo abla ikizleri tut...

Ara Güler

- İşçim var, işim çok.
- Çocuklar koşmayın, araba çarpacak.
- Eylem, bu çarşaflarda ne yazıyor?
- Ya ş a a s ı ı n Bir Ma a y ı y ı s
- Ökkeş, Eylem, ne işiniz var burada.

Biz mahalleye geliyoruz.

- De niz ler Yaa ş ı yor le le...
- Eylem, bırak okumayı, gel yanıma.
- Baba mahalleye gidemeyiz!
- Neden Ökkeş, yoksam abluka mı var?
- Yok baba, mahallenin hepsinin işçisi var! Sessiz olmalıyız.
- O bugün için geçerli değil, mahallenin bütün işçileri yürüyüşe gelecek.
- Yani saklanan bütün işçiler de mi?
- Ha ha ha... Evet Ökkeş, hepsi gelecek.
- Eylem, duydun demi. Bütün saklananları gösterecekler. Çok heyecanlıyım.
- Ya ş a s ın İş ç i i ler i i n Mü ü ca a d de le Bir li li ğ i i...

- Ökkeş, Eylem, akşam olmak üzere, eve dönüyoruz.
- Hayır gelmiyoruz. Kandırdınız bizi, hani mahallenin bütün işçilerini gösterecektiniz.
- Geldiler çocuklar. Bütün fabrikalar buradaydı.
- Hayır baba, evlere sakladığınız "işçiler" nerede? Bizim evde saklı olanlar nerede?

Ne zaman mahallede oyun oynasak "çocuklar ses çıkarmayın, burada oynamayın, evlerde işçimiz var" diyorlar. Bütün mahalle saklıyor.

- Ha ha ha...
- Bektaş gülmeyi bırak, anlat ikizlere.

—Tamam, tamam. Ökkeş, Eylem, gelin yanıma. Şimdi çevrenize iyi bakın, bu insanlar mahallenin saklanan yüzleri. Bu mahalle işçi mahallesi, kışın dumanı, yazın kokusu eksik olmaz, eksik olmayan bir diğer şey ise işçi servisleri. Biri gelir, biri gider. Evlerde sürekli uyuyanlar olur, biri kalkar kalkmaz sıcak yatağına bir diğeri kıvrılır.

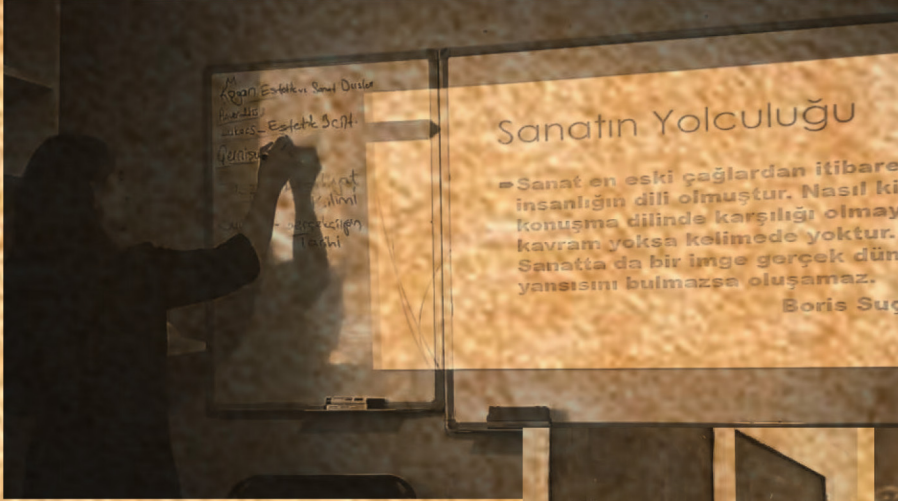
- Ablam ve abim gibi mi?
- Evet Eylemciğim, ablayla abi gibi.

Bu uyuyan işçilerin dinlenmek için çok az zamanı var, onu iyi değerlendirmeliler. Bu mahallenin içerisinde bir cümleyle her şeyi anlatabiliriz; o da "işçimiz var."

—Neden, babanız, anneniz, ablanız, abinizin uyuyor demiyorlar. Mesela annem evde "Çocuklar sessiz olun babanız, ablanız, abinizin uyuyor" diyor.

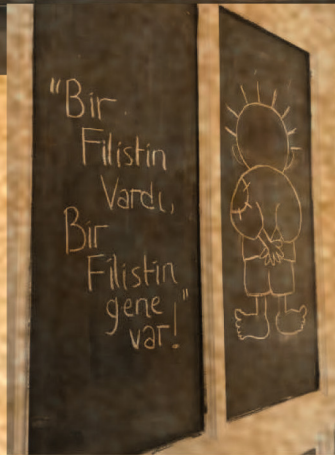
—Bizler, evde birer baba, anne veya sevgiliyiz, ancak dışarıda milyonlarca parçadan bir araya gelmiş bir yumruğuz, yani işçiyiz.

—Haydi, sorusu bitmez bunların, ayağa kalkın, iki kortej olun, yürüyüşe başlayın, ama ses çıkarmayın, işçimiz var.

*Ayıışığı Atölyeleri
güz dönemini
tamamladı...*

AYIŞIĞI
EKİN
SANAT
DERNEĞİ
İSTANBUL

**20.YAŞIMIZA ÖZEL HAZIRLADIĞIMIZ
2025 ÖNSÖZ AJANDASI**

ÇIKTI!

ISSN 3023-5308

9 773023 530007 >